

**Exercitationes medicae / ad ... Dn. D. Gregorii Horstii ... compend[ium]
inst[itutionum] medic[arum] accommodatae.**

Contributors

Strauss, Lorens, 1603-1687
Horst, Gregor, 1578-1636

Publication/Creation

Giessen : Hampel, 1670.

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/e7j75qu4>

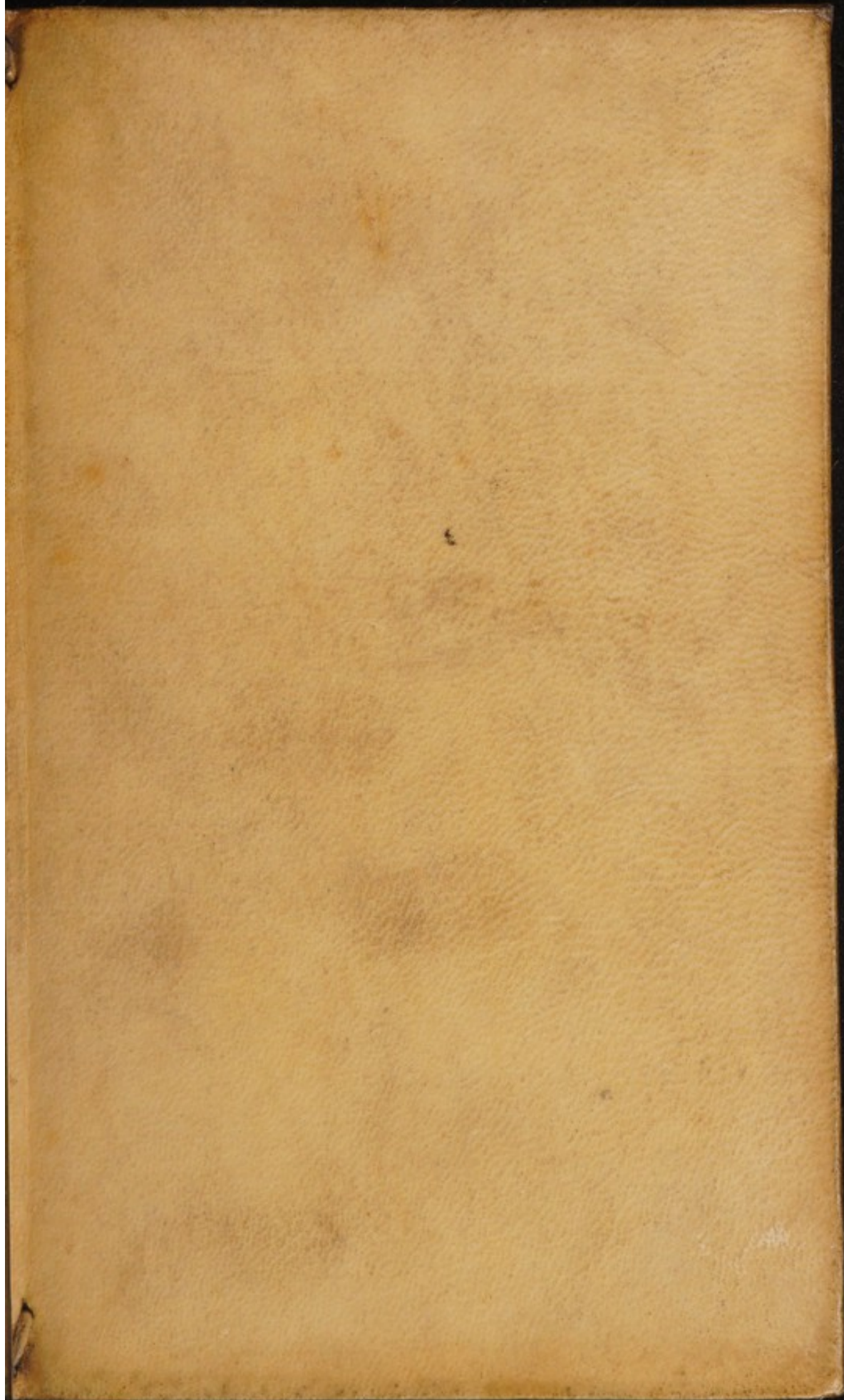
License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

11
R R
d
24

The Library of the
Wellcome Institute for
the History of Medicine

MEDICAL SOCIETY
OF
LONDON
DEPOSIT

Accession Number

Press Mark

STRAUSS, L.

65823/A

XI,

XI

LAURENTII STRAUSSII

Med. D. & PP.

EXERCITATIONES
MEDICÆ,

AD

Viri Celeberr.

DN. D. GREGORII HORSTII,

Med. quondam in almâ LUDOVICIANA Profess.

Primarii, & Archiatri Hassiaci Compend. Inst.

Medic. accommodatæ.

G I S S Æ.

Ex Officinâ Hampelianâ. clc lbc LXX.

SOCIETY OF LONDON
N. MEDICAL

N

JOH

P

D

g

n

t

D

Don

mi inc

V I R O

Nobilissimo, Amplissimo, atq; Expertissimo

D O M I N O

JOH. DANIEL. HORSTIO,

Phil. & Med. Doctori Excellentissimo,
Diversorum S. R. I. Principum ac Ma-
gnatum Consiliario & Archiatro, nec
non Collegii Medici Francofurtensis Se-
niori Gravissimo, Meritissimo,

*Domino Socero suo omni pietatis
ac honoris cultu etatem Vene-
rando,*

Perennem ευδαιμονίαν P.

Laurentius Straussius.

UM ingenui sit, fateri, per
quos profeceris, non pot-
erit non esse ingrati ani-
mi indicium, eorum, quibus maxi-
mam

DEDICATIO.

mam profectuum partem debe-
 mus, nomen ac in eos merita indi-
 gno silentio involvere. Ego, quem-
 admodum non tam inanis gloriæ;
 quàm discendi desiderio flagrav-
 semper, atq; etiam nunc flagro, ita
 nullâ æq; re delector, quàm si pu-
 blico ostendere testimonio liceat;
 quantum Præceptoribus ac Fauto-
 ribus meis debeam. Quamvis
 enim eô ipsô, quod ex alieno ære
 exire nondum valuerim, rubore
 potius suffundi deberet facies, ani-
 musq; tristiori istiusmodi recorda-
 tione graviter percelli; tales tamen
 Creditores meos hætenus exper-
 tus sum, ut non tam ipsam solutio-
 nem desiderare, quàm in meâ soll-
 vendi voluntate penitùs conqui-
 esce

DEDICATIO.

debe-escere videantur. Hos inter nisi
 indi-Te, Dn. Socer pl. venerande, præ-
 quem-cipuô ponerem loco, næ! ineptus
 oria,Tui in me adfectus, ac benevolen-
 gravi-tiæ æstimator jure meritô viderer.
 ro, ita Verum uti longè alius mihi est ani-
 si pu-mus, ita quoque abripi me sentio in
 licet, tuas laudes, monerique, ut tot ani-
 auto-mi tui erga me optimè animati testi-
 amvis monia fusiùs deprædicem: suffla-
 noze minat tamen scripturientis cala-
 bore num, quòd ignorare non possum,
 s, ani-ædiosam potius tibi sic fore episto-
 corda am, quippe cui non tam laudari,
 tamen quàm benefacere, volupe esse con-
 exper-uevit. Accedit quod, quæ ego di-
 oluno cere porrò possem, jam dudum illis,
 ea sol qui in Medicæ Artis, celebriſque
 onqui Famæ Palæstrâ sese exercuerunt,

DEDICATIO.

tàm perspecta sint, & cognita, ut
 non solùm conatu ad me minimè
 pertinente actum agerè, sed intem-
 pestivâ quoq; arrogantia, æque ac-
 tenui oratione, argumenti hujus
 dignitatem non parùm detererem..
 Quare hoc mihi jam unicè agere
 animus est, ut, non in ingrati finem
 tot beneficia Te infudisse, aliquan-
 tis per intelligas. Ausus itaque sum
 Nomini Tui hæc *Exercitationes*
 meas inscribere, & veluti gratæ
 mentis tabulas Tibi in Memoriam
 Templo suspendere: non quòd
 illæ istum adeò mereantur locum
 quas arrosos minimè ungues sa-
 pere, nō tàm Suffenus mihi sum, ut
 non videam; sed quòd nemini æquum
 ac Tibi, *Socer Optime*, eas debeam

exi

DEDICATIO.

existimem. Sunt enim veluti quidam fructus, quos ex eruditissimis Magni Parentis Tui, Viri de Re Medicâ optimè meriti, monumentis maximam partem pro ingenio mei modulo collegi, quosque nunc Tibi obfero, ut, sicubi per negotia Tua gravissima, & vel solâ assiduitate molestissima, quandoq; licuerit, delibare eos, ac judicare digneris, num maturos factis, & qui salivam movere queant, decerpserim. Gratulabor mihi, si, quæ passim, instituti ratione sic requirente, non tam industriâ aliquâ elaboravi, quàm potius ex calamo effluere passus sum, Tibi haut planè improbari intellexero; eritque mihi instar stimuli solidiora, οὐ γὰρ

DEDICATIO.

in lucem edendi, si non omni me
conatu excidisse, Tua sententia, cui
omnia subjicio, pronunciârit.
Quod restat, DEUM T. O. M. sup-
plex veneror, Te, *Socer* parentis in-
star devenerande, diutissimè
incolumem servare velit, ut
dum tot Principibus es à Consiliis,
tot ægris felicem navas operam,
ipse met animo & corpore valeas,
& quam Tibi ex animo apprecor
aquilæ senectam, vivendo prorsus
ex sententia attingas. Dab. Giesæ
Prid. Id. Septembr. Anno *MDCLXX*
CIC IDC LXX.

BENE.

BENEVOLO LECTORI

S. P. D.

Verum equidem est, quod Hippocr. lib. de decent. ornatu scribit: ποτὶ δὲ σοφισμῶ, ἀλλὰ βοηθεῖς δέσται τῶν περὶ γυμνάτων; unde etiam Celsus in præfat.

Itaq; ingenium, inquit, & facundiam vincere, morbos autem non elequentia, sed remediis curari, quæ si quis elinguis usu discreta benè nòrit, hunc aliquando majorem medicum futurum, quàm si, sine usu, linguam suam excoluerit: *Ægrotus enim non eloquentem medicum, sed curare scientem querit. Verùm enim verò male quidam mutam propterea Artem Medicam à Virgilio dictam autumant, quasi Medicus eloquentiâ uti non deberet, cùm potius Pœta taciturnitatem Medico commendare voluisse videatur, ut, quæ in vulgus nota esse*

PRÆFAT. AD LECT.

minus convenit, aut ab agro ipsi conceduntur, sacro silentio premat. Sic etiam Medicina parentem Hippocratem, quando tū in modò citato textu, tū alibi βεβηχολογίῳ inculcat, non nisi garrulitatem in Medico reprehendere, manifestò esse indicio potest, quod ipse in eodem libro, ad tacendum obfirmato quidem animo, interim tamen εὐεπὶν καὶ ὠιδίον esse, atque suaviloquentiā uti Medicum jubeat. Quare tantū abest, ut eos culpem, qui, elinguem sapientiam averantes, maturrè simul operam dant, ut πρὸς λόγους ἀνυστοί, expediti ad sermones, καὶ εὐτετοὶ πρὸς τὰς ἀποκλείσας evadant, ut potius omni laude dignos existimem. Ut enim jam non dicam, quantā cum elegantia, quantāq; cum utilitate hoc conjunctum sit, si quis, ad Medicam admissus consultationem, erudita facundia, quæ in rem agri facere videntur, proferre sciat, quis est, quæso, qui inficias ire ausit, Medicum illum, qui sive immorigero, sive minus confidenti agro optimis & efficacibus rationibus, tempestivā sermonis suavitate necessariam curationi obedientiam persuadere novit, omne punctum non ferre? Plura quidem ad propositum hoc dici possent, sed, cum res ipsa satis loquatur, quidquid additur

PRÆFAT. AD LECT.

ditur, superfluum esse videtur. Quæ cum ita habeant, felices meritò illi judicantur, qui Medicina Sacris initiati illud πολυθρύλητον : Loquere, ut te videam ! subinde sub pectore volvunt. Quamvis autem præcipua subsidia ex Rhetorum Scholis petenda videantur, plurimum tamen Collocationes illas litterarias, quas Disputationes vocamus, hinc conferre, omninò persuasum habeo. Nonne enim hæc illa ipsa Palæstra est, ubi animi sensa præsentī animo proferre, frequenti exercitatione assuefimus, & argumentorum pondus expendentes veritatis in viam jucunda methodo deducimur ? Equidem esse novimus, quibus Collegia Disputatoria non valde arrident, neq; desunt rationes, quæ horum sententia egregiè favere videntur. Nam quis non aversetur illas de lana caprina altercationes; illas, uti Hippocrates loquitur, μηδὲν ἐς χεῖρ πηλὸς διαλέξιαις, ubi in Quæstionibus, ut Galenus vocat, Logicis decidendis plurimum temporis insumitur, vel, ut verius dicam, perditur ? Parum, fateor, quod ad artem exercendam faciat, hinc elicere dabitur. Neq; vero melius negotium procedet, ubi crudus adhuc Præses morosis cum adversariis ad raucedinem usq; contendit,

PRÆFAT. AD LECT.

ὅς τις ἰδὲν ἰδὲν αἰσθῆναι; graculos quidem ex
 istiusmodi nido, minimè vero philomelas, proveni-
 re crediderim. Et res ipsa loquitur, tales plerumq;
 ex eiusmodi arena prodire, quos non ineptè con-
 feras cum Demonibus illis Empedocleis, qui totum
 per mundum vagati, nondum tamen quò consiste-
 rent, invenire potuerunt. Absit vero ut de
 omnibus hoc dicatur Collegiis Disputatoriis, siqui-
 dem ipsa, quæ ex quàm multis promanat singularis
 utilitas, aliter ut sentiamus, suadet. Nimirum ve-
 rum esseprehendimus, quod Scaliger innuit,
 quando amicis altercationibus magis, quam tacitis
 meditationibus nos proficere scribit. Quemadmo-
 dum enim lapidum ex collisione ignis, ita quoq; ex
 disceptationibus elicitur veritas, dumq; problema
 aliquod concinnè proponitur, & decenter ventila-
 tur, illud assequimur, ut utile dulci misceamus, h. e.
 elegantem dicendi promptitudinem nob. compa-
 remus, atq; ad diversarum rerum scopum nostrum
 respicientium veritatem propiùs admittamur.
 Quò exercitii genere in Palæstra quoq; Medicâ
 vix dari utilius posse, illi demum experiuntur, qui
 jam Praxi Medicæ incumbentes ad utrumq; parati,
 eiusmodi Disceptationibus plurimum se debere, et-

PRÆFAT. AD LECT.

iam nunc fateri coguntur. Hoc probè considerârunt Præstantissimi quidam Medica Artis Cultores, Auditores mei per dilecti, (quorum numerum ille Musarum exprimit, nomina vero seq. pagina exhibet) hinc etiam quatuor ante menses, ut Collegio illis Disputatorio gratificarer, à me petierunt; excitatus horum studio, illicò annui, huncque in finem Viri Celeberr. & de Re Medicâ optimè meriti, D.D. Gregorii Horstii, ἑμάρτυρ, Medicinæ quondam hac in LUDOVICIANA Professoris Primarii, & Archiatri Hassiaci, postea quoq; Collegii Medici, quod Ulmæ est, Directoris felicissimi, Compendium Institutionum Medicarum, ob insignem, qua singula proponit, facilitatem, tumq; etiam solida, ipsiq; ex fontibus desumpta fundamenta commendavi non solum, sed etiam explicui, singulisq; Disputationibus, ut ulteriorem in Recentiorum quoq; placita inquirendi occasionem præberem, Theses aliquot, veluti superpondium adjeci; hinc nata nobis sunt, quas Tibi B.L. offero Exercitationes. At levidensem, dices, opellam, vixq; hoc nomine dignam, offers, neq; tam prolixa in hasce Theses præfatione opus fuerat. Ita est, fateor; & siluisssem etiam, nisi studium atq; dili-

PRÆFAT. AD ELECT.

diligentia, quam prelaudati Philiatrī in hoc studio
 prorsus singularem præstiterunt, publicum aliquod
 testimonium à me exigere visa fuissent; unde et-
 iam in cuiusque commendationem hac præfari,
 æquitatis esse duxi: quod reliquum est, illorum ad-
 implebit virtus, quam sui ipsius præmium esse,
 omnes boni experiuntur. Tu interim, L. B. no-
 strum inserviendi studium, æquè ac errata Typo-
 graphica, (quorum enī præcipua quædam: Pag 27. lin.
 18. leg. πρὸς τὴν. p. 29. l. 4. l. ejusq; famæ. p. 31. l. 6. l. τὰ τέττα-
 ῖς &c. ἀπίστεν. p. 35. l. 5. leg. μῆτις. p. 40. l. 12. leg. δευτεροπαθικῶν.
 l. 17. l. συμπαιδιῶν. p. 41. l. 9. dele. verò. p. 42. l. 2 l. ἀνθρώποι.
 p. 61. l. ult. l. per amplum. p. 70. lin. 11. l. μετὰ τὴν. p. 98. l. 21.
 l. reciprocum. p. 104. l. 22. l. famæ. p. 118. l. 21. l. experien-
 tiæ apertè &c. p. 132. l. 17. l. tamen timidè &c. p. 135. l. 7. l. fo-
 vere. p. 143. l. 21. l. Ἐκκοσσωπικῶν. p. 155. l. 10. l. qui rejectis &c.
 p. 157. l. 3. l. ἰπικαλῶσι. p. 160. 21. l. superare.) *pro tuo can-
 dore excusabis, persuasum habens, hæc & πρὸς βλαί-
 βην, & πρὸς ἀπόδειξιν, ἀλλὰ πρὸς ὠφέλειαν ἑτέρων,*
 in usum aliorum, ut Seneca loquitur, non
 autem præconium nostrum scripta
 esse. Vale.

SEQUUN-

22(0)22

SEQUUNTUR

NOMINA

Præstantissimorum Dnn. Studio,
sorum, qui respondentium officio
functi fuerunt.

Henricus Jacobi, Hildesiensis,
EXERC. I. VIII. XVII.

Justus Fridericus Dillenius, Darm-
statinus, EXERC. II. IX. XIIIX.

Godofredus Händel / Hallâ Saxo.
EXERC. IV. X. XIX.

Henricus Schmidt / Giessensis.
EXERC. III. XI. XX.

Joh. Christoph. Hert / Nidercleen-
sis, EXERC. V. XII.

Wenc-

Wenemarus Elberus, Vesaliâ-Clivi-
viacus, EXER. VII. XIII.

Joh. Philippus Lapin, Grunbergâ-
Hassus, EXERC. VI. XIV.

Georgius Henricus Vertriesius,
Gieffensis, EXERC. XV.

Georg. Philippus Müller / Gieffsâ-
Hassus, EXERC. XVI.

EXER-

EXERCITATIO I.

DE

MEDICINA IN GENERE.

I. **M**EDICINA, singulare DEI T. O. M. donum, nomen à *medendo* potiùs, quàm à *medio*, vel *modò*, aut *medicamentis* accepisse videtur; id quod cum aliis artibus commune habet, quæ pariter ab actionibus quas exercent, nomen & appellationem suam sortiuntur.

II. Equidem propriè loquendo, soli parti *θεραπευτική* Medicinæ vox competit, utpote quæ sola mederi, h. e. morbos depellere docet; Ufus tamen, penes quem & lex & norma loquendi est, obtinuit, ut nomen partis toti Arti attribueretur. Neque id quidem malè, quandoquidem pars *θεραπευτική* amplissima cùm sit, ab hac, tanquam potiori, meritò totius Artis fit denominatio. adde quod pleraque ferè, quæ in Arte traduntur, ad benè medendum dirigantur.

A

Medi-

III. Medicinæ definitio ab Autore tradiit
neque imperfecta est, siquidem satis explicata
qualis ars sit Medicina; neque falsa, etiam si
tione finis aliquâ opus sit distinctione.

IV. Artem verò esse Medicinam, (artem
vocabulo tam generaliter, quàm speciali
accepto) præter autoritatem *Hippocr. 1. aphorism. f. 1. Galen. in Introduct. c. 5. Arist. l. 6. Et*
c. 4. & aliorum, multis probari rationibus
potest. Habet enim præceptiones ratione
experientiâ inventas & confirmatas, sibi quæ
invicem consentientes, atque ad hujus viit
commoditatem maximè spectantes. Præter
quoque habitus est mentis, qui opus aliquod
in alio, idque cum ratione verâ rectâque, efficitur

V. Unde illis subscribere haut possumus
qui in definienda Medicina generis loco Sci
entiam ponunt, nisi latè accipiant, quod
Galenus in μικροτέχν. c. 2. concedit. Satis itaque
cautè Autor scientiam *κοινὴν*, sive latè dictam
admittit; neque alii, qui quovis modo scienti
am inculcant, graviter peccant, cum receptis
simâ distinctione hîc utantur.

VI. Gravius verò illos errare arbitramur
qui partim *Scientiam*, (id est dictam) partim verò
Artem

Artem esse Medicinam contendunt, cum vel sola Finis, à quo disciplinarum distinctio petenda venit, accuratior consideratio ita sentientes refutet.

VII. Artium verò censui dum annumeramus Medicinam, absit ut tam sordidi simus, ut cum nonnullis eam pro sordidâ & illiberali habeamus; quin potius *Hippocrati* subscribentes, *αασέων τεχνέων επιφανες ατην* audacter statuimus.

VIII. Neque sacrae Artis præstantiam tollit, quod finem suum non semper assequatur, vel si assequatur, non tam Arti, quàm Naturæ is debeat, cum *ναστων φύσις ιντροι* ab ipso *Hippocr. 6. Epid. Com. 5. tx. 1.* pronuncientur: prius enim quod attinet, cum ipsâ hoc Politicâ, Gubernatoriâ Navis, aliisque, quas Rhetoricæ & Medicinæ similes *δυναμεις* *Aristoteles* vocat, commune habet, hinc & medicus rectè *opportunus inventor* dicitur; posterius vero cum grano salis accipiendum est, ut suum cuique tribuatur, quâ de re egregiè *Galenus de Constitut. Artis* c. 12.

IX Molesti igitur potiùs quàm accurati sunt, qui *Artem* nostram merè *σοχαστην* esse sub-

inde urgent & obijciunt, confundentes quemvis è plebe *σχασμὸν*, cum eò, quem prudentia medica suggerit, & quali etiam Politicus, Dux belli, orator, alique utuntur. Benè *Galenus l. 2. κατὰ τόπ. 1.* Adeptâ cognitione morborum & curationem succedere ex indicationibus, inquit, *ἐσχαστικῶς, ἀλλ' ἐπιστημονικῶς.*

X. Subjectum Artis Medicæ Corpus Humanum statuimus, cum in ejus consideratione omnes Medicinæ partes potissimum versentur, neque nos movent acrobologiæ, & rationes quas illi, qui *corpus vivens* substituere amant, afferre solent. Pariter & ab iis nos separamus qui, quod ferè eò recidit, *omne sanabile* pro subjecto Medicinæ obtrudunt, quandoquidem hîc non attendimus subjectum universale, sed particulare, cujus necessitati omnes artes famulantur.

XI. Qui verò, præter humanum corpus, multas res alias, de quibus in Medicina tractatur, pro subjecto artis agnoscunt, nisi inter subjectum *contemplationis & reductionis* probè distinguant, nihil quod calculum album mereatur, afferunt.

XII. Cum verò Subjectum Medicinæ præ-

XIII. Quando vero non tam hominem,
quàm potius humanum corpus, subjectum, at-
que rem consideratam hic esse perhibemus, id
non quovis modo, sed quatenus *sanabile* est,
intelligi volumus: hinc non malè *Autor; Medi-*
cus, inquit, *is affectibus, qui insanabiles judican-*
tur manum admoveere non debet, EO FINE, VT
CVRET. Medicus enim *συμπράττει τῇ φύσει*; sed
nec ipsa Natura aggreditur τὸ ἀδύνατον, teste
Arist. 6. physic. 29. Et sic ἡ τέχνη μιμεῖται τὴν φύσιν,
2. auscult. Natur. 2.

XIV. Suppeditat itaque τὸ *Sanabile* con-
fide.

siderandi modum, Artisque formam Medicinam constituit. Qui vero medicum non solum considerare sanabile, sed etiam sanum, hæcque duo differre urgent, cum sanabile potentiam, sanum vero actum dicat, nobis otiosè arguta videntur.

XV. Finem Medicinæ ultimum Sanitatem esse, ipse scribit *Philosoph. Ethic. 1.* neque sibi contrariatur, quando *1. Rhetoric. ad Theodileten*, Medicinæ esse, scribit, non sanitatem inducere, sed ad hoc perducere, ad quod possibile est &c. Cum hoc locò non tam de fine Medicinæ, quàm potius de Medici officio, loquatur.

XVI. Sanitatem hîc intelligimus, faciendam per Medicationem; h. e. conservandam in sanis, redintegrandam verò in ægris. Nec propterea, nisi unus reverâ finis est, quam diu enim quis vivit, semper aliquid est sani licet æger sit. Et ita explicari debet, amissæ sanitatis quoties apud alios occurrit mentio. Duplicem autem facimus finem, respectu formalis discriminis, quod sanum inter & ægrum intercedit, atque inter Medici officia, quæ uterque ille exigat.

XVII. G

XVII. *Galenus*, dum *vita Custodiam*, Medicinæ finem, *9.M.M.10.* ponit excusari potest; quicquid enim sanitatem, tanquam scopum, sibi propositum habet, id etiam consecutivè vitæ custodiam sibi præfixit, quandoquidem sanitas à vitâ separari nequit. At, qui *pulchritudinem*, impropriissimè loquuntur.

XVIII. Plures equidem dari Medicinæ partes, præter quinque illas, in quas Auctor Medicinam dispescit, non negamus; hoc tamen quo minus laudabilis & perfecta hæc audiatur divisio, minimè obstare censemus, Eos verò qui cum Avicennâ in Theoreticam & Practicam dividunt partem, minus quidem accurate loqui arbitramur, cum in ipso Avicennæ placito, unde hæc divisio prodiit, multa desiderari possint, ipsumque adeo fundamentum lubricum planè existat.

XIX. Novam medicamentorum præparationem novæ Artis medicæ Sectæ instituentæ sufficere qui censent, non magis nos habent, quam illi, qui nullâ ratione humanâ Artem acquiri medicam posse, sed solummodo à Deo inspirari, cum Paracelso inaniter jactant.

XX. Artem medicam, quam non sine
ratione

ratione *Hippocrates* longam, dixit, longioreem reddere videntur, qui, quod *Lucretius* de *Herculito*, clari ob obscuram linguam magis intus inanes, quam Grajos qui vera requirunt, efficiunt volunt. Valent equidem verba ut nummi. Sed cum vita brevis sit, cui bono significantia rerum vocabula respuuntur, ut barbara & obscura addiscantur?

XXI. Inter Recentiorum inventa & polita, ea præprimis placent, quorum usus in præsentia sese manifestè commendat; hic n. nisi ultima manus veluti manum illis addat, accidit, ut, sicuti quædam stiunculæ illæ spinosæ, si nimium tractes, plerumque pungunt, quàm demulcent, ita novitas hæc, iniuncta geniosa quasi, turbet potius Philiatorum ingenia, quàm ut juvet.

XXII. Medici officium est, ut tutò, celeriter, & jucundè curet. Huic satisfaciet, ubi ultro sphæram suam, artis fiduciâ, se extolli haut potest, sed piâ potius mente voluet: Neque illi solum esse aliquid, qui remedia invenit, & excogitat, neque illum, qui usurpat; sed omnino DEUM, auxiliis à se creatis & huic fini destinatis benedicendo, unicè perficere: quare

*Hujus opem Medicus curans imploret, & ageat
Sic Natura suas, Arsq; probabit opes.*

EXERCITATIO II.

DE

ELEMENTIS AC TEMPERAMENTIS.

I. **C**UM artis medicæ materia , uti habet, *Galen. Comm. 1. aph. 1.* non sint lutum, lateres, ligna, lapides, tegulæ, coria, in quibus multis modis, citra cuiusquam offensionem, quid possis, experiri licet, sed corpus humanum, non superficialia saltem, quæ in plerisque aliis artibus sufficit, sed accurata subjecti requiritur cognitio.

II. Hinc *Autor* non sine causâ hujus considerationem altius repetit, ipsisque ab Elementis Medicæ artis veluti elementa mutuatur. Medicus enim qui scit τὰ οἰκεία τῶν τεχνῶν ἐκείνης θεωρήματα τὸ τέλος ὁρίζειν ἢ κρίνειν, uti scribit *ad Thrasymbul. Galenus c. 28.* non aliam ob causam in hominis naturam inquirat, quàm ut eò rectius artem suam instituere possit.

III. Melius autem instituere haut poterit quàm si ipsius subjecti medici principia sibi

B

pro.

probè cognita reddiderit. Tantum abest, ut Elementis in Medicinâ quæ proponuntur frustra sint. Neque hanc solummodo præstat utilitatem Elementorum in arte nostræ consideratio, accedunt & aliæ. Sic enim difficilis æquè ac necessaria de Temperamentis tum generalis tum specialis doctrina, quatenus scilicet ad humores, partes, spiritus, cibos, potus, ac medicamenta applicatur, plenius faciliusque percipitur. Quin & ipsa sanitas & ægrotudo pariter, ut vocant, similarium, perceptâ elementorum natura & conditione, longè melius intelligitur.

IV. Differt tamen medica elementorum consideratio à Physicâ, & in *materia*, & in *Formâ*, & in *Fine*. Tota enim hæc tractatio à Humani Corporis constitutionem restringitur; neque tam prolixè tamque specialiter, ut in physicis fit contemplationibus, de elementis hîc differitur, sed talis tantum instituitur contemplatio, quæ ad subjecti cognitionem, & ad finem, qui *ποινηδὸς* effectivus est, consequendum sufficere potest. Quod & Autor innuendum inter *absolutam* & *respectivam* elementorum considerationem distinguit.

Scribitur

V. Scribit autem *Galenus l. 1. de Element.*

c. 1. elementum esse minimam rei, quam constituit, portionem; vel, ut *idem l. d. de placit. Hippocr. & Platon. c. 2.* loquitur, minimam partem ejus rei, cujus elementum existit. Cui cum *Autore* subscribimus, quandoquidem per τὸ minimum nihil aliud intelligitur, quàm primum & naturâ simplicissimum, in quod alia dividuntur, ipsum autem in ea, quæ specie differunt, dividi non potest. Ut ita, quoad sensum, cum Aristotelicâ definitione elementi, quæ *l. 3. de ælo c. 3.* extat, Pergamenus noster planè concordet.

VI. De Elementorum Numero Physicorum tot ferè sententiæ, quot capita sunt; sed Medicus hîc cogitet illud Comici: *Ne quid nimis!* Unicum non esse tantum elementum, satis accuratè & efficaciter probat *Hippocr. lib. de Natur. hom. & propterea etiam à Galeno l. 1. de element. c. 2.* valdè celebratur. Neque vero infinita esse posse, mixta corpora finita apertè docent. Quaternario nos, cum *Autore*, subscribimus numero, moti argumentis, quibus *Hippocr. d. 1. tum Galenus l. 1. de element. c. 15.* utuntur.

VII. Quibus vero placet, repudiatis elementis, (quæ *Cous* sæpè per *calidum*, *frigidum* &c. innuere consuevit) ad *sal*, *sulphur*, & *mercurium* confugere, illos finimus suo abundanti sensu: cum plerumq; non tam re, quàm verbis veterum à doctrinâ distent: interim nostra sententia est, non tam principia esse, quàm principia, utpote in quibus elementa ipsa dominantur suum habent, & quorum destructio in elementa definit.

VIII. Temperamentum sunt qui substantiam esse, vel saltem ex substantiis derivant contendunt, sed accidens potius, & quidem qualitatem esse, ex mutuâ qualitatum primarum actione & passione ortam, solidior ratio evincit. Anima (medica) aliis dicitur Temperamentum ad imitationem Galeni, sed præstat ab hoc loquendi modo abstinere, ut ut *ἡ φύσις* excusari posse videatur.

IX. In homine, cujus gratiâ hæc præcipuè dicuntur, merito dubitatur, an detur Temperamentum ad pondus? cum nequidem in rerum dari naturâ videatur; tantum abest, ut quis perfectissimas ab eò operationes expectet. Interim in doctrinâ de Temperamentis locum

inve-

invenit quoque, ut Temperamentum ad justitiam rectius intelligatur.

X. Cæterum duplex in homine temperamentum occurrit, *unum quò corpus ex elementis simpliciter mixtum habet, alterum quò est vivens.* ubi se iterum magna sistit temperamentorum varietas, quæ partim à *causis* tam *constituentibus*, quàm *commutantibus*, ut *sanguine*, & *partibus principalioribus*, illisque vel *internis*, tum *immediatis*, tum *mediatis*, vel *externis*, ut ab *influxu astrorum*, *rebus* vulgò dictis *non naturalibus*, *Sexu*, *Ætate*, *Regione*, *vitalitate* &c. quorum omnium consideratio eò accuratior esse debet, quò maiorem in foro pratico utilitatem secum affert.

XI. Calor qui ad temperamentum animalium referrur, alius ut *insitus*, alius ut *influens* considerari solet; Ille origo vitæ, seu immediatum ipsius animæ organum est, quò ad functiones naturales exercendas utitur: Illius vero fons & suscitabulum in animali cor est, quod ipsum sui motu, qui ab insita s. innata facultate perficitur, per se incalescit, & veluti factâ quadam fermentatione sanguini calorem communicat, qui quòd unà cum sanguine per

arterias in totius animalis œconomix recessum dimanet, influens vocari suevit.

XII. Respectu exactissimæ, quæ generi humano convenit, temperiei, alia eodem in genere *calida* est, alia *frigida*, alia *humida*, alia *sicca*. Cum vero rarò aliqua temperies simplex existat, pro diversitate qualitatum elementarium prædominantium alia *ignea*, *aquea* alia &c. dicitur; imo per analogiam ab humoribus qui corpori inesse deprehenduntur, vocatur temperies vel *sanguinea*, vel *biliosa*, vel *pituitosa*, vel *melancholica*.

XIII. A Planetis verò quæ denominantur temperies, à nobis equidem non rejiciuntur, cum hæc inferiora à coelo variè mutantur, certum sit, totque planetarum & animalium cum peculiaribus astris consensus, ac insignes illæ in corpore humano, pro variis siderum aspectibus, mutationes id evidenter satis doceant; Verum sano omnia sensu accipi debere nec tam ad vulgarem de Temperamento doctrinam tollendam, quàm potius eam explicandam, specialiusque determinandam, talia producenda censemus.

XIV. Ætates temperie potius, quàm
annco

annorum spatio, definiendas esse, exinde pater, quod non tam ab hoc, quam ab illâ dependant.

XV. Benè *Hippocr. de Diet.* Quò unumquodque generationi vicinius est, eò humidius & calidius est. Id quod de temperie illa iustâ, quæ homini debetur, intelligi debet. Cur ergò primis annis non robustissimi & prudentissimi sumus? Obstat humiditas materiæ: robori quidem illa, quæ in ossibus ac musculis, prudentiæ autem illa præsertim, quæ in cerebro est.

XVI. Humiditate sensim absumtâ, idque beneficio calidorum elementorum, ex necessitate quoque aliquid humoris illius, quem calor natus pro subjecto habet, absumitur, fitque ex miti & vaporoso, acris & fumosus, (ξυρρὸς vocat Hippocrat.) atque hinc differentia illa caloris, in pueris & adolescentibus, fluit, quâ de fusè *Galen. Comm. 1. aphor. 14.*

XVII. In uno eodemque individuo, pro anni partium varietate, temperamentum diversimodè constituitur: vere enim sanguis; æstate bilis; Autumno Melancholia; & Hyeme pituita dominatur; quæ consideratio non leve in praxi pondus habet.

Pari-

XVIII. Pariter & singularum C. H. partium temperamentum nosse, magnum in conservandâ sanitate æque ac curandis morbis incrementum obtinet. Quò pertinet & ἰδιοσυγκρασίᾳ subjecti, cuius exactam cognitionem, utpote difficilimam, non nisi Æsculapio Galen. 3. m. m. 7. Apolliniq̃ue concedi scribit.

XIX. Totius quidem corporis Temperies, si *absolutè* consideretur, *calida & humida* esse meritò censetur; factâ tamen *comparatione* in toto, partes aliæ *calide*, aliæ *frigide*, aliæ *humide*, aliæ *siccæ* rectè dicuntur; Atq̃ue in hac *comparatione* Cutis, veluti norma quædam constituitur, præsertim quæ est in volâ manûs, & pulpa digitorum, quippe quæ maximè temperata deprehenditur.

XX. Cum igitur in Humano Corpore tot modis mutari temperamentum possit non sine ratione monet *Autor*, cautè pronuntiandum esse, ne *adscititium* pro *nativo* habeamus, & ab externis accidentibus decipiamur.

EXERCITATIO III.

DE

PARTIBUS HUMANI CORPORIS,
EARUMQUE ACTIONIBUS.

AD partes Corporis humani, (non hominis, quâ homo est, sed) quantitativas, adeoq; extra invicem sitas, nos deducit *Autor*, ut videamus, *quid sint?* & quos *usus* atq; *actiones* in commune conferant? Ordinis rationem ipsemet exponit, in quâ etiam acquiescimus.

II. Equidem magna definitionum Partis varietas apud Antiquos occurrit, quæ nullâ inter se modò coherere videntur; Hinc etiam nonnulli, partem nullâ definitione rectè definiri posse, statuunt, quibus tamen subscribere nondum possumus, cum certum sit, diversum concipiendi modum, ex parte concipientis, rei concipiendæ identitatem minimè tollere.

III. Neq; nos movent, qui partem, re-
spectu

specu partium, quæ in homine sunt, æquiva
cum esse, adeoq; unicâ definitione explicari
haut posse, urgent; siquidem diversa acceptio
intentioque definientis hunc scrupulum ff
cili negotio eximit.

IV. Definitionem partis, quam *Fernelius*
tradidit, cum *Autore* quidem probamus: int
rim nec eorum sententiam fundamento car
re arbitramur, qui non minus eam quoqu
quam *Hippocrates*, *Galenus*, atq; *Aristoteles* no
bis tradidère, satis exactam judicant, cū
æq; ac illa, 1. Tò coherere toti, 2. vivere vitam
3. functionem præstare &c. innuat, seu subin
tellectum habeat.

V. Quæ de *Calido innato*, & *Spiritu infla*
ente, ex veterum doctrinâ, recenset *Autor*, firmo
stare etiam nunc talo, & plus docere, quàm com
fundere judicamus; quâ de re *præcedenti Exer*
quædam inseruimus, quibus hæc jam place
veluti superpondium adjicere: Solum sangu
nem (propriè & accuratè loquendo) non esse
calidum innatum, sed spiritus à sanguine di
stingui, & separatos ab eodem in corpore hu
mano reperiri.

VI. Neq; obstat, quod sanguis sine spiritu

ut calore verus sanguis non sit, quandoquidem hoc cum genio non defraudat nostra sententia, quæ potius Spiritum animale in cerebri substantiâ alibi; à sanguine secretum respicit.

VII. Quemadmodum verò *Calidum Innatum* in solidis dari partibus similaribus asserimus, ita quoq; *Humidum* illud oleosum & pingue, quod *Primogeneum* vocatur, tantum habet, ut cum nonnullis fabulam credamus, ut potius pro proximo *spiritus insiti*, veluti flammulae cujusdam vitalis, pabulo habeamus; *abulo* inquam improprie quidem dicto, veluti talem improprie *Flammula* ista vivere dicitur.

VIII. Elementaris naturæ esse censemus calidum Innatum; ut ut, considerando nobis, quibus instructum est, virtutes, & operationes quas edit, haut adeò malè ἀνάλογον τῶν αἰσθητῶν στοιχείων cognominetur.

IX. Licet semen atq; sanguis partium viventium principia dicantur, tamen, quæ à Veteribus de partibus *Spermaticis* exinde proponuntur, nisi commodè explicentur, cum veritate pugnare nobis videntur.

X. Pervetusta partium H. C. divisio in

Humores, Spiritus & Partes Solidas cum magnam in Medicinâ utilitatem habeat, merito retinetur, non obstantibus iis, quæ tum circa *Spiritus*, tum circa *Humores* à variis variè moveantur.

XI. Quemadmodum enim *spiritus* recedunt, afferri innuimus; ita quoq; *Humores* corporis nostri alimentitios primarios v.g. *sanguinem, bilem, pituitam &c.* nomina inania non esse immo & doctrinam de humoribus *secundariis* ut vocant, adhucdum stare posse, & circulationi sanguinis minimè adversari, affirmamus.

XII. Quæ verò de *Humoribus p. n.* veterum doctrinâ afferuntur, difficultates non carent; quia ipsa eorundem invicem transmutatio, irrita esse ea monstrat, quæ eodem numero & distinctione humorum *p. n.* vulgo docentur.

XIII. Optima nobis judicatur *Galeni* divisio, quâ humorum vitium duplex constituitur, *Plethoram & Cacochymiam*, in quâ Medicum acquiescere potest, non obstantibus Chymicorum principiis, ac totuplicibus fermentis quippe quæ reverâ istis omnibus subjacere, nec nisi accidentis rationem obtinere, res ipsa loquitur,

XIV

XIV. Cum omnis sanguis omnisq; calor ex *Corde* per arterias exeat, per venas verò redeat, omnisque chylus per lacteas thoracicas ad *Cor* abeat, & mox in sanguinē manifestè transmutari conspiciatur, rectè *Hippocr.* & *Aristot.* τὸ αἷματος τε καὶ θερμὸν πύλον dixere τὸ καὶ δῖλον, ipsiq; meritò primarium αἱματώσεως munus, honosque, tanquam principalissimo contentorum, assignatur.

XV. Primarius *Cerebri* usus est, dare partibus sensum, ac motum, ad quas actiones animales ritè obeundas, opus est, ut sanguis aliter se in *Cerebro* ac *Corde* habeat, id quod signa etiam & effectus loquuntur quippe quibus sanguinem in *Cerebro* frigidiorē ac sicciorē, tenuiorē, lucidiorē, vitalique quietiorē esse, manifestè ostenditur.

XVI. *Jecur* quasi *juxta cordum* dicitur, ad vitam, & nutritionem sese plurimum quoque habere ponderis innuit; Quâ ratione verò id præstet, illi adhuc quibus hoc curæ est, dissentiant; Qui *depurationem, bilisq; & humiditatum aquosarum separationem* primariam muneris *Hepati* dicati partem volunt, nobis proximè ad verum accedere videntur.

XVII. *Testes* non immeritò partibus principalibus addit *Galen.* μικροτέχνη. c. 9. Interim, dum plures adhuc partium differentias, *figura, Numerus, Officium, Finis &c.* suppeditantur, cogitandum subinde est illud *Hippocratis*: ἐν ἑκάστη ὁρίσασθαι τὰ συμπτώματα, καὶ συμπάσθαι πάντα,

XVIII. Ab organorum diversitate acticonum descendit varietas: *Galenus* partium principalium naturam, functionem & sedem imputatus, in *Naturales, Vitales, & Animales* divisit, estq; vulgatissima & antiquissima hæc etiam apud medicos divisio, quæ vel propterea retinenda nobis videtur, quò in veterum & Galenicorum lectione feliciter progrediamur: ut alias accuratius secundum recentiores dividendo actiones non eamus inficias.

XIX. *Anima* verò hujusque *Facultatum* consideratio hîc planè negligenda non est, cum omnium actionum & operationum in corpore nostro causa præcipua sit Anima, facultatibus suis instructa; ut jam non dicamus, *Medicum* in quibusdam morbis curandis, curas suas ut ad hanc ipsam quoq; dirigat, maximè teneri.

XX. *Nutritio* licet toto duret vitæ tempore

pore, tamen id non obstat, quò minus feriæ
ejus aliquæ dari queant. *Hanc* nonnulli cum
Generatione unum idemque esse dicunt, sed,
nisi benignè admodum horum explicetur sen-
tentia, nulla est.

XXI. Non chylum (quem successivè ex
ventriculo excidere docet experientia) sed
sanguinem, eumque arteriosum (à quò tamen
venosus non nisi accidentaliter differt) tam
Ventriculi, quàm reliquarum partium nutri-
endarum, ultimum alimentum esse statui-
mus.

XXII. Licet tanta *Respirationi* cum *Pulsu*
intercedat affinitas, ut Pulsus veluti quædam
esse *Respiratio* Antiquis visa fuerit, tamen e-
undem utriusque usum esse, meritò negamus,
postquam, inventâ sanguinis circulatione, ve-
rum & genuinum pulsûs usum accuratius co-
gnoscere datum est.

XXIII. In *Animali Motu* peragendo cau-
sarum Efficientium rationem habent *Anima*
seu *Facultas motrix*, *Spiritus*, ac *Musculus*; quæ
quidem in necessariâ subordinatione tali inter
se nexu cohærent, ut earum unâ aliquâ absente,
motus animalis minimè procedat.

XXIV. Neque enim est, ut quispiam credat, à partibus ipsis formatis per se ejusmodi motus pendere, vel à partium harmoniâ eodem promanare, absque Animâ dirigente. Benè Galen. 1. V. P. 3. *omne animal*, inquit, *à sua ipsius animæ facultates, & in quos usus partes sue polleant, nullo doctore præsentit.* Tantum abest, ut corporis particulæ animam impellant, eamque vel timidam, vel strenuam, vel sapientem efficiant.

XXV. Licet autem hæc ita habeant, tamen eorum sententiæ calculum adjicere non possumus, qui ipsam *Animam*, quacunque se commorantem, aut *motricem facultatem instatam* in ipsis organis, instar magnetis, musculorum impellere urgentes, omnem *spirituum animalium influxum*, veluti nullum, repudiant; si quidem musculis vigorem illum animalemm quô demum apti ad motum redduntur, non nisi vivido spirituum dictorum influxu per nervos obtingere persuasum habemus.

EXERCITATIO IV.

DE

SANITATE CORPORIS
HUMANI.

I. **P**ostquam, quid partes sint, & quid s. n. agant, vidimus, non incommode nunc, cum *Autore*, in principium illud, cuius respectu bene agere illæ dicuntur, inquirimus.

II. Tale autē principium est *Sanitas*, Artis Medicæ finis ultimus, ad quem omnia diriguntur, cuius etiam gratiâ præcedd. Exerc. præmissæ sunt.

III. Quid vero sit *Sanitas*, & in quô ejus consistat natura, non est eadem Medicorum sententia : Quidam, cum *Galeno*, per *potentiam corporis actiones exercendi naturales* ; alii per *constitutionem corporis sive partium ejus viventium naturalem &c.* cum *Eodem* definiunt. Dantur etiam, qui sanitatem extra prædicamenta ponunt, eamque *Quietem* aut *gradum*

D

quen-

quendam vitæ pronunciant, *ex problem. Aristot.* & l. 1. de loc. aff. Gal. sed utroque non minus quàm eos, qui sanitatem *Ens multiplex & aggregatum*, vel etiam *substantiam* esse statuunt errare arbitramur.

IV. *Autori placuit definire ex Galen. 1. M. M. 7. per dispositionem C.H. quâ, propter justam similitudinem temperiem, dissimilariū conformationem, & utrarumq; unionē, prompti sumus ad omnes operationes perficiendas* : Cui definitioni, cùm naturam & subiectum sanitatis non solum dilucidè ostendat, sed etiam Medici actionibus maximè subiecta sit, & utiles indicationes commodè suppeditet, meritò subscribimus..

V. Qui v. sanitatē *Harmoniā, proportionē, & puritatem*, & *Relationē* esse volunt, non sufficiens ter ejusdem naturam & essentiam enucleare videntur, ut ut aliquid tale ipsi inesse haut eas mus inficias.

VI *Dispositionem* hanc unam eandemque esse, partium diversitas in definitione expressa, minimè admittit, quin imo ipsi sensus homines impugnant; aliter siquidem se se habent partes *similares*, aliter *dissimilares*, nec tamen indolus plusquàm una elicienda est sanitas, cujus latitudo

tudo eam quoq; , quam *neutram* appellavit *Herophilus* , sub se comprehendit.

VII. Hanc ipsam sanitatis latitudinem admittendam, tanta temperamentorum, ætatum, sexûs, vitæ generû &c. varietas; & quæ aliàs necessariò introduceretur *ἀεὶ παρ' ἑα*, non obscurè innuit.

VIII. *Subiectum* sanitatis quodnam sit, innuimus; Cùm verò partes humani corporis viventes à plerisque hîc adducantur, illæque juxta, *Hippocratem* ternario se sistant numero, sintque *Humores*, *spiritus*, & *partes solidæ*, quibusnam potissimum subiecti ratio adscribenda veniat, non æquè inter autores convenit.

IX. Sit cuique opinioni honor suus; interim, cum usus in Medicorum scholis hætenus obtinuerit, ut solidæ partes *κατὰ προσαρσιν* viventes corporis partes & consequenter sanitatis subiectum magis adæquatum definiantur, placet receptæ huic sententiæ eò lubentiùs subscribere, quò in solidis partibus triplex illa dispositio accidentalîs, per quam naturalis ista potentia suas exercet actiones, evidentior atq; sensibilior occurrit.

X. Ad partes verò *contentas* & *impetum*

tum facientes, sive Humores & Spiritus quod pluri-
attinet, in hisce sanitatis sæpius quoque *Causas* gnoti-
fas consistere censemus.

XI *Causa sanitatis*, alia *Formalis*, alia *Materialis*, alia *Efficiens*, alia *Finalis* est ; harum omnium habere notitiam Medicus debet, tam ut benè cognoscat, quàm etiam ut laudabiliter curet.

XII. *Materialis* causa sanitatis sunt partes corporis Humani ; *Finalis* est ipsa actionum integritas, aut sanitatis, uti alij volunt, possessio ; *Formalis*, est anima suis facultatibus imstructa ; *Efficiens* denique & *Instrumentalis* alia intrinseca, ut *temperamentum*, *organisatio*, & *unitas* : extrinseca innuitur per ea, quæ assumuntur, geruntur, excernuntur, retinentur & foris ambiunt, res sc. vulgò *non naturales* dictæ : de quibus plerisque ferè nonnulla inseruimus, pro ratione instituti, quibus seqq. adjicere operæ pretium ducimus.

XIII. De *Animâ*, ejusque facultatibus, atque operationibus quæ in parte Medicinæ physiologicæ à quibusdam fusè proponuntur, non solum non superflua, sed maximè utilia judicamus ; quandoquidem ex hac doctrinâ pluri-

plurima elici possunt, quæ in instituendâ pro-
 gnosti Medicum veluti in rem præsentem du-
 cunt, famæ ejusq; egregiè consulunt.

XIV. De Temperamento in præce-
 dent. Exerc. 2. dictum; ad quod & *Hippocrat.*
 οὐκ ὁμοῖον referimus, agnoscentes in mixtis non
 paucas proprietates, quarum causa genuina
 nos omninò latet. Sed prius omnia excuti-
 enda, quoad licet, quàm ad hoc asylum con-
 iugiatur, judicamus.

XV. Dissimilarium partium dispositio seu
Compositio, actionum illarum causa, consistit
 in *legitimo partium componentium numero*, 2.
debitâ conformatione. 3. *decenti magnitudine*,
 & 4. *situ & connexione justis*.

XVI. Tàm *Similaribus* quàm *Dissimila-*
ribus partibus communis est *Unitas*, quæ licet
 magnam cum *connexione* affinitatem habeat,
 nec nisi λόγῳ ab eâ discrepare nonnullis, vel
 ipsius Galeni suffragio, videatur: non incom-
 modè tamen inter *continuitatem & contiguita-*
tem hîc, distingui, atque *coherens* à *Compositio-*
ne dirimi ab aliis censemus, cùm ita ordini &
 doctrinæ non parùm consulatur.

XVII. Qui ex causarum numero ter-

D 3

tiam

tiam hancce constitutionem rejiciendam putant, id imprimis urgent, quod ab unitate peculiaris actio non exerceatur : Verùm, si penitus introspiciatur, utiq; suum quoque symbolum conferre Unitatem constat: quit enim ea aliud in parte facit, quàm ut integram illam & continuam conservet, quâ servatâ tam *similes* quàm *dissimiles* partes suo rite officio defunguntur. Atq; hic nexus triplex adeo est indissolubilis, ut læso uno dictarum causarum genere, si non statim alterum, immò reliqua corruant, saltem diu permanere haut possint. .

XVIII. Ad Efficientis causas nonnulli etiam referunt Res non naturales, uti Th. 122 innuimus ; neque id malè, cùm illis non minus indigeant sani, quàm ægri : sed dispar ratio hîc observanda est, quæ diversa illis æquè ac aliis, quæ considerantur, rebus loca assignare solet,

XIX. Dilucidior illa earum est divisio quâ in sex classes, recepto hætenus more dispescuntur, & primam *aër*, secundam *cibus* & *potus* &c. occupat ; Quamvis nihil prohibeat, quo minus res ipsæ, prout causæ vicem subeunt, diversimodè consideratæ, mo-

do hanc modo illam ingredi classẽm valeant. De singulis nunc pauca quãdam saltem afferemus, reliqua in aliam *Exerc.* differemus.

XX. *Aër* ζωφός & meritò agmen ducit, τὴ γὰρ αἰεὺ τὰ τέξῃ τὴν αἰετὸν ἀπερεν, tutissimaque sanitatis pars, haurire spiritum purum, non turbidum: ut non malè in aëre occultus vitæ cibis statuatur.

XXI. *Cibus & potus* non minùs præstans symbolum hîc conferunt, dum desiderio, quod fames sitisque inducit, satisfaciunt; hinc tam diu vivimus, quàm diu nutrimur.

XXII. *Somnus & Vigilia* quantum ponderis habeant ad sanitatem, res ipsa loquitur: ut non sine ratione, ἀλλὰ pronuntiãrit *Senex Cœsus*, si modum non exceſſerint.

XXIII. *Motus & Quies*, si moderatè habeant, pariter se commendant, verumque esse ostendunt illud *Hippocr.* *Sanitatis studium est, sicut satiare cibis, & impigrum esse ad labores.*

XXIV. *Excretorum & Retentorum* classis in specie περί τὰ τῆς τροφῆς in primâ, secundâ & tertiâ coctione respicit, ut quæ oneri sunt, eliminantur &c.

XXV. *Coronidem* imponunt *Animi*

παθήματα, quippe in quorum temperie, moderato statu animi tranquillitas & corporis sanitas omninò consistit. Nullum siquidem violentum diuturnum; amatque imprimis Natura illud μηδὲν ἄγαν!

XXVI. Tandem etiam ea, quæ sanitate consequuntur, & τῶν συμβεβηκότων nomine antiquitus expressa inveniuntur, huc referri debent. Sunt verò Effectus, ex sanitate, hujusmodi causis, veluti fonte, promanantes, qui dum utriusque statu hoc modo simul attestantur signi pariter rationem eos subire constat.

XXVII. Commodè verò hi *Effectus* juxta principia, à quibus descendunt, in *primos* vel *immediatos*, & *secundos* vel *mediatos* dividuntur. Illi sunt, qui immediatè à Facultatibus procedunt, ut omnis generis actiones *vitales*, *animales* &c. hi verò, qui ad ipsa etiam objecta seu materiam circa quam se extendunt, prioresque insequuntur, ac distinctionis gratia *opera*, & *producta nature* nuncupantur.

EXERCITATIO V.

DE

MORBO, EJUSDEMQUE
DIFFERENTIIS

I.

CUm, ut rectè *Galen. l. de Ossib. ait in init.*
Medicum prius cognoscere oporteat
id, quod est secundùm naturam,
deinde, id quod præter naturam, sit-
que rectum regula sui & obliqui; convenien-
ter nunc, absolutâ φυσιολογικῇ parte, ad παθολο-
γικὴν fit transitus.

II. Equidem, non simpliciter omne, quod
est præter naturam, lædere, concedimus; ta-
men otiosam illam putamus ἀκρίβειαν, quâ in-
ter res præter & contra naturam tam sollicitè
distinguitur, cum ipsi antiquiores Medici Græci
unica voce παρὰ φύσιν utantur, quam Latini
nunc præter, nunc contra naturam vertunt.

E

III, Neque

III. Neque culpandus est *Autor*, quod *Sanitati & Morbo* peculiare tribuerit disputationes; liberum enim unicuique est, an de morbo in specie acturus, juxta illud: *contrarius sub eodem genere* &c. sub uno titulo de hujus naturâ & sanitate tractationem instituere, an aliter velit: quandoquidem, etsi separatim tractentur, non minus ista contrarietas salva perstare potest.

IV. Quamvis autem inter Morbum & Sanitatem propriè dicta contrarietas haut spectetur, propterea quod contrariorum horum unum non tollat alterum, ampliorque multo sit morborum familia sanitatis latitudine, in eò tamen, quatenus ambo sunt corporis affectiones, ob quas *μóρφα* seu partes usus & actiones suas vel integrè & perfectè, vel minùs edere re valent, non immeritò sibi invicem opponuntur; nihilque impedit, quò minùs talis contrarietas *genus, subjectum, & causas* sustineat.

V. Qui in Ideâ præternaturali, à turbulenta Archæi tempestate exurgente, essentialem morbi quidditatem constituunt, licet ingeniosè magis sublimiusque, quàm Galenicis

rem explicare videantur, eam tamen multis involvunt difficultatibus, nec rarò morbos cum immediatis eorum causis confundunt.

VI. Hinc Morbum, qui quasi *μοίρα* dicitur, non nisi abusivè *substantiam* dici statuimus, adeoque *accidentibus* potius adnumeramus.

VII. *Relationem* qui pro morbi genere venditant, nisi *secundum quid* hoc intelligi velint, nos non habent *ὁμοψήφους*: neque enim morbus Galeno simpliciter *ἀμετερία* est, sed qualitas quædam *ἀμετερος*, in quâ (non verò in merâ relatione) morbi essentia consistit.

VIII. Illis verò qui morbum nil nisi *sanitatis privationē* esse volunt, concedimus equidē, aliquam privationē hīc adesse, verūm non *negativam* vel *puram*, sed *impuram*, h. e. talem, quæ adhuc aliquid de habitu opposito, nempe de potentia naturali relinquit.

IX. Sunt qui ad *passionem* morbum referunt, idq; propterea quod in receptione doloris consistat, verūm malè; quandoquidem non est talis passio, quæ in actionis receptione consistit.

X. Quando *Autor* cum Galeno morbum dicit

dicit esse *Ἀλγέειν τὸ πρὸς φύσιν ἐνεργείας ἐμποδισθῆναι* quodam
πρωτῶς; vox *Ἀλγέσεως* constitutionem innuit, can
 atq; causalem facit definitionem: interim nec
 que illos errare putamus, qui morbum per *inm* quia no
potentiam, (si præsertim morbum & sympto quæ in
 ma conjunctim sumant) definiunt. enach

XI. Evidens functionum læsio accom formam
 modata subiecto, universaliter Morbum à Sias tum fi
 nitate disjungit, particulariter τὸ ὁριστικόν. collato

XII. Cum contrariorum idem sit subiectū, X
 quodnā morbus subiectū occupet, ex iis, quæ de illis, (ac
 sanitate diximus, facile est colligere; nempè *παρὰ τὰς ἐνέργει*
tes Corporis Humani viventes, quas in *continentes* reddunt
contentas & impetum facientes divisit Hippocratees velent
 ubi tamē *solidis* ceu *continentibus* (quippe quas
 rum operā, quas nos proprie actiones corporis solent
 vivensis esse volumus, perficiuntur) principa quæ non
 tum non invideri debere censemus. XV

XIII. Et sic quidem Recentioribus, dum *Humores & Spiritus* pariter corporis partes viv
 ventes adeoque subiectum morborum esse un quibus
 gent, minimè contrariamur, dummodo nobis Mercur
 concedant, solidas partes, uti benè quidam loquuntur,
 quitur, humorum & spirituum in nobis limbus
 guas & interpretes existere, sicque taciit
 quoco

quod in præcedenti thesi innuimus, sibi vendicare.

XIV. Causam morbi in genere considerati supra notavimus, estque illa ipsa *Ἀρχὴ καὶ φύσις*, in definitione locum generis sustinens: ex hac fluit actiones exercendi impotentia, quæ formam morbi repræsentat, dum enim partium structura vitio laborat, actus secundus cessare cogitur.

XV. Hæc verò constitutio p.n. non *essentialis*, sed, uti dictum, *accidentalis* est; neque enim statim ac pars aliqua calidior, vel frigidior redditur, in numero, magnitudine &c. deficit, vel excedit, atque communis unitas dissolvitur, vivere desinit, aut materia interit, sed alteratur solummodo secundum hæc accidentia, quæ non ipsa mors, sed saltem morbus excipit.

XVI. Tàm illi, qui pro occasionali causâ *structuram & dispositionem* acceptant, quàm isti, quibus *materia subtili*, vel etiam *Sali, Sulphuri & Mercurio, Archæo & Spiritibus*, principatum adjudicare placet, eandem cum *Hippocr. & Galen.* morbi & causæ naturam, (uti jam dùm superioribus innuimus,) indignant, licet terminorum transpositione & novo excogitatorum no-

minum apparatu instructi rem novam adferre videantur

XVII. Morborum quidem *differentias* à variis peti posse constat; interim usitatio illa divisio, quâ in *Essentiales* & *Accidentales* dispe-
scuntur, ceu magis medica, meritò retinetur.

XVIII. Quæ de morbis *Materia* à nonnullis afferuntur, peregrinâ vocis materiæ acceptione laborant, & alioquin ad morbos organicos, vel ad causarum symptomatumque classificationem reduci possunt.

XIX. Esetamen morbos ὅλης ἐσίας, & occultos, facile largimur, & ipsa id remedia, quibus tolluntur, evincunt; verum non debent confundi cum morbis Formæ, quibus cum nobis nihil est negotii, qui non tam astralia & coelestia hîc, quàm elementaria, ipsiusque substantiæ modum respicimus.

XX. Sufficiunt quatuor illa morborum organicorum genera, quorum Autor mentionem facit, ut ut subdivisiones hic admitti quodque debere constet.

XXI. Quibus tamen partium organicarum viria ad *substantiam, qualitatem, quantitatem, quietem motum & locum* reducere placet

ill-

illos novitas potius,quàm docendi commoditas movere videtur,quandoquidem *ἐξ ὅτι* hanc distinctionem non tam claram,neque ad docendum satis aptam esse, res ipsa loquitur.

XXII. An color in oculo sit morbus, & qualis? multi equidem docere laborarunt, sed non omnes æque feliciter. Nobis eorum placet sententia, qui pro morbo quodam conformationis habent, æquè ac asperitas, vel lævitas, si in quibusdam partibus p. n. reperiantur, & actiones lædant, inter morbos, nemine contradicente, recensentur.

XXIII: Cæterùm ad *differentias* quod attingit *accidentales*, harum quoque curam Medico maximè commendatam esse debere, exinde non obscurè liquet, quod *quantitatem, qualitatem, tempus, locum, &c.* tam auxilii, quàm materiæ ejusdem utilissimè determinent.

XXIV. Morbos, qui cum causa vel symptomate aliquò graviore conjunguntur, compositos nec esse, neque dici debere censemus.

XXV. Congeniti proprie sunt hæreditarii

40 EXERC. V. DE MORBO, EIUSD. DIFF.

rii ob vitiosum semen vel sanguinem; illi vero, qui à causâ aliâ vel intrinsecâ vel extrinsecâ sub primo in lucem ortu partui fuere communis, impropriè hæreditarii dicuntur.

XXVI. Licet venenum, more contagiosorum morborum contagium suum transfundere possit, tamen non statim morbus pestilens & venenatus atque contagiosus unum idemque sunt.

XXVII. Non confundi debet affectus *συμπληκτικός* cum *διεποπληκτικῷ*, siquidem plene diversi esse, utriusque natura satis indicat; *συμπληκτικός* ablatâ causâ nunquam subsistere potest, *διεποπληκτικός* verò persistere adhuc valet, etiam si causa & morbus sublatis fuerint. Ex quo patet *συμπληκτικὸν διεποπληκτικῷ* multò latius esse.

XXVIII. Plures adhuc morborum differentias supeditant principia Chymica, Cartesiana, Motus sanguinis, Fermentatio, Succus biliosus, lixiviosus, pancreaticus, succus nervorum nutritius &c. & quid non? Verùm cum de quibusdam adhuc sub iudice lis sit, pedem hîc figere, quàm sententiam præcipitare, præstat.

EXERCITATIO VI.
DE
MORBORUM
CAUSIS.

I.

Non omne causarum hîc genus, sed
solùm *efficientem* intelligi, bene, ex
Galeno, monet Autor; licet enim, ut
sanus sit homo, omnes quatuor cause

concurrant necesse est, tamen, ut vero morbo la-
oret, sola sufficit *efficiens*, cuius etiam cognitio
tam necessaria est Medico, ut non sine ratione

erga *menus* *ποσκραλίζων* l. *ἐν χυμῶν* ita scripserit:

τὸν θεράπευσον τὰς ποικιλίας τῶν νοσημάτων, προ-
γνώσκων τὰς αἰτίας αὐτῶν.

II. Causam describit *Galen.* l. *de diff.*

symptom. quod sit ἀλλοίωσις καὶ φύσιν προσηγμένη
νοσήματι, καὶ ἀλλοίωσις καὶ μέσον τῶν νοσημάτων πρὸς ἐνέργειαν
καὶ πρὸς τὸν ἄνθρωπον: & l. l. *de loc. affect.* c. 2. id, inquit,

F

quò

quò tangente afficimur, & quò separato quiescimus
affectus, τὰ ἄλλα εἶναι, περὶ ὧν οἱ πάντες αὐτῶν
πρὸς.

III. Hec verò, quicquid suâ naturâ aliqui
 confert, ad ejus, quod fit, generationem, *effi-*
cientis nomine indigitare Medici consueve-
 runt; ita ut non tantùm ea, quæ jam actu agunt
 sed etiam omnis illa, quæ quocunq; modo
 morbum producere valet, efficiens audiat.

IV. Utilis distinctio causarum morbi
 carum est, quâ considerantur vel habito respec-
 tu *ad morbum* vel *ad se ipsas*: primo siquidem
 in limine docet, qua ratione in utriusq; sub-
 divisionibus inimicam doctrinæ confusionem
 evitare liceat.

V. Elegans modus est, quem multi
 Recentioribus hodiè amplectuntur, dividentes
 Causam *respectu morbi* consideratam, in *Im-*
mediatam & *Mediatam*, Hancque iterum in *pro-*
ximam, & *Remotam*, quæ ipsis porrò quadruple
 est; *supernaturalis*, *naturalis*, *nonnaturalis* &
præter naturalis, &c.

VI. Sic quicquid quocunq; modo ad
 morbum *generandum*, *fovendum*, *augendum*,
prolongandum, &c. facit, *mediatarum* nomine
 comprehen-

comprehenditur, nec *antecedentem* modo, & *primitivam sive occasionalem*, verum etiam *continentem* & *conjunctam* respicit.

VII. Quoad *continentem* Causam, in eò omnes convenire videmus, quod sit, quæ *morbum contineat*; an verò diversa à *conjuncta*, & an una eademque cum proximâ sit, dissentire: Illorum nob. arridet sententia, qui *diversam à proxima*, unam verò eandemque cum *conjuncta* esse statuunt, cum omninò causa *proxima ipsâ continente* latius pateat.

VIII. De *Evidente, Procatartica, Externâ, Latente* &c. causa alios aliter sentire constat; & fatendum est, non posse tam accuratis limitibus doctrinam de causis morborum, illarumque agendi modo, à Medicis circumscribi, utpote qui remotissimarum quoque in M. M. rationem habent; interim quoad fieri licet, evitetur confusio, quæ ne quidem in remotioribus semper impunis est.

IX. Mentionem quoque faciunt Practici Causæ *sine quâ non, principalis, & adjuvantis*, quæ cum curandi rationi, utiles suppeditando indicationes, non parùm quoque inserviant, negligi illarum consideratio, minimè debet:

de causa verâ & legitimâ, spuria & illegitima, minus principali, instrumentali, totali, partiali, idem esto iudicium.

X. Porro causæ morbificæ, absolutè, scèntur, ut res sunt, consideratæ, id omne, quod corporis naturalem constitutionem lædere atque immutare valet, includunt, ac doctrinæ g. commode in *Externas* & *Internas* dividuntur.

XI. Externarum aliæ *supernaturales*, aliæ *naturalis* sunt, quarum quædam ἐξ αἰα' γυνε' quædam verò οὐκ ἐξ αἰα' γυνε' corpus nostrum alterant : hæcque à modo, quò nos opprætetunt, quadruplici, 1. in *ambientia* & *incedentia*, 2. *περὶ σφύρα*, quæ *assumuntur*, 3. in ea quæ geruntur, & 4. quæ excernuntur, & retinentur, veluti in certas classes, dispesci à pleerisque solent. Vid. *Galen. Art. Medicinæ* c. 85.

XII. *Recepta* hætenus divisio, quâ humorum vitia in *plethoram* & *cacochymiam* dispescuntur, non tam excludit, quàm includi ea, quæ à Recentioribus urgentur; sunt enim veluti summa capita, ad quæ veteres compendiarium viam affectantes, cætera reducenda innuerunt; tollatur enim quantitas

qualitasvè alterata, quid *fermentatio*, quid
præcipitatio, *effervescentia*, *acidum*, tota deni-
 que *substantia* peccans, sine illâ efficere pote-
 tunt.

XIII. Tentarunt hætenus Recentiores,
 variis principiis ex ipsâ Corporis Humani, & re-
 mediorum naturâ desumptis, artem Medicam
 auctiorem atque illustriorem reddere, quorum
 diligentia ut debitum honorem haud invi-
 demus, ita multa eorum inventa veteribus
 non omninò ignota fuisse arbitramur.

XIV. Pertinet huc illud *amarum*, *salsum*,
acre, *acidum*, *acerbum* &c. Hippocratis, quibus
 plus, quàm rerum corticem, exprimere voluit,
 unde etiam *Adeptorum* particeps à multis per-
 hibetur.

XV. Veterum itaque de morborum
 causis sententiæ non est ut propterea dicam il-
 licò scribamus, quando aliquid recensetur no-
 vi; sæpe enim non nisi aliis terminis profer-
 tur, quod nec veteribus inusitatum fuisse illud
Hippocrat. in lege, τὰ ἰεργὰ ἐόντα πείγματα ἰεγοῖσιν
 ἀνθρώποις δείκνυσιν, &c. docere nos potest: sæpè
 etiam lydium ad lapidem examinata res, non
 nisi novitate se commendare deprehenditur.

XVI. Præ reliquis verò Recentiorum iuventis magnam doctrinæ de morborum causis lucem adfundit *Motus sanguinis Circularis*; æque meritò *chylifera, lymphatica & salivalia vasa* referuntur; quippe quorū rivulis campus αἰπὸς γίας alioquin satis amplus, utilissime irrigatur.

XVII. Sed referre pleraque, propositum vetat, neque huius loci est, *Palemonem* agere. Optandum potius ducimus, ut, quemadmodum in Corpore Humano admiranda partium est ἀλλοτρίωσις, ita quoque in tantâ diversarum hypotheseum varietate illud *Hippocratis* ξύμμοιον &c. locum tandem inveniat! Quid conciliatione tali pulchrius?

XVIII. Distinctum ab humoribus generis morbificarum Causarum constituunt *Cauliculi, & Vermes*, res, ut *Galen.* vult, ὅλης τῆς σίτης παρὰ φύσιν; illorum ad productionem, sic uti præter peculiarem renum & vesicæ dispositionem, spiritus lapidificus non sine ratione requiri, aut principaliter concurrere statuitur, ita hi an ex materia *putridâ & corruptâ*, an verò mediante *putredine & corruptione* in nobis generentur, dubitatione haut caret. Putredinem interim meritò accusari videtur, cum hæc ablata, illorum cesset generatio.

XIX. Haftenus ferè tantum αἰτιολογίας, generalia delibavimus, ad singularia devenire vetat chartæ angustia; inveniet tamen hæc quoque facilè, qui illa minimè neglexerit.

XX. Ne nihil de his, hoc jam dicimus; Tantam qualitatibus occultis cū manifestis amicitia, & necessitatem intercedere, ut illæ absq; harum comitatu diu quidem integræ subsistere naut possint; hinc ratio fluit, cur ad similarium morborum causas referantur.

XXI. Non sine ratione *Hippocr. Prognosc.* x. 4. diligenter in Morbis observandū à Medico statuit, si quid divinū accidat: quid verò per τὸ θεῖον hoc intelligendum sit, non omnes æq; explicant. *Galenus* in Comm. refutat illos, qui per τὸ θεῖον causas morbificas Dei consilio, præter naturæ cursum, immissas intellexerunt, propterea quod *Hippocrates* nullibi causam ægrota- tionis in Deum refundat. Nobis verò non tam simplicem, quàm potiùs magis sublimen, placet, æque ignotam aëris conditionem hac voce *Hippocrat.* innuere voluisse videtur.

XXII. Multi quidem negant, venenum in corpore nostro generari posse, cū omne quod in eod. producitur, vel à calore naturali, vel

vel præternaturali fiat, quorum neutrum huius
habere locum putant; verum potiore illorum
arbitramur sententiam, qui humores in
corpore humano eò usque corrumpi posse statu-
tuunt, ut ipsius veneni naturam induant.

XXIII. Concinnam membrorum corporis
conformationem non rarò prava matris
imaginatio impedit; quæ autem fiat, ut omni-
bus jam partibus embryonis absolutis, caput
vel manus in lucem edito desit, res altioris esse
indaginis; non malè illi fortè, qui animi
impulsa per imaginatorem excitata mediis
tibus spiritibus, non modò dirigere formatricem,
sed omninò graviolem passivum impetum
facere ipsumque formatricis opus, non solum
modò pervertere, sed quandoque etiam ever-
tere statuunt.

XXIV. Laborantibus, *Humoribus & Spiritibus*, non immeritò culpa in eas transfer-
tur res quæ illorum *substantiam, qualitatem*
quantitatem, motum, locum, &c. alterant
atque p. n. afficiunt.

EXERCITATIO VII.

DE

SYMPTOMATIBUS
EORUNDÉMQUE DIFFE-
RENTIIS.

I.

QUamvis confusa Symptomatis cogni-
tio ipsius morbi tractationem præsup-
ponat, cùm impossibile sit affectum
præternaturam, primò actionem læ-
dentem, intelligere, nisi primò generaliter,
quid actio læsa sit, cognitum habeamus: ta-
men ad distinctam quod attinet cognitionem,
meritò symptomata posteriori loco tractantur,
cùm à morbis, tanquam causis suis dependeant.

II. Definitionem *symptomatis* (quod ab
accidente non physicè, sed medicè tantùm dif-
fert) dubiam nonnulli faciunt, propterea quod
Galen. l. 1. M. M. c. 8. nigrum Indorum colorem
Symptoma dicat, qui tamen secundum natu-
ram est; tum quòd *Idem 1. & 2. M. M.* actiones

G

læ-

læsas à symptomatis distinguat, & *lib. de an.* *constitut.* morbos ex aliis natos symptomata cōstat; Verum enim verò si quis consideret, triplicem, immo quadruplicem apud *Galenum* symptomatis acceptionem potissimum inveniri, facile deprehendet, difficultates hæc apparentes potius, quàm reverâ tales esse.

III. Interim cum propriissima symptomatis acceptio, quæ *Galen*i est, omnem ejus naturam non exhauriat, quandoquidem non omne symptoma morbum immediatè sequitur, ipseque *Galenus de differ. Symptom.* c. 1. illud omne Symptoma esse doceat, quod nec morbus, nec causa morbi est, licet ab illius vel aliis oriatur: non incommodè etiam aliis definiiri symptoma videtur: quod sit *accidens p. n. in iis, quæ extra constitutionem partium ad actionem necessariâ sunt, aliquid aliud sequens*

IV. Quamvis verò Symptoma morbum, veluti umbra corpus, sequi dicatur, & omninò in tertio hoc, esse scilicet dependens (quod hæc sufficere potest) hæc ambo convenient, Symptoma tamen ab umbra in tantum differt, quod umbra nihil agat, symptoma vero non prorsus non lædat, id quod dolor, aliaque id generis

symm

symptomata, quæ sicuti distinctam à morbo
 causâ naturam sunt sortita, ita quoq; diversa
 speculativa præsidia indicant, docere queunt.

V. Alterat itaque etiam *Symptoma*, &
 mutatur, non quidem ut morbus, quippe quem,
 eluti umbra corpus, sequitur; neque ut
 causa, quandoquidem hæc non nisi median-
 te morbo alteratur, sed ut accidens ab utroque di-
 stinctum, quod Galenus per symptoma ex-
 primere consuevit.

VI. Benè monet Autor, Symptomata
 ab operibus naturæ differre, id quod etiam
Galenus inculcat, quando *lib. de different.*
symptom. ult. diligenter attendendum esse scri-
 bit, ut accuratè ab operibus naturæ sympto-
 mata distinguantur, utpote quæ maximam sæ-
 pè inter se similitudinem habent; Autor hanc
 ponit distinctionis notam, quod τὰ τῆς φύσεως ἔργα
 robore facultatis perficiantur, neque ad mor-
 bum in fieri vel facto sequantur, cui & alia, &
 præsertim illud κατὰ τὴν φύσιν ex *Galeno* addi debent.

VII. Non obstat tamen hoc, quò minùs
 etiam naturæ opera, quatenus à naturâ, à causâ
 à morbificâ irritatâ, fiunt, ad symptomata, æq;
 actionum frustrationes, reducantur; licet

enim respectu virium & facultatis nihil hinc
quoque p.n. fiat; tamen corporis nostri, & opo-
rum, quæ per illas actiones fiunt, respectu
omninò aliquid, quod aliter in homine fieri
debebat, accidit. Quin & medicus, nisi,
actionum læsarum causis investigandis, ad hæc
quoque respiciat, & ubique ritè distinguat, fa-
cile in reddendis causis fallitur. Quin &
eiusdem medici est tales actionum frustratio-
nes avertere, atque præcavere.

VIII. *Autor* symptoma propriè di-
ctum à morbo, tanquam causâ proximâ
deducens, nullam tam *symptomatis causâ*,
quàm *symptomatis symptomatis* mentionem
facit, partim quod, licet in subiecto me-
dico tales mutationes frequenter hoc modo
fieri soleant, omnia in arte Medicâ ad finem
nimirum ad Medendi Methodum, dirigenda
veniant; partim etiam, quòd & reliqua sympto-
matum genera morbum necessariò præsuppo-
nant, ut ut non semper immediatè sequantur.

IX. Galenus l. 3. de *sympt. caus.* cap. 1. tria
actionis læsæ genera ponit, alii verò his non con-
tenti, præterquam, quod ad actionem immu-
tata, auctam quoque adjiciunt, quartum im-

super genus, quod actionis tristis vel voluptuo-
sæ p.n. esse volunt, constituunt; Verùm enim
verò cum præter necessitatem entia multipli-
canda non sint, in *Galen*i distinctione cum Au-
tore acquiescimus, propterea quod actiones
tam auctæ, quàm tristes & voluptuosæ p.n. faci-
le vel ad reliquas differentias reducantur, vel
omninò ab hac consideratione, quatenus sa-
nitatis statum non mutant, excludantur.

X. Quamvis etiam morbus κατὰ συμπτώσιν
alterius morbi per se producti ab aliquibus
symptoma dici soleat, rectius tamen *sympto-*
matici nomine indigitari censemus.

XI. Quid sit actio depravata varii variè
exponunt; quidam enim volunt, *Esse actio-*
nem que tollit omne illud, quod natura intendit
ponere; alii docent, *Esse, que terminum produ-*
cit aliter, quàm fieri debebat. Difficilis sanè res
est, si varios depravationis modos consideres,
actionem depravatam unâ&simplici definitio-
ne circumscribere. Interim illa non displicet
explicatio, quâ actio depravata ea esse perhi-
tur, *que terminum producit, nec prout in fieri, nec*
prout in facto esse debuerat. Hinc etiam, quod
supra innuimus, actiones auctas esse deprava-
tas patet.

XII. Sunt, qui dolorem depravatam actionem esse negant, præsupponentes, quod sensus in dolore objectum suum rectè percipiat atque dijudicet, æque ac quando colores rectè cernuntur, & dijudicantur à visione, depravata hæc dici nequit; Verùm & ratio & experientia aliter docet, quibus victi, illorum sententiaæ subscribere non possumus.

XIII. Utrum secundum facultatum genera, an potius secundum diversitatem actionum symptomatum actionis læsæ divisio institui debeat, dubitatur; & sunt, quibus utrumq; licere, videtur, quandoquidem res eodem recidat; Nos interim ex subiectâ naturâ symptomatum divisionem venamur, quam proximè actiones, remotè verò facultates suppeditant.

XIV Cum non simpliciter actio læsa, sed ejusdem etiam qualitas & quæ eam insequuntur, in morbis respicienda sint, patet, rectè sentire eos, qui occultarum quoque qualitatum seu totius substantiæ symptomata dari afferunt.

XV. Certo respectu *vitalia* seu Cordis symptomata, *animalia* quoque vocari posse, facile concedent, qui cum *Hippocrate* influxum

con-

conspirationem atque consensum omnium, uti fas est, admittunt.

XVI. Cùm intellectus noster inorganicus sit, & veluti in fieri & esse, ita quoq; in operari ab instrumento corporeo non dependeat, arbitrantur nonnulli, Ratiocinationis symptoma haut dari; sed ipsa dementia aliaque similia, quæ, (uti apud *Galen. de differ. Symptomat. c. 3.* videre est) à reliquis internorum sensuum symptomatibus contradistinguuntur, hos aperè satis refutant.

XVII. Dum *Galen. de different. Symptom. in fine* tempus, in quo movetur excretum, perpendit, temporis quoque symptoma quoddam admitti debere, neque sine ratione videtur, cùm sæpius intempestiva emissio symptomaticum fluxum constituat, uti etiam ex *Thes. 6.* colligere est; verùm nihil novi ex temporis ratione symptomatibus accedere arbitramur, quandoquidem illud non nisi signum est ipsius morbi, qui vel in actione læsa, vel in excretionis vitio ponderari meretur.

XIIX. Ventriculo quidam fibras eo modo quò ad triplicis generis actionem, attrahitio-

ctionem, retentionem, & expulsionem facere
 perhibentur, demunt, incertam fibrarum
 actionem objectantes: interim si *à ventriculi* ventriculi,
 cuius frequens apud practicos est mentio
 probè consideremus, non sine ratione fibrarum
 resolutionē, inter alias causas, accusari pos-
 tebit; cui enim nisi, fibrarum beneficio natu-
 raliter facto, necessaria illa ventriculi contrac-
 tio blanda, & exclusivæ pressio nis nisus æquus
 commodè adscribetur?

XIX. Cùm Symptomata, quæ in affectu
 simplici, sine qualitatibus mutatis consistunt,
 magnam cum actionum læsarum, excretorum
 & retentorum symptomatibus affinitatem ha-
 beant, modus considerandi, qui rem optimè
 redistinguit, cavetque, ne diversa symptomata
 tum genera confundantur, in subsidium
 hîc vocari debet. Cæterum præter eas, quas *se-*
sum externorum numerus suppeditat differentias
 tias, huc etiam *sensibilia communia*, in *figurâ*
magnitudine, motu &c. p. n. ut & faciei cadaveris
 rosæ, ab Hippocrate, (unde Hippocratica di-
 suevit) 1. prognostic. cap. 3. expressa descri-
 ptio, aliaque similia referenda
 veniunt.

EXERCITATIO VIII.
DE
CAUSIS SYMPTOMATUM
EXTERNORUM SENSUUM.

I.

Symptomatis Causam licet inquirendam esse negent illi, qui ἀπὸ τῆς ἐμπειρίας nomen habent, & solâ experientiâ nituntur, tamen ipsa eos curatio vera, non palliativa, manifestè refutat, cùm id quod, curatur, non symptoma, sed ejusdem causa sit.

II. Hinc & causa Symptomatis ea dicitur, quæ symptoma gignit, fovet, auget, sicq; efficit: unde non quicquid ad ejus generationem confert, sed effectricem solummodo h. l. considerari patet.

III. Ut autem symptomatis causam noscatur aliquando facilè, in morbis scil. manifestis, aliquando in morbis occultis satis difficile, aliquando etiam, in iis præsertim morbis

H quos

quos DEUS & Natura incognitos, atque incurabiles vel optimo cuique esse medico vultu planè impossibile est.

IV. Nos, ad ductum Autoris, nonnulla ad præsens negotium facientia afferemus, veritatis indagatoribus occasionem meliora morandi præbituri.

V. Naturales impotentias, quæ ob pravæ objecti dispositionem contingunt, minus rectè ad symptomata referri, si rem accuratius quis examinaverit, deprehendet; neque, enim partis dispositio respectu objecti (quod utrobique justum præsupponitur) sed potius respectu potentiae & promptitudinis, vel impotentiae agendi, sana vel ægra appellatur.

VI. Dum *Facultatum influentium* mentionem facit *Autor ex Galeno*, non equidem ita vult rem intelligi, ac si reverà ex una parte in aliam influerent, sed (ut alibi se explicat) hoc ipsum de influente spiritu & calore, tanquam facultatis instrumento primario accipiendum esse monet. Et ratio in promptu est; siquidem respectu *originis* nullo opus est influxu cum aliàs in toto corpore facultates sint præfentes; neque etiam *subjecti* ratione hoc ipsum

conceditur, quia nullum accidens de subiecto in subiectum migrat: at quodlibet organum facultatis propriè subiectum statuimus.

VII. Nobilissimam equidem oculi portionem, & quovis adamante pretiosiore, agnoscimus humorem CrySTALLINUM: cum verò organum videndi proprium ita constitutum esse constet, ut speciem visibilem non per modum transeuntis; sed immanentis recipiat, adque tunica reticularis præstet, non possumus non subscribere illis, qui hanc ipsam tunicam (expanssum veluti nervum opticum) proprium & genuinum videndi instrumentum; CrySTALLINUM verò humorem lentem veluti in obscuræ camerae foramine esse statuunt.

VIII. Licet autem hoc ita habeat, verum tamen asserit *Autoris* effatum, quando humorem crySTALLINUM omnis generis morbos pati, horumque pro diversitate variis visum symptomatibus affici scribit. Et hoc quidem cum singulis oculi partibus commune habet; visus verò objecti errores quod attinet, cum de his Medicus non agat, non immeritò à nobis mittuntur.

IX. Sunt, qui errare illos judicant, qui

inter affectus CrySTALLINI humoris visum oblat-
dentes intemperiem recensent, tum quod in cry-
STALLINO non celebretur visio, tum quod non
sit commodus suâ temperie, sed puritate, &
translucentiâ: verum benignè hos audiendos
putamus, cum hæc ipsa puritas & translucen-
tia non rarò ab ipsa intemperie noxam sentiat, pri-
misque qualitatibus, harumque symmetri-
æ haut parum debere videatur.

X. Spirituum quidem in visione usus esse
egregius, non tamen is semper, quem illi firmo
gunt, qui ad objecta eos etiam nunc emitti cree-
dunt. Quid præstent, roganti: coacciperent
impressionem specierum visibilium in retinaculo
factam, respondent doctiores, eamque im-
pressionem offerre animæ, quando quidem ita
comparatum est, ut sine spirituum operâ ani-
ma, quàm diu hoc in corporis ergastulo moraa-
tur, nihil ferè efficiat.

XI. Duplex itaque potissimum spirituum
sele offert vitium: Defectus scilicet & motus
eorum inordinatus circularis: Ob defectum
prout is major, vel minor est, debilitatur vel
aufertur visio; ob motum verò circularem
omnia in gyrum verti videntur.

XII. *Galen. libr. 1. de Symptom. caus. c. 2.*

affectus humoris aquei & crystallini prosecutus, nullam vitrei affectionem commemorat, quasi hic humor nullo pacto visioni obesse possit. *Avicenna* tamen *l. 3. fen. 3.* humorem vitreum visum lædere scribit, quia lædit glaciale humorem, quia alimentum æquale ipsi non subministrat. Verum quamvis & recentiores nonnulli hanc doctrinam amplectantur, falli tamen eos, propterea quod verum vitrei humoris usum ignorent, aliorum est iudicium. Nec sine ratione ita iudicant, cum tam ratione vitrei propriè & immediatè lædi visio, quàm ratione humoris Crystallini, possit, siquidem æq; vitreum visibiles rerum species quàm crystallinum transmeare debent. Unde si & hic vel coloretur vel crassescat, caliginis causa præsto erit.

XIII. Communis ferè sententia est; pupillæ angustiam facere, ut res maiores, dilationem verò, ut minores videantur. Et à nonnullis hæc additur ratio, quòd nempè in contractione pupillæ per foramen angustum species illabentes postea in ampliori spatio versus crystallinum dilatentur: contrà verò in dilatione pupillæ species visibiles per ampletum,

foramen illapsæ in repleto versus crystallinum
 spacio sub minori angulo rem visui minorem
 apparere faciant. Sunt tamen, quibus hæc
 ratio parum satisfacit; cum sive ampla sit pupilla
 pupilla, sive arcta, perpetuò species visibiles ex
 aëre in oculum incidentes ad perpendiculara
 rem refringantur, h. e. ob densius medium
 oculi, quàm aëris, cogantur & congregentur
 Quid nob. videatur, in conflictu aperiemus.

XIV. Ophthalmiam, pluresque alios
 oculorum affectus non tam cerebri, quàm
 sanguinis massæ vitiis adscribendos esse, plu-
 rima à ratione & experienciâ desumta argu-
 menta evincunt.

XV. *Processus mammillares*, (quos *Galenus*
 nunquam hoc nomine, sed *libr. 1. de symptom.*
caus. cap. 4. tantum ἀμφύσεις ἢ ἰγχειφάλας appel-
 lavit) diu quidem pro odoratûs organo tam
 veteribus, quàm recentioribus habitos fuisse
 constat; docuit tamen postea accuratiùs insti-
 tutum rei examen, interiorum narium potius
 membranulæ, quæ ex fibris proreptantibus per
 os Ethmoides, & ortû à durâ menynge habenti-
 bus, constituitur, genuini olfactus instrumen-
 ti dignitatem deberi, utpote ad quam nervi
 tertio pari propagati transmittuntur, &c.

XVI. Equidem verum est, linguam respectu propriæ carnis laborantem, gustatum variè hædere, num verò hæc ipsa caro peculiaris primarium gustus organum sit, nondum inter autores convenit: Recentior *αιβησια* locuit, nec carnem, nec linguam, nec membranas, neque nervos ibi existentes, neque glandulas amygdalinas, sed *parvas* quasdam *minentias*, quæ in linguis omnium animalium comprehenduntur, organum gustûs constituere.

XVII. Quamvis *Galenus* aliquando, de sententia *Hippocratis*, solam continui solutionem doloris causam esse statuit, in plerisq; tamen locis intemperiem solutioni continui adiungit, uti præsertim *l. 2. de loc. aff. c. 5. l. 12. M. M. c. 1. & 7. in art. Med. c. 8.* videre est; ipseq; *Avicenna Canon. l. 1. fen. 2. doctr. 2. summ. 2. c. 19.* *Galenum* reprehendit quoties solutionem continui essentialem doloris causam statuit, duplicem verò ipsemet assignat, *intemperiem & solutionem*, quam sententiam multi etiam, nunc amplectuntur; Nos verò non nisi unicam doloris causam agnoscimus, nempe *λύσιν τῆς συνεχείας*, quam *Aristot. 6. Topic. c. 8.* *ἀφίστασιν τῶν συμφύτων μερών*, connatarum partium divisionem indigitat.

XIIX. Solutio hæc unitatis inchoata est vel ἰνδολογία vel ἀδολογία, h. e. vel ad sensum evidenter patet, vel non nisi ratione contemplabilissimæ existit, prout scilicet tangibile violentum sunt qualitates primæ vel secundæ. Quando excessus dolorificus in qualitatibus primis occurrat, tunc solutio continui obscurior, alteratio verò manifestior est. Non autem sufficit sola alteratio, quæ talis, sed tùm demum, si continuum solvat. Et hac ratione forte commotus *Galenus*, ut c. l. primas doloris species duas esse docuerit, & mutationem in primis qualitatibus, cùm solutio continui sit ratione saltem contemplabilis, *alterationis* nomine; mutationem verò in qualitatibus secundis *solutionis* appellatione indigitare voluerit, cum tamen utrobiq; solutio continui contingat, & immediata doloris causa unicè existat.

XIX. Notum est, veteres ἀνοξείας causam in eo posuisse, quod vel nulla vel exigua venarum suctio perficiatur, plerisq; verò hodiè hæc sententia non amplius arridet; existimamus tamen, tolerari eam posse, si non tam venis, quàm arteriis, ista adscribatur suctio, & commodè explicata pro causa tantùm remotâ, non autem proximâ habeatur.

EXERCITATIO IX.

DE

CAUSIS SYMPTOMATUM
FACULTATIS MOTIVÆ
PRINCIPIS.

I.

Purimi quidem in *Sternutatione* cerebrū non leviter concuti existimant; neque id sine ratione fieri videtur, quandoquidem tam ingens tunc corporis oboritur agitatio, ut quandoque apostemata rumpantur, partus maturentur, mensesque cieantur: sed quidquid hujus sit, veriore illorum sententiam esse statuimus, qui ipsum Cerebrum nec per se, neque etiam sternutando vehementius moveri volunt.

II. Omnem sternutationem non à processibus olfactoriis, sed internā narium tunicā, cujus sensus tam acer est, ut eā laceffitā, &

I

thorax

thorax non sine sono contrahatur,) oboritur
statuimus. Quicquid igitur hanc afficere tu-
nicam & irritare valet, sternutationem com-
citare aptum natum est.

III. Sunt qui *Tussim* per *motum* definiunt
neque planè malè ; melius tamen ad rem dili-
gunt, qui, cum *Autore*, *efflationem*, veluti ge-
nus proximum, eligunt; qui verò per *vocem*
Tussim describere satagunt, ἀκρολογία ager-
nobis videntur. Cæterum quamvis aliis quoque
symptomatib. efflationis vox competat, mo-
tus tamen concitati vehementiam, & strepitus
vel soni, qui in tussi exauditur, gradum non at-
tingunt; cum sola efflatio cum Tussi conver-
tibilis, vehementissima, secundum *Galenum*,
& strepera sive sonora dicenda sit.

IV. Perficitur Tussis virtute movendi
se in pulmonibus insitâ, quæ tam manifesta est,
& sensu etiam tam in pulmonibus sanis, quàm
tussiculosis adeò deprehenditur, ut nullâ egeat
refutatione παραδόξον illorum, qui pulmonem,
non nisi pro cribro, ut aër purus thoracem su-
beat, inservire, ipsum verò omnis diductionis
& compressionis incapacem esse scribunt. Ad
proximam verò Tussis causam quod attinet, il-

lana

am membranæ interioris trachææ (præsertim
quâ sigmoideos & cartilagineos annulos ipsius
involvit) irritationi adscribere non dubitamus.

V. Præter morbificam illam πλήρωσιν καὶ
ένωσιν, quam ex Hippocr. & Galeno Autor sin-
gultus causam esse vult, alii sal resolutum, &
terum coagulatum; alii domesticum ventricu-
i vitium & acorem in propriâ domo degene-
rantem; alii denique excrementum pituito-
rum chylosum acrius cum bile, & succo
pancreatico commistum regurgitans & post
stimulum relinquens accusant. Er vi-
culâ hic dignus, & ille. Interim Humores
omnis generis, acri suâ qualitate (non exclusis
planè flatibus,) αἴμασιν singultus causam, expul-
tricem inquam, irritate posse, res ipsa loquitur.

VI. Placet nonnullis Rigorem definire
per refrigerationem dolorificam, nos verò
Autori subscribimus, qui Vibrationem esse
musculorum dicit. Cæterum qua ratione gene-
retur Rigor & quæ nam sit ejus proxima causa,
atis obscurum est. Vehementem illam corporis
concussionem fieri saltem à motu atq; cursu
reciproco calidi naturalis, probabile non est,
ut concurrere eum quandoque possit, Autor
enè moneat; cùm quò aliàs in mordicante,

& acri aliquâ molestiâ ad sensiles partes delata
causam potius quærendam esse, omnino statui-
mus.

VII. Illius verè frigoris & rigoris, qui in
paroxysmo febris intermittens excitatur,
causam genuinâ non esse aliam, quàm succi nu-
tritii in materiam nitrosam degeneris fluorem
& turgescientiam, quæ spiritus & calor suffunditur
obtundantur & corpora nervosa irritata in tre-
mores cieantur, sententia est ulteriori medita-
tione eò magis digna, quo propius ad verum
accedere videtur.

VIII. In *oscitatione* muscoli mandibula-
res ob viciniam glandularum vasorumque saliv-
arium, primùm videntur affici; sæpè imaginari-
tio in causa est, ut oscitante uno, oscitet & al-
ter; à causâ verò morbificâ ubi ortum habet
vaporosi halitus collectio hanc constituit, se-
num & hæc causa est, quod oscitantes minùs
audiant? Videtur potius hoc idè fieri, quod in
maxillarũ diductu auditûs instrumentum com-
cidat, spiritusque interpellatur.

IX. Veteres quidam, ut *Galenus l. de diff-*
puls. 20. ait, omnẽ arteriarum motum appellare
palpitationem consueverunt. Postea non
meum

men hoc accomodatum est peculiari affectui,
 & palpitatio, quæ Græcis σφύγμοις, Aristoteli
 σφύξις vocatur, in genere de omnibus partibus,
 quæ dilatationem suapte naturâ admittunt, ite-
 rumque concidere queunt, & à Galeno etiam
 2. de palpit. & tremor. cap. 5. & 2. de sympt. c. 2.
 dilatatio & constrictio palpitantis partis, seu e-
 latio & depressio p. n. dicitur. Hanc à vapore
 multo & crasso provenire, (etiamsi vapores
 apud multos ignorantia κρησφύγετον audiant)
 Autorem statuere non dubitamus.

X. Quæ apud antiquos diu increbuit opi-
 nio, *Convulsionem* tantum à repletionem, aut in-
 quæ *enitione* produci, ob falsam hypothesin, cui in-
 imititur, facile per se concidit: Hinc è Recentio-
 ribus plerique *irritationem* nervosarum partiū
 præcipuam convulsionis causam statuunt. Nec
 male, cum non raro evidentis causæ vicem
 imbeant, immo insuper leviores quandoque
 spasmos solitaria hæc causa producat. Interim
 propius ad huc ad rem illa accedere sententia
 videtur, quæ *spirituum animalium copulam* explo-
 ram, *heterogeneam & nimis elasticam* accusat.

XI. Uti in *Paralysi* partem primariò af-
 fectam *Nervum* statuimus, non obstantibus eo-

rum rationibus, qui non primariò sensum hiis atque motum partibus communicare volunt ita quoque *Causam* paralyseos *immediatam* prohibitionem spirituum animalium in nervos influxum agnoscimus, unà existimantes, hanc ipsam prohibitionem, vel ex parte *influentis objecti*, vel ex parte *meatus* seu *organi* contingere, ubi tamen ipsius partis *recipientis* constitutionem minimè excludendam esse censemus.

XII. *Μετέβασις* doloris Colici in *πέρσιν* non fieri, quod materia colicos inducens dolores ab intestinorum tubulis digrediatur ad spinalem medullam, locum nobiliorem, prior scil. relicto foco, sed quod nova affluens materia non amplius petat intestinum, vel ejusdem viciniã, verùm eam præterlabatur, spinamque immo ipsos artus adoriatur, cum Recentioribus asserere nulli dubitamus.

XIII. Equidem proximam omnis *Aplexia* causam defectum esse spirituum animalium in organis sensus & motus, facile largimur ad antecedentem verò causam quod attinet *Galeno* non possumus subscribere, quando *l. 3. de loc. affect.* Spirituum animalum & generationem & distributionem ex obstructione cere-

rebrum

ebri ventriculorum à crasso, pituitoso & visci-
lo humore oriundâ impediri docet, quin po-
tius in hoc subjecto, & affectu determinato,
carotidarum arteriarum; in alio venarum ju-
gularium, in alio torcularis &c. obstructionē
ve compressionem (quando quidem omnes
influxum spirituum animalium impedire aptæ
atae sunt,) accusandam esse statuimus.

XIV. Multum quidem dicere videntur,
qui *Epilepsiam* seu *Caducum* ab Archei fermenta-
tione produci perhibent, neque illam, si ritè
explicetur, planè rejicimus, verum nimis ope-
rose excogitatur à *Paracelso* causa mediata;
porro enim opus est, stupefactivo, mordifi-
cativo, & inebriativo fumo, cum sola mordica-
va seu acris aut alio modo molesta causa
hic affectui generando idonea sit? Et sanè, dif-
ficilimum fuerit, istiusmodi Sulphur Vitriolatū
omni semper epilepsiâ ostendere. Possemus
ἐπέχειν, sed quia statuendum est aliquid, ut,
quid statuendum sit, doceamur, non incom-
modè, quæ superius de *Convulsione* innuimus,
hic affectui quoque accommodari posse, im-
mo debere arbitramur.

XV. Veram *Lethargum* à pituitotâ ce-
rebri

rebri inflammatione, Nothum verò à vaporibus in febris pituitosa primaria, vel à pituita copiosa in cerebro collecta ibique à calore fusâ & liquatâ provenire, (non exclusâ interim serossâ *Pisonis* colluvie) qui docent, uti autoritatibus minimè destituuntur, ita quoque rationibus haut ficulneis militant; quod si verò cuiquam per principia chymica hæc explicare magis arripeat, non displicebit, quandoquidē fortè non nisi *verbalem*, minimè verò *realem* fore diiudicium sensum, persuasum habemus.

XVI. Rectè Autor *Phrenitidem* definit per *delirium*, quippe quod longè accuratius quàm Inflammatio, genus proximum absolviit, neque rationes in contrarium afferri solitas nos, ut aliter sentiamus, movere possunt. Cæterū cum *diaphragmate* (quod τῶν φρενῶν nomine ne exprimunt Græci) inflammato Paraphrenitis fiat, non incommodè hinc gryphi illius *Pliniani* in *Heraclidis* antro inclusi: *Atticus* etiam morbus est per sapientiam mori, explicationem quidam deduxerunt.

EXERCITATIO X.

DE

CAUSIS SYMPTOMATUM

VITALIS ET NATURALIS

FACULTATIS.

I.

Cum Medicus Facultatum considera-
tionem tantum instituat, quatenus
eadem conservari, aut etiam læsæ re-
stitui debent, hinc easdem potissi-
mum in respectu ad operationes perpendit;
has autem ope instrumentorum perfici con-
stat, ubi secundum veteres tria principalia
embra sese offerunt, *Cerebrum* nempe, *Cor*,
Hepar, quorum primum *animali*, secundum
vitali, tertium verò *naturali* facultati præest.

II. Numeratur autem hæc etiam *vitalis*
cultas peculiariter, non quod sit *diversa* tñs
à reliquis distincta, (revera enim à *vege-*
tiva facultate separari non debet, cum ipsa

K

spi-

spirituum vitalium generatio, quæ ab hac ip-
sentia vitali perficitur, coctionis quædam
(species) sed quòd in homine, & aliis perfecti-
ribus animalibus, ceu benè monet *Autor*, per-
tiores vivendi modum constituat, quatu-
nus in Corde, vitæ fonte, tanquam in certo sili-
principio residet, ita ut nobilior vegetativus
quidam gradus esse videatur.

III. Affinitatis, quæ *Respirationi* cum *pro-*
sis intercedit, jamdum *Exercit. 3. th. 22.* me-
tionem fecimus; nunc quoniam Cor *diagnos-*
is negotium absolvere absque respirationis ad-
jumento nequit, non malè *Autor*, causas quod-
læsarum respirationum commodè huc refer-
posse, autumat.

IV. Qualis nam verò actio sit *Respiratio*
non eadem est autorum sententia: Nos il-
subscribimus, qui *Respirationem*, quæ motu-
tus est, *actionem animalem*; quæ autem motu-
ille animalis à necessitate naturæ injungitur
seu qua motrix facultatis animalis ad tale
actionem impellitur, non ab objecto externo
sed ab insitâ naturâ, eatenus *Respirationem*
naturalem functionem esse, statuunt.

V. Tres *συγγενής* differentias qui non solùm
gratiæ scilicet
docet

radibus, sed longissimis intervallis à se invicem differre volunt, æque ac illi, qui jam tempore *Aretæi* os ventriculi sedem eligebant, non errare videntur. Cæterum sanguinis & spiritum in corde detentionem, seu circulationem sanguinis inhibitam, adeoque *συρρόησις* sanguinis ex sinistro cordis thalamo in partes deductum (non totalem quidem, neque levem, sed) mediocrem, immediatam *συγκροπήσις* causam statuimus.

VI. *Cordis palpitationem* ab irritatâ Facultate vitali dependere plurimi censent; verum si nos quoque facultatem Cordis pulsificam vitalem agnoscamus, neque, ut nonnulli, Facultatis mentionem illicò nauseamus, tamen istiusmodi irritationem pro causâ palpitationis immediatâ non habemus: actio enim talis palpitationem non facit, sed potius modum. errabundū simpliciter, non autem *πυλμώδης* vitramur vitiosum sanguinis motum hîc utinamque paginam implere, quem & *Galenus* 5. *loc. aff. 2.* disertè innuit, dum sanguinis hic fractionem maxime commendat, adeoque curatione nos arguere causam morbi, morbi scilicet sanguinis impeditum vel vitiosum, docet.

VII. Genuinum *Asthma* nonnullis obstructione tanquam proxima provenire causâ, dicitur: nobis vero angustia propius accedente videtur, quæ vel ex obstructione vel ex compressione meatuum & vasorum pulmonum, tanquam causâ remotiore dependet. Etsi verò diaphragma & vasa etiam à tenui, & seroso humore, nec non à flatibus, obstrui possint, verum tamen asthma nobis non videntur producere, neque hoc nisi ex materia crassâ, contumaciter & pededentim bronchia pulmonum oppletæ & coarctante obiri arbitramur.

VIII. Veteres *χέλιον* læsam *Imbecillitatem* nomine appellabant, sed non sine reprehensione *Galenus* 7. M. M. 2 quod scilicet non super vulgus saperent, qui infirmitatem impotentiamque ad naturale opus ita nominent & imbecillum ventriculum eum esse dicant, qui nec concoquit, vel minima atque levissima, quæ assumpsit: Cum nimirum imbecillitas non potius vatus aliquis affectus, sejunctusque sit, sed communius quid exprimat, *Intemperiem* scilicet quâ ratione imbecillitatem explicat 2. M. M. 2. Caterum læsæ Chylificationis causam non solum in ventriculi caloris, sed & feculentæ

menti ejusdem impotentiâ & adulteratione præcipuè quærendam esse, Recentiores docent.

IX. Substantiam ventriculi membranam, & quàm variæ fibræ carneæ hanc permeant, si quis probè consideret ea, quæ de læsione *attractionis, retentionis, & expulsionis* ventriculi docet *Autor*, fundamento minimè carere haud difficulter deprehendet; imprimis tunica secunda, quæ propriarum prima, situ verò media est, hoc assertum maximè confirmat. Cui bono enim mira illa fibrarum omnis generis textura? non nisi ad robur, dicunt plurimi; nos verò etiam ad motum varium facere censemus.

X. Distributionem Chyli per mesaraicas ad hepar (cujus meminit *Autor*,) sunt & ex Recentioribus qui adhuc defendant; neque inutilis meditatio est, licet inventis vasis Lymphaticis non parum hæc sententia sufflaminetur. Quid tum? Veritas ubi aurem vellicat, honestè licet sententiam mutare.

XI. *Αποφύειν* à denegato nervorum succo nutritio provenire qui statuunt, benignè audiendi sunt: quod si enim cum grano salis horum acceptetur sententia, fortè cum veritate

conciliari poterit, siquidem ad nutritionis perfectionem spirituum animalium influxum omninò requiri, res ipsa loquitur.

XII. Καταρσία, præterquam quòd pravas plerumque facultatum actiones circa alimentum transmutationem sequitur, ipsius sanguinis διακρίσεως minimè hic excludendam esse, non obscure docet. Pertinet huic illud Hippocr. quando 6. Epidem. s. 4. aph. 26. *Æquum esse, inquit, prout se habuerit alimentum, ita etiam externas corporis partes affectas esse.* Et hoc Elephantiasis, Scabies, aliaque id generis vitia ἐμφυλόμενως ostendunt.

XIII. Qui damnatâ & planè rejectabile flavâ, aliud *icteri subjectum, & causam*, virus nempe excrementosum, seu stercus flavum liquidum, secundæ digestionis foetum sursum p. n. in venas raptum, & per corpus diffusum, constituunt, parùm nos movent, qui hætenus Icteri causam non nisi in bile quærendâ esse, cum Scholâ Galenica persuasum habemus.

XIV. Massa sanguinea cum sanguine, pituita, bile & melancholiâ, ex opinione Veterum, vel, juxta Recentiorum placita, particulis heterogeneis salinis, sulphureis sæculentisque

tiisque terrestribus &c. constet; habitum corporis pro harum vel illarum particularū abundantia mirè variat; nempè qui viret in foliis, venit è radicibus humor: Quin& ipsum sanguinis *serum*, dum substantia, qualitate, quantitate motu, loco, & tempore peccat, quam non morborum vicissitudinem symptomatumque congeriem producit?

XV. Aquam illam, quæ continens *Ascitis* causa est, à læsâ semper sanguificatione dependere voluit *Galenus*; lædi verò sanguificationem à frigidâ epatis intemperie, scribit *L.* *de loc. affect. cap. 7.* & alibi, immo hydropis causam in ultimum refrigerationis epatis gradum reducit: verum præterquam quod de sanguificatione hepatis aliter nunc sentire nos jubent Recentiorum *avulsa*, & inventa anatomica, constat etiam lienem, imo pleaque viscera symbolum hîc conferre; quandoq; verò ab externo saltem errore, sine visceris alicujus vitio, malum hoc oboriri. Cate-
um *Asciten* potius ab intemperie calidâ quàm frigidâ nasci, & autoritati Hippocraticæ doctrinæ, & rectæ rationi, & experientiæ respon-

XVI. *Sterilitatem* partium genitalium p. n. constitutio, quæ consistit in læsâ temperie conformatione, compositione, solutâ unitatē &c. proxime producit; hæque causæ vel occurrunt in mare vel in foeminâ, vel in utroq; simul. Interim non rarò sterilitatem quoq; inducunt veneficia & maleficatorum incantationes, quibus ligari homines posse, & rationibus & exemplis confirmatur. Magis autem maleficia hæc in viris, quàm foeminis, exerceri, pleriq; ferre censent: posset tamen quis existimare, foeminas magis faciliusq; tentari sterilitate, cum plures hîc subsint causæ, quibus sterilitas induci potest.

XVII. Inter varia, quæ circa vim generatricem occurrunt ἄλπου, meritò refertur *Mola*, per quam nonnulli aquæ seu flatuû in utero collectionem alii induratum uteri tumorem intelligunt, sed minus rectè: hæc enim potius ad tumorum p. n. species, aut falsam ingravidationem pertinet, vera autem mola est σάριξ δὲ γῆ, καὶ ἀδράπη, docente *Galeno* 14. M. M. 13. Num verò & viduæ & virgines quoque molas excernere soleant, rogati, respondemus: improprie sic dictas sive nothas.

EXERCITATIO XI.

DE

CAUSIS SYMPTOMATUM
QUALITATIS MUTATÆ, AC RETEN-
TORUM ATQUE EXCRETO-
RUM P. N.

I.

HActenus de Causis Symptomatum
Actionis læsæ vidimus ; nunc *Autor*
nos deducit ad examen eorum, quæ
superfunt, generum, nempe *Qualita-*
tem mutatam & Retentorum atque Excretorum
vitia.

II. Qualitatem mutatam hîc non nisi
tam consideramus, quæ per se actionem non
edit, quamque sensuum objecta p. n. in cor-
pore nostro constituta producunt, uti videre
est apud *Galen. l. de diff. symptom. c. 5.*

III. Sic *Visu* colores totius corporis, vel
partium mutati percipiuntur ; horum autem

L

cau-

causæ sunt humores vel naturâ tales, vel corrupti, veluti cum icterus oritur vel à bile, (quâ superius dictum est,) vel à viperæ morsu sic Leucophlegmatia à pituitâ, esu cretæ, & milium, producitur; Dentes quoque amenti vitio, vel ab illis, quæ ventriculus eructat & flatibus, item à *Mercurio* peculiariter, de amentibus infenso; lingua item à fuliginibus æstu febrili oriundis, denigrantur; quin ungues eodem modo inficiuntur & decolores redduntur.

IV. *Auditus* vox mutata & insolens soni uti sunt murmur, strepitus, dentium stridor & similia, à partium formationi Vocis, sonorumque generationi dicatarum dispositio p. n. oriundi, cognoscuntur.

V. *Odoratus* mutata qualitas est foetoris omnis & graveolentia, ubi homo vel ex toto corpore, vel ex parte aliquâ, ut ore, naribus, auribus, alarum regione, inguinibus vel pedibus pravum spirat odorem: pertinet huc exemplum virginis, cujus meminit *Autor T. Oper. Medic. p. 553.* quæ aliâs sana, intolerabile putrescentis cadaveris fætores è toto corpore expirabat. Foetoris autem è toto corpore

endi, præter temperamentū calidum & humi-
bile, dum, non rarò scorbutus fomes & causā existit:
etiam in reliquis dictis partibus excremen-
torum humorum copia, & corruptio utram-
que paginam implet.

VI. *Sapores* mutantur, quando sputum,
vel alia quæ ad os defluunt, vel per id expu-
guntur, acerba, amara, salsa, vel aliter gustui
conferuntur. Has verò qualitates, cum non
sunt partium corporis, sed excretorum, com-
modius *Excretorum & Retentorum* albo in-
scribi quidam autumant, cum quibus equidem
non litigabimus.

VII. Circa *Tactum* denique qualitates
mutantur, ubi corpus vel secundum totum
vel secundum partem, p. n. calidius, fri-
gidius, &c. durius, asperius &c. redditur: quas
qualitates omnes huc pertinere, quatenus
in sibus in corporibus ægrotantium depre-
henduntur, & variis morbis originem suam
habere possunt, *Autor* benè & utiliter mo-
strat, cum quo itidem consentimus, quando &
communium sensibilibus nos habere ratio-
nem vult, quandoquidem & hæc, æque ac
insensibile proprium, per morbos diversos, uti

in figurâ patet , in statum p. n. transmutari possunt.

VIII. Ex hisce patet, utrosque verum dicere, & qui *triplex* Symptoma in qualitate mutatâ, & qui *quintuplex* statuunt ; illi enim respectu *subjecti*, hi vero respectu *sensus exteriori* ita cum *Galeno d. l.* decernunt.

IX. Circa *Excretorum & Retentorum* verò symptomata non ad ipsam excretionem sive excernendi actionem, sed tantum ad materiam, quæ excernitur, & à statu naturali secedit, respici debere, exinde facile colligitur, quod aliâs ipsa sive excretio, sive retentio, si vitiosè fiat, ad actionum potius læsarum symptomata pertineat.

X. Sanguinis excretionem dum toto genere p. n. dicit *Autor*, id non tam respectu ipsius vitæ thesauri, quàm potius respectu *modi*, & *loci*, quo & per quem profunditur, intelligendum est ; pariter, quando ab affectu *Veneriarum* p. n. proximè hanc excretionem dependere docet *Autor*, eatenus benignè recipi debere censemus, quatenus *φλεβῶν* nomine omne vas sanguinem, sanguinisque materiam vehens intelligi potest. Neque est ut quis dubii

subitet de latiore hujus nominis significatio-
 ne : φλέβας γάρ, teste *Erotiano*, οἱ ἀρχαῖοι καὶ τὰς
 ῥτηρίας ἐκαλεῖν : Consentuntque teste *Galen*.
Epidem 6. quotquot commentati sunt
 in libb. Hipp. Venas non ab illo solùm,
 ἀλλὰ καὶ ὑπὸ πολλῶν ἄλλων παλαιῶν ὀνομάζεσθαι καὶ τὰς
 ῥτηρίας.

XI. Cur verò hîc excipiat^r sanguinis
 fluxus, Criticus qui vocatur, & naturæ robore
 perficitur, facile videt, qui discrimen inter
 τῆς φύσεως ἔργα, καὶ συμπτώματα intercedens, eò
 uo par est modo, videt.

XII. Nec lunare tributum, nisi limites
 naturâ præfixos transcendat, συμπτωματοπικόν
 dici debet, cùm vel maximè κατὰ φύσιν, ex na-
 præ providentiâ sequiori sexui conveniat:
 id non fluere, vel diminutè, vel depravatè,
 hoc jam symptomaticum est.

XIII. Unde verò sanguinis & fluxûs
 menstrui vitia dependeant, & sanguinis & vaso-
 rum consideratio facile docebit: hic enim sive
 bus sive ater, foetidus, flavus, aquosus &c.
 apparuerit, vel χύλωσιν vel αἱμάτωσιν, aut orga-
 νῶν, aut objecti culpâ læsam; hæc verò p. n. com-
 positionem non obscurè ostendent.

XIV. Vomitus, quâ actionem vel motum depravatum dicit, alterius loci est, at habito respectu ad *materiam* quæ excernitur, symptoma in excretis est; ubi id omne quod excernitur, quatenus vel *substantia* peccat, viciatâ naturâ, quoad *qualitatem* aut *quantitatem* aberrabit, sub præsentem cadit considerationem.

XV. Quando verò talis materia molesta non solum vomitu, sed etiam dejectione, adeoque quæ ἄνω καὶ κάτω rejicitur, *Cholera* oritur, quam utriusque orificii ventriculi irritati motus producit. Irritationem autem hanc à specificâ quadam & occultâ corruptione fieri, alias quæ concurrere solent, συμπτώματα non parùm confirmant.

XVI. Intestinorum fæces dum omnimodè retinentur, cum dolore & vomitu concurrente, malum oboritur, quod *Volvulus* seu *Ileon* vocant, cujus causam ἄμεσον statumus motum facultatis intestinorū περιεσπασμὸν cum convolutione, nonnunquam etiam mutuô ingressu, & τῆς συνεχείας λύσει fiende, aut quæ βιαίως καὶ ταχέως agente.

XVII. Porro excretæ fæces dum qualitate peccantes, calidæ, nigræ, rubræ, flavæ, albæ, cantescunt.

vel molles, duræ, acres, & spumosæ apparent, jam
variis nomina vitiis imponunt, & caloris par-
tim debilitatem, aut fortitudinem, partim rei
admixtæ contrariæ varietatem, partim etiam
facilem aut difficilem ciborū tūm concoctio-
nem tum corruptionem innuunt.

XVIII. Ad Excretorum toto genere p.n.,
classē pertinent & *Calculi* & *Vermes*, de quo-
rum generatione *Exerc. 6. Th. 18.* nonnul-
la inseruimus; cæterū qua ratione huc per-
tineant, & quā sub censum causarum morbi-
ficarum veniant, ex dictis facilè liquet

XIX. Velox eorum, quæ bibuntur, tran-
situs, ubi talia me juntur, qualia pota sunt, *Dia-*
beten constituit, cujus commodam explicatio-
nem vasorū lacteorum & lymphaticorū com-
mercium suppeditare, Anatome ὀφθαλμοφανῶς
docet, ut opus nō sit confugere ad aëris in arte-
riis resolutionem, quam nonnulli adducunt.

XXII. In *Catarrho seu defluxione Cerebrū*
unicè accusare solitos esse Medicorū pleros.
que, notum est: neque id sine veterum autori-
tate factum cernimus. Ipse *Hippocr.* vel qui-
unque autor *libr. de princip.* vel *carnib.* non
aliam ob rationem Cerebrum μητρόπολιν τῆς
ψυχῆς.

ψυχρῶ καὶ τῷ κοιλώδεως vocavit, & ab hac sententia vix latum unguem discedit Galenus, expressè enim lib. 3. de Sympt. caus. c. 4. Catarrhi, inquit, & coryzæ causa est cerebrum, cum perfrigeratum quidem est, &c. & lib. 6. de tuend. saniti c. 12. in catarrhorum curatione ad cerebrum utpote à quò excrementa decidunt, respiciendum esse monet. Verùm enim verò laudamus veteres, sed nostris utimur annis, ultimi Virorum de re medicâ optimè meritorum industria, sæculique felicitate edocti scimus, nec caput, neque cerebrum in eo contentum, neque ejus partes pro termino à quo hinc venditari amplius posse, vel debere, sed potius in sanguineâ massâ quærendum esse, quod antiqui in Cerebro se jamdum invenisse persuasum habebant.

XXI. Ad singularia partium quarundam contenta pertinet etiam lac mammarum, quod non tam sanguinis, quàm chyli sobolem effundit firmissimæ, ut nobis videntur, rationes evincunt. Hinc unde tum abundantia lactis, tum defectus illius sit, facili negotio expediri potest: nobis verò, ut hoc negotium expediamus, chartæ angustia non permittit.

EXERCITATIO XII.

DE

DOCTRINA SIGNORUM IN
GENERE, ET DE SIGNIS DIAGNO-
STICIS INSALUBRIBUS
IN SPECIE.

I.

Magna methodi Semeioticæ utilitas
est atque necessitas. Licet enim ne-
cessaria non sit ob cognitionem cu-
rationis, nihilominus tamen ob cu-
rationem ipsam maximè necessaria est.

II. Nonnulli existimant, de ratione &
sentiâ signi esse, ut sit cognitum sensu; Ve-
rum nos aliter opinamur, siquidem multæ res
possunt esse signa, quæ tamen non sunt cogni-
ta sensu, possunt enim esse cognitæ intellectu.
Interim pleraquæ signa & sensu cognita, &
quæ ita habent, optima esse, libenter conce-
dimus.

M

Qui

III. Qui vero apud Medicos alia esse signa, quam apud aliarum disciplinarum scriptores, censent, à vero aberrare nobis videtur, nisi materialiter & quoad applicationem illorum explicetur sententia. Cæterum signum, uti in aliis disciplinis, ita quoque in arte Medicâ notum quid est ignoti manifestativum; vel, quicquid manifestius existens, in cognitionem illius, quod est occultius, ducere nos potest.

IV. Nulla res potest esse signum alicuius rei, cum quâ non habeat connexionem aut dependentiam: aliter si esset, omnes res omnium essent signa, & indistinctè unum quodque posset esse signum alterius, quod tamen manifestè falsum. Intelligi autem hæc de signis naturalibus, non artificialibus debent.

V. Præcipua vero dependentia atque conjunctio, quæ inter res intercedit, est ratione cujusdam mutuae causalitatis, quam habent inter se, quòd una scilicet vel sit causa, vel effectus alterius, vel duo effectus ejusdem causæ. Hinc est, ut, quæ mutuam quandam inter causalitatem habent, illa se mutuò maximè signa

significant ; & sic præcipua virtus ac ratio significandi à quadam causalitate, quam habet signum cum signato, dependet. Hinc quicquid est causa vel effectus alterius, esse etiam alterius signum potest.

VI. Cum præterita ideò in memoriam evocentur, ut vel præsentis dispositiones melius innotescant, vel futuri earum eventus prævideantur, non incommodè signa *ὑποκρίματα* sub diagnosticis & prognosticis comprehenduntur.

VII. Signorum generales fontes sunt *essentia, causa & effectus*. Si quæ forte alia occurrunt, eò reduci queunt. Essentiam vero medicè hîc atque latè accipimus, & illius nomine non solum rei ipsius formam, sed etiam genera, differentias, partes, & proprietates, sive essentielles sint, sive accidentales, usurpamus.

VIII. Quamvis autem in singulis rebus cognoscendis ex omnibus fontibus signa percipi non possunt, nihil tamen propterea illorum utilitati decedit, immo tantò uberiores quilibet prorudit rivulos, ita ut nunc ex solis effectibus, nunc à causis, nunc ab ipsâ
M 2 essen-

essentiâ signa necessaria sufficienter suppedi-
tari animadvertamus.

IX. Ex signis quæ proponuntur, alia quæ
dem magis, alia minus efficaciter indicant
sed tamen ex omnium collectione, res quæ
inquirimus, certò demonstratur: inter
perpetuò ferè ab effectis multò plura & ce-
tiora signa, quàm à reliquis duobus fontibus
desumuntur.

X. Signorum divisionem, quâ in anam-
nestica, diagnostica, & prognostica dispescun-
tur, non admodum bonam quis pronuncia-
re posset, ex eo quòd illius membra ita distin-
cta non sint, ut unum alterum esse nequeat
id quod tamen aliàs ad bonam divisionem
requiritur: Hic vero membra divisionis sæpè
coincidunt, & unum idemque signum dia-
gnosticum & prognosticum &c. esse potest.
Sed facilè solvitur hic nodus, siquidem dicta
signa necessariò differre non debent, sed suffi-
cit, si secundum rationem differant.

XI. Cùm signa pathognomonica ducuntur
habeant: & quòd essentiam morbi indicent,
& quòd cum morbo oriantur, dubitari potest,
in utro horum essentia consistat? Nos consi-

sterec

stere opinamur in indicatione speciei morbi,
minimè verò in eò , quod simul appareant,
id quod vel ex nomine *τὸ παθολογνομονικὸν* patet.

XII. Licet in aliquibus morbis unum
solum signum per se sumtum esse possit si-
gnum pathognomonicum , id tamen non ne-
cessariò in omnibus requiritur ; Quin immo
in aliquibus morbis nonnisi valdè multa si-
gna simul sumta morbi demonstrationem
absolvunt.

XIII. Partis affectæ signa ex quinque
fontibus desumit *Galen.* & ex eò *Autor* idem do-
cet ; non id quidem damnamus , attamen ad
res illos supradictos commodè referri posse,
sicque memoriæ magis consuli opinamur.

XIV. In quibusdam tamen morbis
partem affectam determinare, rem non adeò
facilis negotii esse , eò lubentius concedimus,
quò plures nunc exortas videmus de parti-
bus affectis in nonnullis morbis sententias ,
quas Recentiorum diligentia , curaque accu-
ratius in quarundam partium actionem &
sum inquirens, cum magno Artis incremen-
to, ut suppeditavit, ita & confirmavit.

XV. Benè , & ad rem *Seneca* , *Epist.* 57.

Omnia vitia , *inquit* , in aperto leniora sunt morbi quoque tunc ad sanitatem inclinamus cum ex abdito erumpunt , atque vim suam proferunt.

XVI. Quà morbi specie æger laboret docet *Galen. l. 1. de loc. affect. s. colligi ex symptomatibus proprijs, excretis, loci naturâ, & doloris proprietate.* Quid verò obstat, quò minus ex prædictis supra fontibus idem hauriamus?

XVII. Non enim solùm morbi species sed & adjuncta, *magnitudo sc: qualitas, motus & tempus* per diagnostica signa inveniendæ sunt; ex quo non obscure patet, signa *cruditionis, & coctionis*, malè ad sola prognostica signa referri, neque meliùs, *τὰ συνεδρεύοντα, ἐμφασιόμιστα καὶ ἐπιγινόμενα* eòdem pertinere, à quibusdam censerì.

XIIX. Signa *distinctiva*, quorum sub sidio diversi affectus, magnam inter se symptomatum similitudinem habentes, discernuntur, tantò accuratius examinanda sunt, quantò periculosior illorum neglectus efflueret, consuevit.

XIX. Cùm causa noxam inferens in curatione necessariò præcognoscenda sit, me-

ente *Galen. s. de placit. 4.* artificioso signorum
 χαρμῶν maximè hîc opus est : interim viden-
 tur hæ fontes illos maximè agnoscere. Num
 ergo aliunde hauriendum, quod huc confe-
 rebatur? Non arbitramur.

XX. Quando *Plethoram* distinguunt in
 ὑπερπληθὴν, & quæ πρὸς ἀγγείαν,
 non levis oboritur difficultas, quandoquidem
 nulla plethora vera ad vires observatur, quæ
 non simul etiam ad vasa sit. Parva enim copia
 sanguinis, quæ vasa haut distendit, quæ quæso
 viribus molestiam afferat? Quin potius tùm,
 quando citra vasorum distensionem ἡ δυνάμις
 quodammodo labefactatur, cacochymia ex-
 ordia gliscere, signorum oracula si consulamus,
 apprehendere dabitur.

XXI. Cacochymia uti diversa est, ita
 quoque diversa obtinet signa. Veteres quidem
 non nisi cacochymia biliosa, pituitosa, & melan-
 cholica mentionem faciunt; Ex recentioribus
 tamen non pauci quartam adjecerunt speci-
 em, quæ cacochymia serosa, à sero humore in
 illâ prædominante, dependens vocitatur; &
 nonè non frustrà hanc reliquis annumerari,
 torbutus, aliique affectus serosi plures, haut
 diffi-

difficulter evincunt. Nec minus *Serum* suis seſſe
prodit indiſiis, quæ tanto accuratius ab aliis
distinguenda ſunt, quanto intimius hoc
περίλωμα, veluti quodpiam menſtrum univerſale
omnium humorum tincturas in ſe ſuſcipit,
& bilioſum, ſanguineum, lacteum, nigrum,
immo varios & mixtos ſæpè colores repræſentat.

XXII. Sunt vero *ſeri* abundantis ſignas
oppidò multa, ubi ſputatio multa, ad ſudorem
magna pronitas, facies, pedesque œdematoſi,
pruritus multus per totam cutem ſine ſcabie
aut puſtulis, ſitis, & ἀτροφία primum locum ob-
tinere videntur; quibus levamen ab Hydragogis
perceptum coronidem quaſi imponit.

XXIII. Inutilibus verò ægrum quaſti-
onibus ut ne oneremus, rerum ſecundùm & p-
n. ſeriem prudenti brevitare percurreremus,
recordantes ſubinde aureæ illius ſententiæ,
quâ *Hippocrat. libr. de affect. tx 36.* interrogare
jubet: α πάχει, καὶ ἐξ ὅτι, καὶ ποσῶς, καὶ τὴν κοι-
λίῳ εἰ διαχωρεῖ, καὶ διαίταν ὑπὸ τίνι διαιτᾶται?

Sic commendatæ nob. ab *Hippocr. Βρα-
χυλογίης* laudem καίρωσ, nec ſine laude
noſtrâ, aſſequemur.

EXERCITATIO XIII.

DE

PULSIBUS.

I.

Cum Facultas & vires tùm in præfenti
 fanitate tuendâ, tùm etiam in absen-
 ti seu labefactatâ restituendâ primum
 locum obtineant, & mediante pulsu
 facultatis robur atque debilitatem, teste *Ga-
 leno l. de curand. rat. per sangv. miss. c. s. co-
 gnoscamus*, non obscure patet, quantum inter-
 sit Medico, ut doctrinam de pulsibus cognita-
 tam perspectamque habeat.

II. Pulsus equidem primariò Cor ipsum,
 ac vitalis facultatis conditionem ac robur
 concernit, consequenter tamen totius cor-
 poris constitutionem declarat: Illius enim
 pulsificâ virtute vita in universo corpore fove-
 tur, omnibusque partibus actualis calor com-

N

muni-

municatur, hinc denique animalis & naturalis virtus in corpore sustinetur ac viget. Hic motus hic $\kappa\epsilon\iota\sigma\chi\lambda\omega$ *vitalis* dicitur, vel quod vitam immediatè sequatur, vel quod vita sine eò minimè perduret.

III. Ut verò nemini *cordis* motus, quem *Pulsus* vocamus, non notus habetur, ut per sensibus externis obviis, sic vera illius ratio multis semper difficultatibus involuta fuit, de nec sanguinis circuitus inventus illis, quibus talia præprimis curæ cordique sunt, veluti oculam prætulit, eosque in rem præsentem duxit.

IV. Est itaque *Pulsus* motus quidam Cordis proprius, constrictione illius ac dilatatione, concurrente geminâ inter hasce quicquid seu morulâ, constans, ac partim à peculiari Cordis facultate, partim à sanguinis aliunde ipsum influxu dependens. Hinc autem similis quoque motus arteriis, per sanguinis sc. reciprocrum in illas impulsus, atque ex iisdem in venas transgressum communicatur.

V. Facultatem Cordis qui pro commentitiâ habent, solique sanguinis impulsus pulsum hunc deberi volunt, invitâ plane N

urâ naturam cordis præterire videntur. In
erim satis luculenter hæc in συστολή, constri-
ctione cordis, apparet, dum in διαστολή sangui-
is se præsertim natura prodit.

VI. Certè tam ordinatæ recipocratio-
is, & iteratę contractionis ratio aliunde, quã
p iplo Corde, insitâ facultate sese contrahen-
ti, ac materiam turgelcentem propellendo
interiorem sui distensionem inhibente, desu-
mi nequit, neque quicquam evincere eos opi-
amur, qui, ut omnem cordi ab insitâ facul-
te motum derogent, in vivi cordis dissectio-
ne illas duntaxat partes, quæ versus basin il-
lis conspiciuntur, aliquamdiu pulsare, quòd in
as aliquid novi sanguinis ex vasis, & quæ his
adhærent, auriculis influat, partes verò quæ ad
apicem sunt, non pariter movere perhibent;
ingè enim aliud experimenta & observata ve-
rissima loquuntur.

VII. Sed quorsum hæc? dicet fortè
quis, cùm alterius potius loci videantur?
tempè ut de pulsum *differentiis*, quas multis
difficultatibus etiam nunc involutas esse auto-
m dissensus docet, commodius, dilucidius
e sententiam dicere queamus.

VIII. Tria igitur circa *Pulsum* accuratè cognoscendū consideranda veniunt, 1. *Facultas* ipsa, quæ movet, pulsumque efficit, 2. *Instrumentum*, quò Pulsus peragitur, exploratio tactus expositum, nimirum *Arteria*; & 3. *Necessitas* huius motus, quâ ipsâ facultas movendum concitatur atque impellitur.

IX. Hæc nobis instar cynosuræ esse possunt, si quando otiosa *αὐτὴ βεβαία* in variè excogitata pulsum differentias sese diffundit: enim pro horum omnium ac singulorum versitate diversimodè mutatur Pulsus; ita itidem quoque veluti fontibus simplices absolutæ differentiæ (è quibus postmodum compositæ & relativæ fiunt) commodè, quidem nobis videtur, & compendiosè petuntur. Quod si enim Galenum hîc ducem sequi quis animus fuerit, verissimum deprehendemus, quod alii de eò iudicium tulerê, multè scil. mentem ingeniosam confinxisse, quæ sensus assequi nequiverit.

X. Igitur *Facultatis* ratione pulsus alius *vehemens*, seu *validus*, alius *languidus*, seu *imbecillus*, alius *mediocris* existit, prout vel validè vel languidè, vel mediocriter tactum ferit.

XI. In *Instrumento* seu *Arteriâ* substan-
 tia & contenta spectantur. Ratione *substan-*
tiæ arteriæ pulsus est vel *mollis* vel *durus*, vel *me-*
diocris, prout arteriæ tunica vel tenera & laxa,
 vel rigidior ac durior, vel mediò modò depre-
 henditur. Ratione verò *Contentorum* in ar-
 teriâ alius pulsus *plenus* est, quò non modo am-
 pella ac turgida, sed perfusione sanguinis & spi-
 ritus plena deprehenditur arteria; alius *vacu-*
us, quò licet utcunque turgeat arteria premen-
 dibus digitis, nihil tamen, solidum firmumque
 quod sit, subsistere advertitur; *mediocris* ho-
 rum medium tenet.

XII. A *Necessitate*, seu *Uso*, (quem cau-
 sam pulsus generantem seu efficientem esse,
 quidam negant, ejusque loco objectum vel
 sanguinem, unà cum iis, quæ in eò continen-
 tur, substituunt) uti motus ipse facultati in-
 ungitur, ita pendet ab eadem *quantitas mo-*
tus, *tempus motûs* ac *tempus quietis*, quæ inter
 contrarios motus intercedit. Sic ratione
quantitatis in Motu, pulsus vel *magnus est* vel
parvus, vel *mediocris*: ratione *temporis mo-*
tus vel *celer* vel *tardus*, vel *mediocris*; ra-

tione tandem *temporis quietis* alius *crebescens* vel *frequens*, alius *rarus*, alius *mediocris*.

XIII. Atque haecenus *simplices* & *absolutas* pulsuum differentias delibavimus, ad quorum exemplum *compositi* pulsus dijudicandi veniunt. Ad relativas verò pulsuum differentias constituendas spectari solet *aequalitas*, *ordo*, & *Rythmus*. Sed jam plus satis; necesse est, ut pulsus *undosus*, *serratus*, aliosque, quos nonnulli in rerum naturâ dari planè negant, nos verò mente potius concipi, quàm manu indagari posse, persuasum habemus, inutiliter addamus: nullius enim in *Σημείω πικρῷ* habenda pulsus ratio est, nisi qui sensu ipso deprehendi potest, cùm quaecunque ratione finguntur, extra artis usum esse constet.

XIV. Amorem ex pulsu probabiliter aliquando deprehendi posse, qui statuunt, nobis non contrariantur, qui, cùm idem etiam de aliis affectibus, quibus determinatus pulsus non assignatur, dici possit, ne quidem amatorum dati proprium putamus.

XV. Pro diversitate temperamenti ætatis, sexûs, vitæ generis, temporum anni, regionum, tempestatum, morborum, horumque cau-

causarum variè pulsus mutari lubenter quidem concedimus; quòd verò omnes illæ differentiæ solo pulsus tactu dignosci, & quidem solidè ac sufficienter possint, minimè arbitramur.

XVI. Pulsum intermittentem non semper vitæ periculum portendere, sed quibusdam naturalem esse, multosque cum deterioris notæ pulsu jam inde à primo ortu vitam suam ad adultam senectutem produxisse, tam certum est, quàm certò pulsus retractus & convulsivus semper suspecti sunt, semperque imminens aliquod discrimen denunciant.

XVII. Licet admiranda ex pulsu promittant *Ægyptij & Sinenses*, nihilominus tamen haut temerè ex pulsu solo judicandum esse statuimus, memores consilii quod *Celsus* dat, quando; *intueri quidem illa oportet*, inquit, *sed his non omnia credere.* Et facilè nobis describet, qui, pro diversâ corporis & animi constitutione variari pulsus & posse & solere, diligentius nobiscum considerabit.

XVIII. Hinc etiam facilè liquet, de pulsu naturali iudicium minimè ferendum esse, dum externarum & incidentium causarum impe-

104 DE PULS. EXERCITATIO XIII.

impetus & efficacia in corpore adhuc viget, & præsens est, vel dum vestigia operationis earundem in corpore producta, nondum sopita atque delera advertuntur.

XIX. Neque spernenda præcepta atque monita sunt, quæ de requisitis ad pulsus cognoscendos necessariis, & tam *Medicum*, quam *Agrum*, ipsumque indagandi modum concernentibus, à plerisque inculcari solent, quibus, quæ *Cardanus* in *Arcan. Politic. c. 92.* moneat, non superflue addentur.

XX. Non raro pulsus ex oppressione virium, ob plethoram, intercipitur; Quæ verò à nonnullis de abolitō ad multos annos articularum motu recensentur, non sine dubitatione nos dimittunt. Digna interim sunt, in quorum causas accuratius inquiratur. Caterum quod de signis superius monuimus, ubi singulorum collectionem commendavimus, præsertim in exploratione pulsuum locum meretur, ex quo solò Medicus familiæ suæ consulturus nunquam sententiam dicet, sed semper & *Respirationem*, & *Linguam*, & *faciem* examinet (nam hæc etiam *frons* & *oculi* loquuntur) idque generis alia in consilium unà adhibebit.

EXERCITATIO XIV.

DE

URINIS.

I.

A Pud *Aeginenses* Achaiae templum est Cereris, ac fons proximus, in quem agri post peracta sacra despectantes, morbi valetudinisq; exitum cognoscere possunt, uti scribit *Pausanias*. Urinam ceu microcosmi fontem si medicus intuetur, memoriori forsitan certitudine ad sanitatis atque morborum cognitionem pervenire potest. Cum n. à sanguine separetur urina, pro illius variâ constitutione ipsa quoque plerumque variat, ejusque indicium nob. præbet.

II. Quin & signa non solû *coctionis*, & *crudelitatis* jam ab antiquis temporibus ex urinâ deducta, sed etiam prognosin quandam de eventu morbi, de ejus item longitudine & brevitate & *εγορναίη* factâ fuisse, in *Hippocratis*, aliorum-

O

que

que veterum scriptis vel leviter versato ignotum esse non potest.

III. Neque nos planè improbamus veterum hunc morem, hætenus quoque observari solitum; quin potius Urinæ inspectionem in diagnosi ritè instituendâ non mirum momenti afferre, ultrò largimur; Verùm enim verò tantum abest, ut propterea omnem omninò ægri conditionem, affectus speciem causas, eventum &c. ex solâ urinæ inspectione hariolari medicum posse, vel debere censeamus, ut potius eos, qui ita sentiunt vel faciunt gravissimè errare, & perfrictâ fronte nugæ statuamus.

IV. Quidnam vero ex hoc latice prædicti queat, ex dictis non obscure patet, manifestumve id urinæ examen accuratius docere potest. Ubi tamen notamus, *Paracelsum*, quando *libr. de urinar. judicio*, urinam definit, quod sal ab ingesto nutrimento separatus simulquecrementorum ventriculi, hepatis, renum pars; interim tamen aliquam insuper urinam internam ipsi dictam, quæ non è nutrimento sed partium corporis omnium excrementis confiat, agnoscit, non minus à verò abiit quàm

quàm ; qui totam urinæ massam non nisi ex
 potu alterato , suisque accidentibus spoliato
 constare contendunt.

V. Melius rem explicant, qui Urinam
 liquorem excrementitium ex materiâ aquosâ
 cerosâ, particulis, ut cum chymicis loquamur,
 spirituosâ, sulphureis & salinis volatilibus ac
 fixis, ut & terrestribus constante, in visceribus
 sanguinis elaborationi ac depurationi inservi-
 entibus elaboratum, ac renum tandem operâ
 secretum esse docent.

VI. Quando vero *color ille urinæ*, ruti-
 tum auri fulgorem in sanorum urinis repræsen-
 tans, neque ad *sal.* neque ad *aquam*, neq; etiam
 ad *calorem* (licet quidam pro eô valde dimi-
 nuant) revocari potest, non indignum ulteriori
 inquisitione est, undenam id, quod tincturæ
 instar urinæ remixtum, hujus eam colore
 imbuat ? Sunt qui partem stercoris liquidi à
 cremore in fine Ileii, ubi incipit stercorefcere, se-
 paratam, indeq; per venas mesenterii lotio in-
 perlam adducunt & accusant, verum enim ve-
 rò quod nusquam est, fingere videntur : Magis
 nobis arridet, cum *Autore*, sententia *Galenii*, quæ
de sympt. caus. 4. flavæ bilis portionem, urinæ si

permisceatur, colorem huic aureum conciliat, Galienus docet. Sed utrumvis tandem dicatur, sive billi inquam, sive *fali* attribuatur color, pronuntiatio eadem constabit.

VII. De *luciditate*, quæ in urinâ apparet, quidam ita sentiunt; adscribendam illam esse vaporibus in urinâ existentibus, tum etiam ab æquali partium urinæ mixtione provenire; alii vero spirituosam hîc agnoscunt substantiam, utpote quæ ex odore & splendore suo se manifestè prodat, & reliquam quoque molem per se aliàs obscuram, illustret s. lucidiorer reddat. Nob. posterior placet sententia, id quod eò magis, quòd ubi magna spirituum jactura facta est, quod præsertim in moribundis evenit, omni luciditate urina depauperata deprehendatur.

VIII. Quid vero sibi vult *Hippocrates* quando *Epidem. 6. sect. 5. tx. 23. Γλῶσσε*, inquit, nos jubet desumere? Minimè quidem; sed potius linguam præsignificare vult, quales in corpore humores abundant.

IX. Quantitatem urinæ potui assumptæ quantitatem respondere debere, quando docet

Galenus

Galenus, id non ita explicandum est, quasi cosmocritico circino omnia punctim notari debeant, sed servata convenienti (immo aliquantò minori) proportionē. Et sic *Galeno* facile subscribere possumus.

X. Proxima sedimenti materia quam etiam sit, nondum planè discussum est. Eorum nobis verior videtur opinio, qui reliquias seu excrementum tertiæ coctionis hîc pro materia dictâ agnoscunt. Interim bene *Hippocr. 2. Prasag.* *Hæc urina, inquit, optima, cujus sedimentum est candidum, leve & per omne tempus æquale.* Hinc in ægris convalescentibus quamdiu sedimentum subrubrum apparet, nondum perfectè restitutæ in integrum sanitatis indicium est.

XI. *Vrina coronam seu circulum* nihil aliud quàm lineam per umbram depictam esse, quæ urinæ superficiem in circumferentia vasis urinario adhærentem cingit, statuimus; eosque qui bullas per omnem urinæ coronam dispositas, totius capitis dolorem, per medietatem erò hemicraniam significare volunt, æquè nuntiari judicamus, ac illi faciunt, qui pro quadruplici humorum sede, sanguinis videlicet in

fronte, flavæ bilis in dextro tempore, pituitæ in occipitio, atræ bilis in sinistro tempore coram nam, quæ prædominantis humoris index perhibetur, insimul harum partium dolorem, & affectus signare garriunt.

XII Uti dari oleaginosas urinas concedimus; ita non statim exinde tabificæ consumptionis signa desumi debere, vel posse, censemtur non obstante *presagio Hippocr. 2. Presag. sem. 35.* Adde quòd decipi quis facile hîc possit, ut pinguedinem primò adspectu esse putet, quod non nisi salini generis concrementum, (qualis sc. in aquæ superficie, dum Tartarus coquitur apparet) fuisse, re ipsa penitus consideratâ postmodum edoceatur.

XIII. Ex urinâ solâ, mulierem gravidam esse, uti cognosci nequit, ita pronuntiandum non debet. Neque nos movet, quod auctor quidam proprias & peculiare uterû gerentium urinas descripserint, ipseque eventus sapiens responderit. Quin nec illi quicquam apud nos obtinent, qui, urinam per omnia totius corporis, & consequenter etiam ipsius uteri, vix diffusam esse urgentes, eorum quoque, quæ utero geruntur, indicia præbere certa possunt opinantur.

XIV. Pariter contingere potest, ut nequidem humorum pravorum apparatus in corpore existens colligi ex urinâ inspectâ queat, id quod in morbis malignis experientia satis confirmat, ubi sæpe urina bona, pulsus bonus, & tamen æger moritur.

XV. Urinæ inspectionem *Geomanti-* am homine Christiano indignam judicamus; Quid enim, quæso, astris, aut animæ mundi &c. cum homine urinam pro lubitu hanc vel aliam erente, aut mittente, & ipso in consilium vocato Medico commune esse potest?

XVI. Ubi cum dolore arenulæ minuntur, calculum quandoque tum renum, tum vesicæ eas minitari, experientia testatur; verum & hæc ipsa non semper ita habere, docet, præsertim si dolor absit, atque illæ arenulæ in ipsa sanguinis generentur massâ, id quod scorbuticis admodum familiare est, quorum sæpè sanguis usque adeo istiusmodi arenulis abundat, ut non tantum copiosè cum urinis prodeant, sed & post sudorem in cute, quæ est in vola manuum, aliisque partibus appareant.

XVII. Licet *Avicenna*, & *Avenzoar* testentur, à demorsis à cane rabido urinam mingi

mingi, in qua res carnosæ mirabiles, & quasi canines parvi appareant; sintque insuper viri docti, qui hoc non esse impossibile, vel propterea jure dicent, quòd compertum habeatur, ex spumæ canis rabidi linteo aut vesti inhærente animæ alicuius, quæ parvis catellis similima, generata fuisse; nihilominus tamen nondum possumus Arabum sententiæ subscribere, neque rationem allatam, si vel maximè veritati responderet, tale quid, quoad urinam, evincere posse asserere. bitramur.

XVIII. Sed quid tandem de illis sentiendum, qui etiam sexum ex urinâ se cognoscere gloriantur? idem prorsus, quod de illis, qui omnia se scire ex urinæ inspectione posse, plebs beculæ persuadent. Næ! nimium intelligendum faciunt, ut nihil intelligant. Interim non sine ratione Pincier, in otio Marpurgenfi, istiusmodi Thraconicum Uromanten ita alloquitur:

*Cur lotium absque conspicio judicas,
Et nummulos per conspilla noscitas?
An cura major est tibi pecuniæ,
Quàm quâ salus ope languido reddi queat,
Fidei tuæ vitam suam qui credidit?*

EXERCITATIO XV.

DE

SIGNIS PROGNOSTICIS.

I.

QVandoquidem teste *Hippocr.* ὁ αἰσιν
γνῆς, αἰσιν θεραπείας, non injusta quorun-
dam querela est, multos nimis par-
cè de signis παθολογικῶν loqui: an
erò propterea quoque arguendi illi ipsi sint,
quod tam fusè de signis *prognosticis* agant, me-
rò dubitatur. Sit enim, uti quidē volunt, pro-
nōsis fallax, nonne in docendis amovendisq;
ve fallaciæ hujus, sive difficultatis causis po-
us prolixum esse, quàm silere, præstat? præstat
nè, quandoquidem nihil præclarius existit in
arte Medica, judice *Coo l. 1. Epidem.* quàm
γινῆς, ἀσθενήματα, γνώσκων ὅτι παρὲντα, προσλέγειν ὅτι ἐσθ-
να.

II. Quin' etiam utilitas hujus Medicinæ
P
partis

partis, ita ut faciamus, suadet, duplicique ne-
mine se maximopere necessariā ostendit, tūm
quòd ad tuendam artis & artificis auctoritatem
plurimum conferat, tūm & quòd illius ductu
& beneficio, quibus manum adhibere mal-
Medicus debeat, quibus vero non, egregiè elu-
cescat, uti apud *Hippocr. in libb. prænol. & aliib.*
videre est.

III. Neque enim prudens Medicus istius
modi ægitudinū, quas insanabiles cognoscit
curationem faciliè aggredietur, ne ars & medi-
camenta, quæ multis profuerunt, hac ratione
diffamentur, & (uti ipsa jam *Hippocratis* ætate
fieri consuevit) si res pulchrè succedat, sive *Natura*
tura, sive *Fortuna* adscribatur, sin aliter eveniat
omnis in artificem, remediumque culpa trans-
feratur.

IV. Interim haut planè relinquendi sumus
prognostico ægri, quin potius, quæ *Hippocr. l. 1. de*
de art. & alibi, uti & *Galenus* passim severiori
fronte inculcant, Christianā charitate tempe-
rari debent: Medicusque, etiamsi certis indii-
ciorum argumentis colligat, graviolem effe-
morbum, quàm ut Artis naturæq; officio tolli
possit, gratiosi Theurapeutæ munus minimè
negli-

negliget, sed potius omnia experietur, atq; sic
 expectabit, num fortè Natura in centrum suum
 reduci queat. Ut ne verò fama ejus unà cum
 vitâ ægri periclitetur, periculum maturè indi-
 cabit; sic apud prudentiores facilè excusabitur.
 Optime Hipp. libr. de articul. Prædictiones, in-
 quit, splendide sunt, ac gloriose, ex cognitione quò
 & qualiter, & quando singula desinent, sive eò
 vertantur, ut incurabilia fiant, sive curationis
 spem exhibeant.

V. Fontes verò signorum *ἡγεμονικῶν* potis-
 simùm suppeditant & Morbus & Egrotans:
 utrobique præterita & præsentia conferenda
 veniunt, estque observanda similitudo & dissi-
 militudo, autore Hippocr. 1. prognostic. & Galen.
 9. de Plac. c. 2.

VI. Tria verò Medico prænoscentia sunt,
 docente Galen. 4. de præsag. ex puls. c. 11. Even-
 tus morbi, Tempus, & via eventus: quorum
 unum quodque eò certius prævidebit, quò
 morbi & naturæ robur accuratiùs cogno-
 verit.

VII. Quoad morbum, optimum Autoris
 ex Galeno monitum est, quò futurorum præco-
 gnitionē ex affectionum exquisitâ cognitione

colligendam esse innuit. Ipsa etenim vel solla
 morbi species, si probè cognita fuerit, quoad
 magnitudinem, morem, & motum ejus, no
 rarò plurima nob. veluti uno intuitu ostendi
 Non rarò, inquam, Aliàs verum esse, quod *Au*
tor th. 31. docet, ultrò largimur.

VIII. *Eventū morbi*, ad quem tota prædili
 ctio dirigitur, præ reliquis natura subjecti docet
 licet enim & morbi robur, uti ex modò dictiis
 constat, hîc considerandum sit, ad ægrum taa
 men viresque ejus maximè respiciendum esse
 non sine ratione *Autor* monet: ægrum enim ni
 si intus, quod dicitur, & in cute cognitum ha
 buerit Medicus, aut cui ferendo sint vires, scia
 quid quæso certi de eventu morbi prædicet?

IX. Hîc itaq; & *functiones* & *excreta* aliaq;
 veniunt examinanda; ubi quidē functionib;
 cum *Autore*, primum concedere locum, nulli
 dubitamus: interim & hoc asserere nos vult re
 veritas, *excreta* non rarò, præsertim ubi *coctionis*
 & *cruditatis* examen instituitur, coincidere;
 ipsarumque functionū constitutionem & vim,
 foricis instar, prodere.

X. Non incommodè eorum hic refrica
 tur memoria, quæ circa *Vrinam* & *Pulsam*, qui
 pri-

primariò *αἵματος* inservit, in præcedentibus
excerc. dictum est: quibus & *sudor* & *sputum*,
 adijci meretur quippe quorum præsentia vel
 absentia, aliæq; conditiones plurimis in mor-
 bis magnum ad prognosin pondus adferunt.

XI. Sed ridiculus est rusticus ille in vici-
 niâ, dum ex solius *sputi* consideratione, quic-
 quid aliâs, inspectâ urinâ dici vel prædici posse
 creditur optimè, multoq; accuratiùs se pro-
 nosticaturum, ineptè gloriatur. Nempè usq;
 deò mundus vult decipi ut ineruditi Corydo-
 nis verba prorsus oracula credat. Sed hæc al-
 terius loci.

XII. *Sudor* magnam habet efficaciam
 significando, tam ratione *substantiæ* suæ,
 quam ratione *qualitatis*, *quantitatis loci*, & *tem-
 poris*, ut mirum non sit toties illius mentionem
 fieri ab Hippocrate, in *Aphorism.* & *libb. Epid.* &
libb. Quando verò *Cous noster* 4. *aphorism.*
Vbi sudor, ibi malum, ait; id ita simpliciter
 accipiendum non esse, vel febres nos docere
 possunt.

XIII. Optimè Hippocr. in *prognostic.* Qui
 rectè inquit, prænosce voluit, & supersti-
 s, futuros & morituros, & quibus per plures
 dies,

dies, & quibus ad pauciores morbus duraturus est, cum signa omnia ediscere & judicare convenit, ita ut vires ipsorum inter se conferendū expendat, quemadmodum per scriptum est, & de aliis, & de urinis, & de sputis, ubi simul pus & bilem ægrotus tussiendo rejecerit.

XIV. Digna notatu in primis sunt, quia *Autor thes. 35.* inculcat; unde imprudenter agunt, qui primo statim morbi tempore etiam in febbr. morbisq; malignis, morbi eventum certò prædicere satagunt, cum tamen, uti *Hippocratico* docet, *acutorum incerta sint prædictiones*; Idem quoque notandum, ubi materia turget; tum enim pleraque esse infida consueverunt.

XV. Equidem doctrinam de *Crisibus* multis difficultatibus involvi, facile concedimus, qui tamen omne negotium non nisi nugatorium esse volunt, æque ac illi, qui dierum *Criticorum* numerum planè incertum, adeoque damnandum statuunt, apertè contradicere videntur.

XVI. Distinctio *Criseos* in jam instantem & futuram nimis subtilis est. Nam, utrum morbus sit habiturus *Crisin*, nec ne? primo dispendiendum venit, tum verò demum, quando

qualis illa futura sit: Hoc autem totum à natura
coquentis conatu dependere, res ipsa loquitur.

XVII. Quo minus insuper spes ulla poni
possit in diebus vel *contemplatoriis*, vel *Indica-*
toriiis, nostris præsertim moribus, qui nullam
admittunt diligentiam, vel in cibis, vel in me-
dicamentis, fieri qui conqueruntur, satis causæ
habent.

XVIII. A quò vero termino dierum Cri-
corum computatio fieri debeat, non convenit
inter autores; Nobis illorum placet sententia,
qui ab eâ horâ, in quâ æger manifestam actio-
um læsionem percepit, id fieri debere docent;
ariter in morborum recidivis, non à recidivâ,
sed ab initio ipsius morbi computationem in-
stitui debere arbitramur.

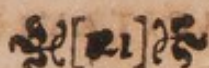
XIX. Rectè, juxta aphorism. *Hippocr. 23.*
2. acuti morbi in 14. diebus judicari dicuntur,
cet idem *Hippocrates* in *Epidem.* multas histo-
as contrarias recenseat; neque etiam à vero
pit *Cous*, quando diem 14. imparem vocat.
ic porrò dies 20. rectè dicitur Criticus non ob-
ante *aphorism. 36. §. 4.* ubi vigesimus primus
ter dies decretorios numeratur.

XX. Lu-

XX. Lunæ motum in reddendâ Crisē ac Criticorum dierū causâ qui planè rejiciuntur non minus errare nobis videntur, ac illi, qui solam Lunam criticas excitare mutationes dicant: Et *Luna* hîc suæ, & *Natura* suæ, suæ etiam peccanti *Materia* debentur partes; nec reliquorum planetarum *κρυφαὶ αἰτίαι* negligenter veniunt.

XXI. Equidem Pythagoræi, uti omnia numeris pendere voluere, ita quoq; iudicationes seu Crises dierum numero adscribunt, septenarios decretorios, quaternarios indicos constituunt, eò quòd hi ipsi numeri maxime digni, maximisque præditi viribus sint. Verum horum rationi calculum addere non possumus, etiamsi vel ipse *Hippocr.* in lib. de principiis 4. aphorism. 36. & 59. item in *Coacis prænotionibus*, alibique *Pythagoreorum* sententiæ favere, atque hisce in locis dies impares Criticos ex propriâ esse, quibusdam statuere videatur.

XXII. Uti malè faciunt, qui morbum in suâ crisi malè tractant; ita non semper bene qui Crisin nimis religiosè expectant: Etenim *illi opus impediunt, aut hi dant pabula morbo.*

EXERCITATIO XVI.

DE

TUENDA SANITATE.

I.

Nunc ad germanas Artis Medicæ partes nos convertimus, ubi *ὁμοίαν* primum occupat subsellium; siquidem præstantius est cavere, ut ne in morbos incidat quis, quam ab illo ipso morbo de-ellere: *miserumq;* planè opus, uti *Comicus* haet, *tum demum fodere puteum, ubi sitis fauces enet.*

II. Hic autem statim in limine se sistit *tuendæ sanitatis methodus, & Dieta*: illa meritò præmittitur, cum ipsa Natura, studiosissima sui *conservatrix*, digitum quasi in eam intonat. Huc pertinet illud *Hippocratis*: *si non medico, tamen Medicina.*

III. Generalia hujus præcepta sunt: I. Quod

Q

secun.

secundum naturam est, conservandum. 2. *πᾶσι τὸ πολὺ τῇ φύσει πολέμιον; ὅ δ' καὶ ὀλίγον, ἀσφαλές. 2. aphor. 55.*
 quò pertinet & *consuetudo*, cujus quàm admiranda
 bilis sit potentia, peculiari libro docuit *Galenus*,
 ubi eam alteram naturam vocat, cui effatæ
 quotidiana experientia subscribit. 3. Conser-
 vanda quæ sunt, per *similia* conserventur: quæ
 ratione autem per *contraria* quoq; *ὑγιαίνει* quarn-
 doque succurrat, benè & nervosè ex *Hippocr. 18.*
Galeno Autor nos docet.

IV. Diæta sex rerum non naturalium scie-
 riem enumerat, quæ propterea ita dici consue-
 verunt, quod pro diversitate utentis variè sel-
 habeant, & si rectè usurpentur, corpus nostrum
 conservent, si non rectè adhibeantur, idem
 corrumpant & destruant. Hinc *ex aëre*, inquit
Hippocr. 3. aphor. 1, in hominibus morbi existunt.
Idemq; l. de prisc. Medicin. docet: Diversam vi-
etiam rationem Medicinam inveniendi occasionem
præbuisse.

V. Victus autem, quò simplicior, eò me-
 lior, optimumque cruditatis est remedium
 varietas licet delectet, tamen nocet. Rectè pro-
 inde *Antiphanes Delius Medicus*, etiam *unam*
morborum causam τῶν ἐδεσμάτων τὴν πολυειδίαν *edulio-*
rum

rum varietatem esse dixit. contra, vivitur parvò
benè; & tunc verum experimur effatum *Coi:*

τὸ τοῦ φάρμακον αἰσιν.

VI. Alia interùm est diæta *Infantium*,
alia *Iuvenum*, alia *virorum*, alia deniq; *Senum*:

In nutriendo *infante* præprimis lac matris com-
mendatur; non desunt tamen rationes, qui-
bus evinci videtur, rectè facere ditiores matro-
nas, dum infantulos suos aliis nutricibus la-
tandos committunt. Quoad pueros, obser-
randus est *aphor. Hippocr. 13. s. 1.* Contra verò

de *Senibus* ita pronunciat *Cous Senex*. γέροντες ὀλί-
γον ἔτι ζήσονται. Ἀλλὰ τὰς αἰτίας ὀλίγων ὑπεκκαυμάτων ἰδεόνται.

Quæstio hîc incidit: num impossibile sit, ho-
minem senio confectum rejuvenescere? Sanè,
præter *Æsonem à Medea recoctum*, (de quò
vid. lib. 7. Metamorph. fab. 2.) non alia nos ur-
gerent & exempla & rationes, negantibus facilè
subscriberemus; his verò obstantibus, ut pla-
cè impossibile pronunciemus, integrum non
est.

VII. Licet non desint exempla eorum,
qui non tantùm in dies aliquot, sed & septima-
das, immò menses & annos, absque cibo & po-
tione vitam traduxêre, nihilominus tamen verum

manet effatum *Coi*, quando *libr de Carnib*
Si quis, inquit *in septem diebus nihil edere aut ibi*
bere velit, pleriq^{ue} quidem in ipsis moriuntur.

VIII. Salubrius esse, bis de die, quàm se
 mel comedere, statuimus. Notanter *Hippocra*
l. 2. dietâ refert, *μειοσιλιν* attenuare, & ex sicca
 re corpora, alvumque sistere. Ad hunc locum
 respexisse videtur *Plinius libr. 28. c. 5.* ubi sic
Hippocrates tradit, non prandentiũ exta celerius
 senescere. At verò non dicit *Cous senescere*, sed
negareur, siccari. Sit ita: eleganter tamen explicat
Hippocratem Plinius, uti passim solet.

IX. Coenam prandio largiorem esse de
 bere, multæ quidem rationes suadere videntur,
 tamen illas à consuetudine arbitramur.
 Optimum igitur consilium erit, ut ne bis
 in die ad satietatem ventrem impleamus.

X. Panem fermentatum azymo melior
 atque salubriorem dum pronunciat *Cous l. 2. de*
Dietâ & Galen. libr. 1. de aliment, facultat. c. de
Tritic, audiri merentur, etiamsi *Celsus l. 2. c. 24.*
 hoc negare non dubitet.

XI. Multa quidem pro carnium præ-
 stantiâ à multis viris doctissimis dici non igno-
 ramus, ipseque *Galenus* ab horum partibus
 stare:

stare videtur, quando *libr. 3. de aliment. facultat c. 19.* carnem concoctionis facilis esse scribit; verum hoc non obstante, majori longè ratione quod de pane aliàs dici consuevit, (quod sc. ejus repletio pessima sit) *de carne*, seu nimia *κρεοφαγία* (â quâ *Pythagoras* jam olim multis rationibus homines absterrere conatus est) pronunciari posse arbitramur.

XII. Interim sanum satis est *Celsi* consilium, quò monet, *sanos & rectè valentes*, nullis obligare se legibus debere, nullum genus cibi fugere, quo populus utitur, interdum in convivio esse, interdum ab eò sese retrahere, & bis in die citius, quàm semel, cibum capere (quò de *thes. iux. lib. 1. c. 1.* dictum est) & semper quàm plurimum, dum modo id concoquant, benè dormiant, & frequentius, sese exercere queant. Neque hoc contrariatur oraculo *Coi* sic eloquēti *6. Epid. f. 4. ἀσκησις ὑγιαίνουσιν ἀνογὴ τροφῆς ἀοκνή πόνων*, sanitatis studium est, non satiari cibis, & impigrum esse ad labores.

XIII. Quidam adeò religiosi esse solent circa ordinem in sumendis cibis observandum, ut liquida & quæ facilis sunt digestionis, solidioribus, adeoque longiorem in ventriculo moram postulantibus semper præmittenda

da esse censeant ; Verùm parùm hoc refert, etiamsi solida liquidis præmittantur , periculum , quod inde pertimescunt , fulgur è pelvi esse, censemus. Interim consulat unusquisque semetipsum ; sic tela prævisa minime nocebunt.

XIV. Sanis aquæ potum vini potu convenientiorem dum pronunciamus, fortè vii unum & alterum inveniemus *μολύβδον*, talemque præcipuè, qui *Clitorio de fonte sitim levavit, vina fugit, gaudetq; meris abstemius undis*. Verum ita vult rei veritas, ut faveamus nunc aquæpotoribus, quibus, ut majori fiducia bibant, hoc insuper in aurem: *Aqua nutrit.*

XV. Vinum Lac senum dici, etiam *ἡλικίον παῖδες* nôrunt; interim experientia docet, non malè illos consulere senibus, qui quô pro vestiores ætate sunt, magis dilutum bibere jubent. Cæterum, dum *Athenæus l. 2. οἶνον* inquit, *ἐστὶν ὀνησις*, tu priusquam applaudas, audis & Hippocratem, quando *lib. de aliment. Vinum*, ait, *aliis alimentum, aliis non.*

XVI. Quamquam Zythum, veterum potus, etiam ex frugum decoctione fuerit; eundem tamen à cerevisiâ nostrâ diversum fuisse;

uisse, vel inde colligi potest, quod absque lu-
pulo conficere illud consueverint, unde sani-
tati minus conveniens judicatum est, ita ut
etiam Elephantiasin *Dioscoridi* generari dica-
tur, quod nostræ cerevisiæ quoque falsò tri-
buere videtur *Iul. Alexandrin.* etiamsi eandem
aliàs cum vino comparare allaboret.

XVI. Non minùs illos, qui valida exerci-
tia ad tempus usque cibum sumendi conti-
nuant, quàm qui statim ab assumpto cibo ea-
dem instituunt, valetudini suæ noxam inferre,
& ratio & experientia docent.

XVII. Quamvis antiquo pariter ac no-
ro ævo pluribus lucubrationes arriserint, at-
que etiam nunc arrideant, nihilominus vale-
tudini eas obesse potius, quàm prodesse statui-
mus. Hinc ille apud *Gellium* l. 13. Noct. Attic.
29. vides, inquit, oculos meos agros, assiduisq;
lucubrationibus propè jam perditos? Interim non
diffitemur, pro diversitate consuetudinis &
valetudinis hanc litem dirimendam esse.

XIX. Sudor in perfectissimè sanis, nisi ob
exercitium aut errorem in victu, non adverti-
tur, interim tamen in aliis quibusdam sanis na-
turalis esse haut desinit; quod si v. in somno &
requentior & copiosior acciderit, vel errorem

in

128 EXERC. XVI. DE TUNED. SAN.

in victu, vel humorum pravorum apparatus manifestabit.

XX. Somnus num calefaciat, an refrigeret, dubitari potest, cum utrumq; asserere videatur *Hippocrates*; nam 6. Epidem tx. 5. sic enunciat: *palam vigilans calidior, externis partibus, frigidior a. internis; dormiens vice versa: in lib. v. de flatib. hæc habetur: Cum enim corpus im-*
vaserit somnus, sanguis frigesit; à naturâ n. somni
frigefaciendi vis inest. Sed nodus hic non adeo solutu difficilis erit, si inter viscera & sanguinem ritè distinguatur.

XXI. Animi *παθήματα, μαθήματα* sæpius fiunt, dumque illis, qui facilius se abripi patiuntur, nocent, unà docent, quàm valide & periculosè spiritus & humores commovere valeant. Quotiescunque v. mortem inferunt, interveniente morbo aliquo eam inferre deprehenduntur.

XXII. Atque ex hisce obiter delibatis, qui peponem pro corde non habent, facile colligunt, utrum juxta vulgi sententiam, *vivere* *Medicè, sit pessimè vivere?* Coronidem imponat illud *Senec. Epist. 4. Parabile est quod natura desiderat, & expositum: ad superflua sudatur.*

EXERCITATIO. XVII.

DE

METHODO MEDENDI.

I.

IS sanè Medicus salutiferam manum porri-
get ægris , qui καὶ ὡς ὅτι uti remediis noverit.
Noscet a. hæc , quem non fugit , quodnam
remedium cuique optimum sit , & quâ
quantitate &c. cuique in usum flecti debeat.
Ignorare hæc omnia coguntur , quibus ignota
est medendi methodus ; hac sine vel optima
medicamenta non solùm non erunt θεῶν χάρις ,
sed potius ignis in manu stulti , aut gladius in
manu furiosi , uti apud *Galenum Herophilus* , imo
ipsa loquitur

II. Methodo igitur opus est , & quidem
ali , quæ Rationis & Experientiæ fulcris inni-
atur : hinc alteram illam qui spernunt , & per
experientiam omnia invenire satagunt , clau-
dicare *Empiricos* cernimus , siquidem , teste
Galeno , temeraria experientia finis est totius ani-

R

man-

mantis internecio : hanc v. qui negligunt Methodicos non minus infelicitate, quàm ἀμερόδδα progredi eventus docet. Neque enim sola Ratio omnia invenire potest, & prava sæpè experientiam corrumpit, Hinc *Galenus 2. M. M.* licet in omni arte utilissimam esse experientiam dicat, ad artem tamen Medicam, cæcam & nudam experientiam prorsus inutilem, utilem vero rationi conjunctam pronunciat.

III. Fundamentum autem Methodi in hisce potissimum quiescit propositionibus
 1. Quicquid indicat, vel sui conservationem vel ablationem indicat. 2. Id quod secundum naturam est, conservandum, quod verò præter naturam, tollendum est. 3. Contraria contrariis tolluntur, similia similibus conservantur. Huc respexit *Hippocrates*, quando *lib. de flatibus* Medicinam adjectionem & subtractionem esse dixit, adjectionem sc. deficientiam per similia, eorum verò quæ abundant, subtractionem per contraria. Equidem multis hæc principia impetuntur arietibus, sed immota manet illorum veritas, quam deferere nefas ducimus.

IV. Ex tribus tantum fontibus morbo nempe, *morbi causâ*, & *viribus* indicationes quas petit Medicus; & quanquam *Galenus* interdum plura statuere indicantia videatur, non tamen nisi tria hæc recensita pro veris atque genuinis agnoscenda esse, censemus.

V. Immo de *viribus* dubitari potest, an inter vera indicantia hîc numeranda veniant, siquidem omne indicans therapeuticum sui sublationem expostulat, vires vero perpetuò conservandæ sunt, unde magis appositè coindicantibus annumerari videntur, quotiescunque in morbo considerantur.

VI. Non solum omne indicans agens aliquod, sed & in corpore permanens esse statuimus; neque obstare nobis poterit quod *Galen. l. 9. M. M. 14.* corporis temperamentum, quod fuit, antequam homo laboraret, indicantis habere rationem posse doceat.

VII. Licet unum quandoque plura indicare videatur, nihilominus tamen *Galenus* subscribendum esse ducimus, quando *lib. 9. m. c. 12.* omne indicans unum tantum indicare docet; neque ratio, quam in *lib. de opt. sect. po-*
nit

ponit, de nihilo est, siquidem unum non nisi
uni adversari, ipsa contrariorum natura innuit
imo evincit.

VIII. Quamvis Hippocr. 6. *Epidem.*
sect. 5. Naturam morborum medicatricem dicat
tamen per hoc dictum, neque Ars Medica
neque Medicus ipse à curatione morborum ex-
cluditur. Totum enim hoc effatum cum cau-
sarum, quæ incuratione occurrunt, distinctio-
ne accipiendum est.

IX Optima quidem illa curatio, quæ
fit *tutò*, *celeriter*, & *jucunde*: *Tutò*, ne la-
das: hinc benè Hippocr. μηδὲ εἰκῆ; τύχην μὴ πίσειν
Et lib. de art. μὴ τόλμῃ, αἰτ, μᾶλλον ἢ γνώμῃ, ne tem-
meritate potius quàm consilio. *Citò*: scē-
ne quid temerè, neque tamen temerè curan-
dum. Pulchrè olim Cleobulus Lyndius
βία μὴδὲν πράττειν. ἀλλὰ καὶ τὸν γνῶθι: καὶ καὶ
δύναε φρονίμως. *Jucundè*, quod fiet, ubi reme-
diorum pondere ægrum non oneramus,
juxta Solonis consilium, μὴ ταῖς ἡδίαις, ἀλλὰ τὰ βέλτερος
prescribimus. Hanc curandirationem, præ-
ter Hippocratem, nobis etiam commendat
fusè Galenus l. 14. m. m. c. 17. Verùm valet hæc
illud Comici, ὡς possumus, quando, ὡς volumus

non aut licet. Non licet autem semper, ob morbi
contumaciam, ægri inobedientiam, astan-
tium negligentiam, tacitum medicastro-
rum concursum, aliasque causas quàm plu-
rimas.

IX. Hæc tanti sunt momenti, ut
Hippocr. statim in limine suorum *aphorismor.*
monere necessum duxerit, non sufficere, ut
Medicus piè & peritè suo fungatur officio,
nisi & æger & adstantes τὰ δέοντα studiosè obser-
vent. Idem & *Galenus* inculcat, *l. 1. de dieb. de-*
cretor. Ubi in æralia, *Medico*, inquit, æger
debet obtemperare, nihilque ex intemperantiâ
peccare. Sic, narrante *Æliano*, medicorum
veluti deorum jussû violare, olim morte pian-
dum nefas; Et *Zauleci Locrensis* lege sanc-
tum fuerat: Si quis merum biberit, non
iubente medico, morte luat supplicium, quod
injussus biberit. At perpaucos hodiè in-
venias *Locrenses*, quin potius *Paracelsum*
aliquem desiderant, qui diætâ susque deque
habitâ morbos quoslibet se curaturum glo-
rietur. Id generis hominibus si quis utatur
interpretibus, rectè *Senecam*, *l. 6. de benef.*
negrotos Medicorum imperatores dixisse,

facile obtinebit , quamvis locum istum vitico
laborare , doctiores non sine ratione autui-
ment.

X. Sed ad *Methodum*. Egregiè Hip-
pocr. 2. aphoris. 52. Omnia secundum | rai-
tionem facienti , inquit , si non succedat se-
cundum rationem , non est transeundum ad
aliud , manente eò , quod ab initio visum
fuit. Dicis : Sed oppositum 2. de Loc. in
homi. legitur, ubi ita : Et semper non sanam-
tem variare oportet modum , & siquidem pejus
reddiderit malum , ad contrarium te com-
verte. Sed benè habet. Manifesta quæ vii-
detur contradiçtio, manifesta non est , sed vii-
detur.

XI. Idem Cous 1. aphor. 6. Ad Extremos morbos , extrema exquisitè remedia
optima pronunciat ; at verò 2. aphorism
51. contrarium potius inculcat. Tu consu-
le naturam & facile invenies hujus nodi soluti-
tionem.

XII. Multò minùs illos audiendos esse
arbitramur , qui in verbis aliquam vim
ad curandos morbos non quærunt solum

secundum

sed etiam inesse perhibent. Benè Sere-
nus:

*Nam febrem vario depelli carmine posse,
Vana superstitio credit.*

Quin ipsæ sæpè res suspectæ esse debent ,
scilicet primo adspectu nihil mali fevore credan-
tur; ita enim penè usu venit, ubi magica sunt in
pretio, ut quæ natura suppeditat, contemnan-
tur, nec possint facilè illa ab aliis distingui,
usque adeò commiscere se cum natura vi-
dæmonum ut per frequenter in illius locum,
horum ludibria obrepant, scribente sic
Πολυμαθεσάτω Conringio. lib. de Hermet. Med.
c. 11.

XIII. Ob circulationem sanguinis, ve-
sas lacteas, Vasa lymphatica, aliaque Ana-
tomicorum inventa utilissima Galenicam
medendi methodum planè immutandam
esse non infimæ notæ Medici urgent; verum
eodem eadem maneant Indicationes, Cura-
toria, Præservatoria, vitales, subscribi illis
non potest, quin potius DEO nos gratias
debere, cum Venerando Dno Socero meo,
Manuduct. ad Medicin. part. 1. c. 1. f. 3.
arbitror, quod, non obstante tot novarum

physicarum & Anatomicarum opinionum
discrepantia & diversitate Medendi Metho-
dus non solum eadem maneat , sed
etiam indies magis magisque inclarescat.

XIV. Modum Curandi Paracelsus
in conclus. 1. 1. Philosoph. sagac. quadru-
plicem facit , primum per *Naturam* ; se-
cundum , per *DEI virtutem* ; 3. per *Fidem*
& 4. per *dæmones*. Qui per *Naturam* fit
legitimus est : Quoad 2. notandum, *DEUM*
hodiè miraculosè amplius non sanare , sed
per media certa & remedia , in hunc finem
ab ipso creata ; de 3. sic sentimus ,
ægri verâ fide in Deum ferantur , & ab eo
sanationem petant, optimum esse , optari-
dumque ut omnes ægri ita facerent. 4. verò
modum simpliciter damnamus.

XV. Qui non nisi *specificis* suis , & arca-
nis, morbos depellere satagunt, neglectis uni-
versalibus , & post habitâ Galenicâ methodo
medendi, quam nos optimam judicamus,
non parvum nob. à viâ regiâ defle-
ctere videntur.

EXERCITATIO XVIII.
DE
VENÆ SECTIONE.
I.

Sanguinem, meliorem naturæ thesau-
rum, (uti appellatur *in lib.* qui *Galeno* ad-
lucibitur, *de Anatom. vivor.*) licet anima
ipsa non sit, prout *Critias*. & alii volue-
runt, spiritus tamen vitalis vehiculum esse, res
ipsa satis loquitur. Huc respexit poëta, ita canēs:
Unâ eademq; viâ sanguisq; animusq; sequuntur;
verèque Aristotel. l. 3. hist. animal. c. 19. si multum
sanguinis, inquit, effluat, anima deficit, (lipothy-
nia oboritur) si nimium, vita interit.

II. Hinc apud veteres non deerant, qui
omnem *Venæsectionem* damnabant, sicuti *Era-*
stratum cum suis discipulis fecisse, à *Galeno l.*
de V. S. ad Erasistr. c. 2. consignatum habemus.
Rationes vero quas afferunt ut & nos affera-
n^o, instituti ratio non patitur; Sufficiat dixisse,
cas tanti non esse, ut vel latum unguem à rece-

S

ptâ

ptâ sententia , quâ V. S. usus commendatum non minùs , quàm approbatur , secedamus.

III. Cautiùs vero hanc controversiam tractat *Helmontius* , quippe qui non nisi in febribus Phlebotomiam , veluti inutilem , rejicit: ejusdemq; rationes , quas fusè & confusè *l. ad febr. c. 4.* proponit , maximam partē dignæ sunt , quæ sub veritatis incudem revocentur. Interim eò nos deducere quò volunt , non valent ; qui Naturam ducem sequentes , comitante Ratione & Experimentiâ , errare vix ac ne vix quidem poterimus.

IV. Indicatur autem V. S. non solùm à copiâ & *quantitate* , quâ sanguis demensum suum superat , verùm etiâ ab illius *motu* ; quin imò & *sanguinē* in febribus *peccantē* comitemq; *cachectichymiam* alicujus hîc esse ponderis debere , eadem medendi methodus nos docet , quæ à viriurn infirmitate phlebotomiâ prohiberi , inculcat.

V. In statu *Curatorio* , urgente causâ & viribus oppressis , potius , quàm resolutis , quacumque diei vel noctis horâ sanguinis emissio nem non solùm , ut utilem , ad ministrandam sed etiam , ut necessariam , maturandam esse quotidiana praxis confirmat.

VI. Ἀρτηριοτομίαν veteres quoque celebrâsse, ex Galeni lib. de cur. rat. per S. m. c. 22. l. 3. de loc. aff. c. 8. & 9. aliisque locis, liquere potest. neq; nos eam improbamus, dummodo â majorum arteriarũ sectione abstineatur, aliæq; adsint, quæ hîc requiruntur conditiones: aliâs satius omninò ducimus esse, ut ἀρτηριοτομία intermittatur, quàm ut novæ operationis, quæ cum periculo conjuncta est, introductâ consuetudine famæ & existimationis alea subeatur.

VII. Delectum venarum in morbis curandis aperiendarum magni æstimâsse, & religiosè observâsse veteres, illorum monumenta abundè testantur. Et hæc ipsa opinio tam altas hæctenus in foro nostro radices egit, ut contrà methodum peccari medicam credatur, nisi prius incidenda vena sollicitè electa fuerit. Fundamentum rei non leve præbet aphor. 58, sect. 5. & 36. sect. 6. Ambiguum tamen hunc facere delectum videtur sanguinis Circulatio, cùm, hac stante, quâcunq; deniq; venâ incidas evacuare, derivare, revellere &c. æquè possis. Quicquid tamen hujus sit, isti delectui adhuc locum relinquendum esse, nec parum id conducere, statuimus.

VIII. Quâ autem quantitate sanguis ce-
mitti debeat, parvâ nean magnâ, discretâ
continuâ? non inutiliter disquiritur. Facilis
hic videtur responsio, cum, ne plus vel minus
quam vires permittunt, & indicantia postulant
emittatur, medendi methodus jubeat. Sed ad-
huc utrobique militant rationes non ficulneæ
quarum vim & impetum ut declinemus, limi-
tatione opus est, quâ discursui reservare placet.

IX. Quando ipse *Hippocrat. 6. aphor. 18.* &
Coac. prænotion. 387. hepatis per sectiones, & l. 11.
de morb. τὰ τραύματα τῆς φλεβὸς αἱμορροῖς lethiferæ
pronunciat, minime explodenda videtur vul-
gi sententia, quâ, si vena pertundatur, præsens
vitæ periculum instare, perhibet. Quin imò
ipsa, quæ supervenire solent, symptomata, do-
lor, inflammatio &c. hanc confirmare opinio-
nem videntur, sed ita simpliciter rem determi-
nare nolumus, cum & aliæ hîc considerandæ
conditiones veniant.

X. Cum omne nimium naturæ inimi-
um, recte *Coo.* quæ sit, quod *Idem lib. de humo-
rib.* debilitare etiam ægrum, & *de acutor. v. 241.*
in pleuritide acutissimâ sanguinis, vitæ (uti au-
divimus) thesauri, extractionem è vena bra-

chii ad animi deliquium tentare jubeat ? re-
 spondet Experientia : *quia natura quandoque*
Facilis est Phlegma. Sed Medicus naturæ minister o-
 mnes hîc prius, quàm hoc negotium aggredia-
 tur, rationes subducere debet, ut non solum
 nihil *timide*, sed nec quicquam *temerè* faciat.

XI. Quod si ergo hoc licet, imò confert,
 non minus laudabilis illa & proficua erit con-
 suetudo, quâ, dum venâ sectâ effluit sanguis,
 eundem aliquoties impositione digiti cohi-
 bere, diversis vasculis egredientem excipe-
 re, sicque mutationem coloris observare so-
 lent chirurgi ? Utiq̃ue dandum huic aliquid
 si consuetudini, cùm discreta sanguinis emis-
 sio suâ non careat utilitate.

XII. *Superiori in Exercitat.* dictum est,
 ob circulationem sanguinis nihil ferè in me-
 endi methodo mutari, sed easdem manere
 indicationes: Interim si *Revulsionem, ἀντίσπασιν*
 illam humorum in vasis contentorum, consi-
 deramus, melius illam per arterias, quàm ve-
 as, fieri, hæc ipsa de circuitu sanguinis doctri-
 na persuadere videtur. Sunt tamen rationes,
 quæ pro venis adhuc strenuè militant, quibus
 opterea & nos subscribere non dubitamus.

XIII. A venâ sectâ statim dormire nō licere, recepta apud vulgus est sententia, quæ insuper non ficulneis firmatur argumentis, sed consuetudinis, subjecti, aliarumque circumstantiarum cūm hīc habenda sit ratio cum limitatione hæc lis dirimi desiderat.

XIV. φλεβοτομίαν inter ἀνόδυνα ἰαώμενα ferri debere, multa sunt, quæ evincunt. Cūm hæc assertio suas patiatur difficultates, distictâ doloris consideratione opus est, sicquæ cūm cile deprehendemus quâ ratione V. S. multarum partium doloribus auxilium prorsus benedictum & sacra anchora existat.

XV. Cūm V. S. ultimum partium alimentum, sanguinem, quem proinde ὡς περ παντοῦ ὕλην vocat *Aristot. l. 3. de part. animal. c. 3.* auxilium rat, illis, qui phlebotomiâ corporis marcorē tollere non posse, statuunt, omninò subscribendum esse, non malè quis urgeret; verūm experientia edoctis subsidia non desunt, quorum beneficio apparentē istiusmodi vim eludant. Interim monere ægrotum conducet, ut geminose roso huic remedio ἀναλεπτικὰ alternatim interjiciat, & sic extra periculum versabitur.

XVI. Quid vero de pueris senibusque, fidebeanne & his sanguinem mitemus? Utique!

incipit utramque ætatem *Galenus lib. de rat. grand. per S. M. c. 6.* ubi inter alia sic: εἰ τὸ κατὰ
 τὴν ἡλικίαν μήτε παῖδες εἶεν ἔτι, μήτε ἤδη γέροντες.
 neque *Hippocrat. senibus ψυχρὸν σῶμα* esse do-
 cet *1. aphor. 14.* Non obstant tamen hæc, quò
 minus commune illud præceptum: *Virgentio-
 occurrendum!* observetur. Quæi autem de-
 eat vel possit, natura, licet ἀπαίδευτος καὶ ἡ μα-
 στατὰ δέοντα ποιεῖν, docebit.

XVII. Cum vero sæpius tam belli, quàm
 pacis, tempore accidat, ut Medicus ad ægrum,
 ab jove frigido jacentem, & à causâ internâ
 vel externa perfrigeratum, accersatur, non inu-
 tilis quæstio erit: Num, rebus sic se habentibus,
 V. S. locus sit? respondemus, Causarum hîc di-
 versitatem diligenter esse considerandam, &
 tunc non omnem corporis extremorumque
 perfrigerationem V. S. impedire liquebit.

XVIII. Hallucinari eos, qui semper & sine
 exceptione ἐκκοπρωκτικὸν V. S. præmittendum
 esse contendunt, arbitramur: neque ratio illa,
 quâ cavendum monent, ne quicquam crudi
 mesaraicis venis in jecur rapiatur, multum
 ponderis habet, & ut alia sileamus, cogitari hîc
 debet, non omnem cruditatem coqui, neque
 per alvum excerni posse.

XIX. Sed

144 EXERC. XVIII. DE VENÆ SECT.

XIX. Sed annon unô die sanguinem mittere, & purgare licebit, cùm, indicantia si consulamus, & quæ â plethora, & quæ â cacochymia petuntur, sæpè coincidere, simulq; præsentia auxilium urgere deprehendantur? Fatemur argumenta non deesse eaquæ satis ponderosæ, quæ utrumq; licere suadeant, verùm altera quæque pars audienda est; quæ, dum, magnâ similitudine cautelâ hîc opus esse, refert, omne fert punctum.

XX. Γυνή ἐν γαστρὶ ἔχουσα φλεβοτομηθεῖσα ἐκ τῆς τρώσκει, καὶ μᾶλλον εἰ μῆζον εἴη ἔμβρυον, inquit Hippocr. aphor. 31. sect. 5. Hinc multi â V. S. præsentis foetus abstinendum esse censent, ut ne, quod Galenus in *Comment.* addit, alimenti inopiâ foetus interire enecetur. Sed hæc & alia ob stare non debent, quô minus V. S. indicata, adornetur, sed observandum hîc illud Hippocr. f. 2. aphor. 24. καὶ τὸ τοῦ προεξευκρινήσαντος ποιεῖν.

XXI. Sunt, qui V. S. eam ob causam reformidant, ne scil. eidem assuefiant: arbitrantur enim, si semel, iterumve generosum istiusmodi remedium in usum, actumque deduci permittant, fore, ut postea, usu ejusdem intermisso, viderentur necessariò ægrotent, l. minus firmâ valetudinem fruantur. Sed panicus hic timor est, minimus vero ille, quando cautiores S. M. in peste, ut minus tutam, metuunt.

EXERCITATIO XIX.

DE

PURGATIONE.

I.

Dupliciter aliquid redundare in corpore à *Galen. 11. m. m. 12.* dicitur, vel *quantitate* vel *qualitate*; hinc duo etiam maxima medentium præsidia, quorum beneficio molesta corpori moles subtrahi, & inutilis humorum saburra evacuari potest, *l. 14 m. m. 7.* proponit, *Venæsectionem & Purgationem.* De illâ vero in *precedent. Exerc.* egimus; restat ut nunc etiam de hac quædam afferamus.

II. Græcis in usu est vox καὶ διαγῶς, apud *Hippocr. Galen.* & alios sæpius reperitur τὸ φάρμακον; cujus, quoties fit mentio apud *Hippocratem*, purgans subintelligi, fidus ejus interpres *Galen. Comm. aphor. 1. s. 4.* alibique inculcat. Cæterum *purgare καὶ ἐξοχλῶ* per inferiora tantum educere hîc significat.

T

Caco-

III. Cacochymiae purgationem debet docet medendi methodus ; cum enim constet , humores in corpore vitiosos cumulat p. n. posse plurimos , omneque, quod toto genere p. n. est, omnimodam sui extirpationem indicet , consecretarium est, siue sanitatem tuam integram , siue labefactatam restituere sit animus, istiusmodi humores peccantes media te purgatione evacuandos esse.

IV. At fortè aliud reperitur medium, quod humorum vitia emendari possunt , ita ut non sit opus, ad talem exclusionem , quæ quandoque cum virium jacturâ conjungitur , con fugere ? Ita voluit *Asclepiades*, qui, submot è foro medico pharmacis, inediâ curari morbos posse, jam ante *Galenum* asseruit. Sed nihil inde decedit utilitati & necessitati purgationis, quas ipsa experientia confirmat.

V. Idem vero *Asclepiades* ulterius adhuc progrediens , divinam hujus præsidiitutem non solum in dubium vocare, sed praefus damnare atque ex *iatrei* proscribere non dubitavit. Rationem, cur ita fecerit, haur reddit, quod scilicet purgantibus non educantur humores , qui ante purgantium usum

corpore latitabant , sed ab illis ipsis , ea quæ
vacuantur, pronascantur.

VI. Eâdem chordâ oberrant nonnulli ex
recentioribus , arbitantes , humores per la-
tentia eductos non esse humores, neque pec-
cantes , sed meram putrilaginem , & merum
squamen tabefactum per virus laxativorum.
Interim tamen , si sordes primis adhæserint
febris , resolutivis & absterisivis insistendum
esse, monent. Sic ipse *Asclepiades*, uti autor est
Cels. l. 1. c. 3. siquid corruptum esset, expelli
deberi, confessus est, imo in omni ferè morbo
vum subduxit.

VII. Cæterum merentur quidem abster-
gentia & resolutiva laudem suam , neque sal-
tem tartari volatile factum virtute attenuandi , &
incidendi crassos humores pollere diffitemur:
sed cacochymiam non tollunt talia, quin pot-
ius fortè nimis penetrant , suâque arrosione
non leve periculum minitantur.

II X. Quâ ratione v. humores pravy
utilium consortio removeant , explicatu
aldè difficile est, diversæque hac de re senten-
tæ occurrunt. *Galenus* enim ejuldemque as-
eclæ nonnisi magneticam attractionem a-

gnoscent; Recentiores vero quidam purgantia substantiæ similitudine succos trahere negant; alii purgantia non aliâ ratione, quàm feculentam expultricem irritando, corpus turbare, alvumque movere, sicque purgationem non trahendo, sed pellendo potius ad intestina fieri volunt: Alii iterum cathartici non alvum trahi humores, sed per ἀντιπαράθεσιν & occultam quandam vim fugari existimant.

IX. Sit cuique suus opinioni honos, nobis interim illorum placet sententia, qui pharmaca vel ipsa tota, vel vires eorum ingredi ipsa vasa, omnemque eorum virtutem in subitâ & vehementi remorantium humorum colliquatione & separatione, (ipsam interim expurgationem naturâ in alvum moliente) consistere statuunt. Cur vero ad alvum præsertim istiusmodi saburram detrudat Natura, facile est colligere, siquidem humoribus peccantibus huiusmodi potissimum exitus patet, quem ubi invenire haut datur, ad vesicam, ad cutim, alioque eos ferri, & quidem magnò sæpè cum valetudini incommodò, experimur.

X. Quâ ratione pravos humores ab utilibus sequestrari arbitremur, diximus. restat, ut

in purgan- & quâ vi & facultate purgantia in humores a-
 here ne- gant, dispiciamus. Hic vero sese variæ iterum
 quam fa- offerunt autorum sententiæ, dum alii mani-
 festis, alii occultis id fieri qualitatibus volunt.
 Nos vi temperamenti purgantia agere cense-
 mus, neque illis refragamur, qui cum *Galeno*,
 purgantium quædam totâ substantiâ sive mo-
 do substantiæ operari, perhibent, dummodo
 Galenica illa phrasîς κατ' ὅλιν εἶναι rite & ad
 mentem *Galeni* explicetur.

XI. Quamvis autem tot difficultates in
 indagandâ purgantium naturâ, modo, & vir-
 tute agendi sese offerunt, non est tamen, ut il-
 lorum usus propterea damnetur prorsus atque
 ejiciatur; parum enim ad rem medicam
 facere videtur, sive quis per magneticam *Ga-
 leni* attractationem, sive per Expultricis *Eraſti*
 irritationem, sive per cathartorum, quam
 nos approbavimus, in vasa receptionem, &
 in cortam resolutionem & separationem hu-
 morum evacuationem atque expurgationem
 eri statuât, cùm nihilominus Medicus officio
 optimè defungi possit.

XII. Purgantia vero vel sunt ὑπακτικά, vel
 κατ' ἐξοχὴν καθαρτικά, & hæc iterum juxta com-

mūnem sententiam, vel *cholagoga*, vel *phlegmagoga*, vel *melanagoga*, vel denique *hydragoga*; *Iuxta communem sententiam*, dico: Etenim temerè negari non potest ad diversos humores diversa quoque purgantia requiri, & in unius alicujus humoris abundantia quædam magis, quàm in alterius convenire; verùm exinde minimè sequitur, purgantia determinatum aliquem humorem ita educere, veluti plantæ succum aliquem sibi familiarem attrahere videntur; quin potius quæ de *electivè purgantibus* vulgaris fert sententia, etiamsi veterum auctoritate, non planè destituantur, Rationi tamen & Experientiæ apertè repugnant.

XIII. Pravos humores purgationem indicare seu deponere, superius innuimus: videndum tamen prius est, quā in copiā adsint, nisi n. majori in quantitate abundant, diatā potius, aut leni aliquā evacuationis specie corrigendos esse, bene monet *Autor*; hincque patere potest ratio, cur *Hippocrat. l. 2. aphor. 36. & 37.* οἱ ἐν τὰ σπύματα ἔχοντες, purgationes difficulter ferant? Nimirum in his verum κατὰ φύσιν indicans demonstrari nequit.

XIV. Quodsi vero purgationis indicans ad-

adfuerit, nec tum illicò ea instituenda, sed dispiciendum prius est, num æger aptus ad purgationem sit, nec ne? neque n. sufficit, humores pravos adesse, verùm insuper requiritur, num vires validum istiusmodi remedium sustinere valeant, cùm talis evacuatio, uti benè *Ant.* ipsa-
q; experientia monet, sine insigni totius commotione fieri nequeat. Hinc ipse *Galen.* l. 9. m. m. c. 10: ubi vires imbecilles sunt, & corruptela humorum adest, vitiosi succi educationem eam, quam Græci ἐπίκρᾶσιν vocant, nobis commendat. Huc pertinet etiam illud *Hippocr.* ἀρχογῶν τῶν νόσων ἢ τι δοκέη κινεῖν, κίνει: ἀκμαστῶν ἢ ἡσυχίᾳ ἔχειν βέλτιόν ἐστιν. In principio n. vires adhuc sibi constant, progressu vero morbi plurimùm de-
ficiuntur.

XV. Quod infantes, qui adhuc nutricis lacte utuntur, concernit, cautè hîc procedendum est, optimèque faciemus, ubi consilium *Hippocr.* 6. *Epidem.* sect. 5. ritè observaverimus; ita v. ille: γυνή, αἰξ, ἐλατήριον ἢ σικυῦν ἄγριον βεβροκῆαι, καὶ παιδίοισι καὶ θάλασσις. Nempè nutrix purgari, & quidem per benigniora debet.

XVI. Non parùm quoque tribuendum est consuetudini, & naturæ proprietati ejus, qui

qui purgari debet; cautius n. non assueti sunt
purgandi: sic quidam mitioribus etiam medi-
camentis facilius copiosiusque purgantur, alii
os v. fortiora vix movent. Eligenda quoque est
medicamenti materia, nam omnes non co-
mnia ferunt. In illis denique, qui facile lipothym-
iâ corripuntur, magnâ quoad purgationem
εὐλαβεία & circumspectione opus est.

XVII. Cæterum quando Hipp. πέποινα, *μα*
αμα, purgante medicamento educenda esse
 docet, μηδὲ ἐν ἀρχῇ σιν, *ὡς* μὴ ὄργῃ, diversimod. ora-
 culum hoc autores interpretantur; illi tamen
 proximè ad rem accedere videntur, qui Hippo-
 hic non de morbis aliis promiscuè, sed solùm
 de febribus putridis loqui arbitrantur. In omni-
 bus tamen confert morbis, ut corpora quæ pun-
 gari debent, prius εὐγοῖα reddantur.

XIIX. Vulgus equidem eas duntaxat purgationes perfectas & meliores existimat, quæ copiosè evacuant; sed malè: τὰ γὰρ χωρέοντα, teste Coo. μὴ τῷ πλήθει τεκμαίρεσθαι, ἀλλ' ὡς ἂν χωρέοιαι δὲ, καὶ φέρει ἐνφύρωσι. Aliud præterea signum memorat Hippocrat. 4. aphor. 19. *situm* scilicet haut quamlibet, sed quæ ob evacuationem accidat.

EXERCITATIO XX.
ET ULTIMA.

DE

MATERIA MEDICA.

Quemadmodum artifex cum detrimento suo operatur, ubi instrumentorum naturam atque conditiones ignorat, ita quoque Medicus per mortales aliorum experimenta facit, etiam si, quid agendum sit, optimè cognitum habeat, nisi simul quoque, quâ materiâ, tanquam inconvenienti organo, talis operatio expedienda omniaq; in effectum ritè deducenda sint, determinare sciat.

II. Triplex verò hîc auxiliorum materia occurrit, eandemque res *Diatetica*, *Pharmaceutica*, & *Chirurgica* nob. offerunt, cum omnia in unum, ut sanitas vel conservetur vel restituatur. Pertinet huc illa distinctio, quam nobis suppe-

U

dirat

ditat *Galen. l. 1. de aliment. facult. ubi aliud auxili-*
um, aliud *materiam auxilii* esse docet.

III. De *Dietâ* superius diximus, ex
 quibus etiam constare poterit, non errare illos,
 qui plurimum ipsi tribuunt; unde ipse Galenus
 eis qui dietam observare nolunt, nulla præscri-
 benda esse medicamenta scribit. Cæterum ut
 ne cramben bis coctam apponamus, hîc so-
 lummodò hoc ponimus, alimentum esse
 αὐξητικὸν τῆς τροφῆς, indeque in proprie dicto
 alimento nihil aliud, quàm ut à corpore muta-
 tum, assimiletur, requiri, nisi forte simul dum
 coquitur, insigni quadam operandi qua-
 litate corpus nostrum alteret, quod tunc
 φάρμακον τροφῶδες, καὶ τροφὴ φαρμακῶδης vocari
 solet.

IV. *Medicamentum* quod attinet, illud
 Græcis φαρμάκον vocabulo exprimitur, quod
 non solum propriè dictum medicamentum,
 sed etiam venenum & pigmentum denotat. Est
 vero medicamentum, autore *Galeno* id o-
 mne, quod naturam nostram alterare potest.
Naturam nostram dico: non enim nisi in com-
 paratione ad corpus humanum considerari
 debet, prout docet Id. *Galen. l. 1. simplic. c. 38.*

V: Sunt

V. Sunt, qui occultas medicamento-
rum facultates prorsus negantes, non nisi ma-
nifestas agnoscunt, atque ab evidentibus qua-
litatibus omnes operationes deducere co-
nantur, alii vero juxta philosophos *Scepticos*
& Medicos *Empiricos*, essentiam facultatum
penitus occultam statuunt, cum quorum opi-
nione Paracelsi placitum ex parte coincidit,
rejeclis qualitatib⁹ manifestis, quas reollaceas
& steriles signaturas appellat, vires consubstan-
tiales excogitavit. Nobis verò mediâ placet
re viâ, & tam occultas, quàm manifestas medi-
camentorum vires admittere.

VI. Manifestas qualitatatum operationes
Experientia cum Ratione determinat, at oc-
cultas solâ experienciâ cognoscimus: *Hermetici*
alium indagandi modum commendant, dum
vel per *externas*, vel per *internas* rerum *signatu-*
as operandi facultates rimantur; internas qui-
em non rejicimus, siquidem Dogmaticorum
assertio inde non corrui, sed tantum ulterius
eclaratur, quoniam tenuitas illa & crassities
materiæ melius determinatur; externas vero
quod attinet, parum inde veri elici posse arbi-
ramur.

VII. Medicamenta quô simpliciora, eô plerumque meliora sunt ; interim cum indicans sæpè multiplex occurrat, non semper simplicia sufficiunt. Accedunt insuper aliæ causæ, tam respectu ipsius medicamenti, quàm ægri & affectæ parti s, quæ compositionis medicamentorum usum & necessitatem abundè demonstrant. Quicquid verò hujus sit, parum inde subsidii sperare possunt illi, qui omnia confundendo saccharo aloen, balsamo asafetidam, pilulas electuariis eorumq; decoctiones nes potionibus permiscunt, eô se doctiores indicatum iri credentes, quo plura simplicia & composita accumulunt, nulloq; ingredientium examine instituto, in perniciem ægri vel saltem ejus incommodum, dosin aut transgreduntur, aut plane non attingunt.

VIII. Medicamenta *chymica* multa quidem laudem merentur, ob multas utilitates, quas tam ad prælervationem, quàm curationem morborum adferunt. Propterea tam *Galenica* non sunt negligenda, quin potius passu ambulent, & utrisque suus tribuatur honor; quod quidem illi facere non videntur, qui *Chymica* sine modo adhibentes vulgaria re-

media contemnunt & vel etiam ἐν ψύλλῃς δὴξας
θεὸς ἐπικαίλῃσι.

IX. Medicamentorum inscriptiones si quis quandoque cum re ipsa contulerit, inveniet, plus in rubricâ, quàm in nigro, & plus in fronte, quàm recessu esse: sæpè tamen talia placent, quia veluti nova & inaudita commendantur, interim qui facilè credit, facilè decipitur.

X. Equidem plumbeis telis parùm efficiet Medicus, sed neque *arcana* illa, illa *secreta*, neglectis universalibus, laudabilem operam præstabunt; ut benè & ad rem prorsus ille dixerit, qui cuidam secreta petenti, dixit: *Disce meam methodum, & habebis mea secreta.*

XI. Quamvis facilè largiamur, licere etiam Medico componere medicamenta, neq; ignoremus, plurimis seculis eundem morem obtinuisse, atque etiam nunc apud non paucos obtinere; non est tamen, ut propterea publicas officinas pharmaceuticas suâ quis defraudet laude, vel eas planè improbet, cum istarum manifesta sit utilitas, dumodè rectè & honeste omnia ut fiant, curetur. Ipsam insuper artem

Medicam si quis consideret , facile subscribere
Galeno. quando Artis, inquit *magnitudo vitam*
superat humanam, adeò ut ab homine quantumvis
diligenti atq; industrio, nequeat & inchoari & ad
finem perducì.

XII. Dari Medicamenta specifica , & adfectus
 quæ simpliciter sint vel κεφαλικά vel καρδιακά
 multi negant, cùm nihil horum ita uni corpore
 ris parti deditum sit , ut in aliis nihil valeat
 Multoq; minus insuper quicquam usq; ad
 adeò in unam aliquam partem valere , quæ
 ad omnes ejus affectus idoneum sit experientia
 constare videatur. Sed & eadem nos experientia
 tia edocet, multa esse medicamenta, quæ certis
 & determinatis partibus indefinitâ proprietate
 vim inferunt, & perniciosa existunt , ut vel
 contrario sensu firmissime inferatur , esse
 itidem multa medicamenta, quæ certis, & de
 terminatis partibus prosunt , opemque egregie
 ferant.

XIII. Fuerunt olim, suntq; etiam nunc
 plurimi, qui ad popularia & domi nata remedia
 universam reducere medicinam tentarunt. Hoc
Plinius quoque l. 24. c. 1. commemorat, medicos
 cosq; reprehendit, qui Indos, Æthiopes, Ara-
 bess

es, in auxilium vocant. Verum licet non parvi
ponderit sint, quæ ad firmandam hanc senten-
tam afferri consueverunt ; nihilominus ta-
men, ut alia nunc sileamus, ipsa experientia
testatur, nos aromatibus, vinoque aliundè
advectis, commodè & sine noxa uti. Medi-
camenta porro non sunt similia naturæ, sed
quodammodo adversa, quoniam, ceu superius
dictum ex *Galeno* est, ea alterant; hinc sanè
necessitas requirit, ut Medicus iis utatur, quæ, id
præstare quàm commodissimè possunt, adeo-
que nisi domi invenire talia detur, aliunde re-
petat. Cæterum si pari cum utilitate fieri id.
possit, semper domestica peregrinis præmitten-
da esse, ultrò largimur.

XIV. Cùm in omnibus morbis maximè
curam ratio habenda veniat, mirum esse non
debet, si æger eas sibi conservari postulet; num-
quid id frequenti cardiacorum remediorum
usu obtineri queat, meritò dubitatur; neque
cordialia & roborantia, qualia præcipue vulgus
postulat, prodesse possunt, nisi ad diversitatem
causarum, unde virium imbecillitas dependet,
prudenter consilio respiciatur; quin immo res
ipsa loquitur id unde virium refectiorem hi
tales.

tales sperant , viribus non rarò plurimùm nocere.

XV. Quamvis à ratione fortè alienum non est, posse dari Medicinam ita temperatam, ut & calidi innati, seu spiritus insiti , quem alii *Archeum* vocare amant , exorbitantiam & ὀργασμὸν coerceat, atque interim hunc foveat, taleque radicalis humidi in nobis moderamen constituat , ut non tam facili negotio vel diffusi petur vel consumatur; adeoque flammula hæc vitalis extinguatur , & licet verum insuper sit, quod *Celsus* l. 3. c. 1. scribit *repugnante Natura nihil artem proficere*, nihilominus tamen nomen dum video , quâ ratione quis exinde *Medicinam* dari *Universalem* demonstrare velit, videri possit. Ut jam non dicamus , *anatomicam illam qualitatum elementarium temperiem*, in cuius jus perfectâ cognitione omnis cuiuspiam species residet, præterquam quod *Platoni* non immerito humanum separare captum videatur , præterquam subsidii hîc suppeditare posse , siquidem corporis nostri constitutio istiusmodi *anatomicam* & in æquilibrio positam tam primarum, quàm secundarum, qualitatum temperie cum respuit potius, quàm ut valde desideret,

Mea,

plurimum

alienum

imperatam

quam ali

antiam Sci

me forecat

oderamen

ovel dilli

umula hec

aluper fir

et Nauv

men non

de Mevri

velit vel

amuram

em, in cu

quam ipse

n invenit

atur, pa

liquidem

odi auri

primam

emperi

val-

